



**TRT REPERTUVARINDAKİ KONYA
TÜRKÜLERİNİN ŞEKİL VE MUHTEVA
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

**2024
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI**

Sümeyye SOLMAZ KALELİ

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Muhammet İNCE**

**TRT REPERTUVARINDAKİ KONYA TÜRKÜLERİNİN ŞEKİL VE
MUHTEVA AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Sümeyye SOLMAZ KALELİ

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Muhammet İNCE**

**T.C.
Karabük Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında
Yüksek Lisans Tezi
Olarak Hazırlanmıştır**

**KARABÜK
Ocak 2024**

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI	12
DOĞRULUK BEYANI	13
ÖNSÖZ	14
ÖZ	16
ABSTRACT	17
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	18
ARCHIVE RECORD INFORMATION	19
KISALTMALAR.....	20
ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	21
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	21
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	21
ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM.....	22
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER.....	22
ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	23
1.BÖLÜM: TÜRKÜLERİN SINIFLANDIRMASI.....	24
1.1. Türkü Kavramı Hakkında Genel Bilgiler	24
1.2. Türkülerin Sınıflandırılması.....	26
1.2.1. Ezgilerine Göre Türküler	26
1.2.1.1. Usullü Türküler (Kırık havalar).....	26
1.2.1.2. Usulsüz Türküler (Uzun havalar).....	26
1.2.2. Konularına Göre Türküler.....	26
1.2.2.1. Lirik Türküler	27
1.2.2.2. Taşlama, Yergi ve Güldürü Türküleri	30
1.2.2.3. Anlatı Türküleri	30

1.2.2.4. İş Türküleri	30
1.2.2.5. Tören Türküleri	32
1.2.2.6. Oyun ve Dans Türküleri	32
1.2.3. Yapılarına Göre Türküler	33
1.2.3.1. Bentleri Mâni Dörtlükleriyle Kurulan Türküler	33
1.2.3.1.a. Bentleri Mâni Dörtlükleriyle Kurulu Bağlantısı Olmayan Türküler	34
1.2.3.1.b. Bentleri Mâni Dörtlükleriyle Kurulu Bağlantısı İki Dize Olan Türküler	34
1.2.3.1.c. Bentleri Mâni Dörtlükleriyle Kurulu Bağlantısı Üç Dize Olan Türküler	35
1.2.3.2. Bentleri Dörtlüklerle Kurulan Türküler	37
1.2.3.2.a. Bentleri Dörtlüklerle Kurulu Bağlantısı Olmayan Türküler ...	37
1.2.3.2.b. Bentleri Dörtlüklerle Kurulu Bağlantısı İki Dize Olan Türküler	38
1.2.3.2.c. Bentleri Dörtlüklerle Kurulu Bağlantısı Üç Dize Olan Türküler	38
1.2.3.2.ç. Bentleri Dörtlüklerle Kurulu Bağlantısı Dört Dize Olan Türküler	39
1.2.3.3. Bentleri Üçlüklerle Kurulan Türküler	40
1.2.3.3.a. Bentleri Üçlüklerle Kurulu Bağlantısı Olmayan Türküler	40
1.2.3.3.b. Bentleri Üçlüklerle Kurulu Bağlantıları İki Dize Olan Türküler	41
1.2.3.3.c. Bentleri Üçlüklerle Kurulu Bağlantıları Üç Dize Olan Türküler	42
1.2.3.3.ç. Bentleri Üçlüklerle Kurulu Bağlantıları Dört Dize Olan Türküler	43
1.2.3.4. Bentleri Bir Dize Olan Türküler	44
1.2.3.5. Bentleri İkiliklerle Kurulu Türküler	48
1.2.3.5.a. Bentleri İkiliklerle Kurulu Bağlantıları Olmayan Türküler ...	48
1.2.3.5.b. Bentleri İkiliklerle Kurulu Bağlantıları İki Dize Olan Türküler	49
1.2.3.5.c. Bentleri İkiliklerle Kurulu Bağlantıları Üç Dize Olan Türküler	50
1.2.4. Aruzlu Türküler	50
1.2.4.1. Divan	51
1.2.4.2. Semâi	51

1.2.4.3. Selis	51
1.2.4.4. Kalenderi	51
1.2.4.5. Satranç.....	51
1.2.4.6. Vezn-i Aher.....	52
1.3. Türkülerde Ahenk Unsurları.....	52
2.BÖLÜM: KONYA’NIN TARİHİ, COĞRAFI VE KÜLTÜREL YAPISI	54
2.1. Konya’nın Tarihi	54
2.2. Konya’nın Coğrafi Yapısı.....	54
2.3. Konya’nın Kültürü	55
3.BÖLÜM: TRT REPERTUVARINDAKİ KONYA TÜRKÜLERİNİN ŞEKİL VE MUHTEVA İNCELEMESİ.....	57
3.1. Damda Bacaları Adam Sanırdım	57
3.1.1. Şekil Özellikleri.....	58
3.1.2. Muhteva Özellikleri	58
3.2. Fırın Üstünde Fırın	58
3.2.1. Şekil Özellikleri.....	59
3.2.2. Muhteva Özellikleri	60
3.3. Penceresi Yeşil Perde	60
3.3.1. Şekil Özellikleri.....	61
3.3.2. Muhteva Özellikleri	61
3.4. Hani Benim Ağalarım Beylerim	61
3.4.1. Şekil Özellikleri.....	62
3.4.2. Muhteva Özellikleri	62
3.5. Karanfilsin Bibersin	63
3.5.1. Şekil Özellikleri.....	63
3.5.2. Muhteva Özellikleri	64
3.6. Kıcılar Kavak Kıcılar.....	65
3.6.1. Şekil Özellikleri.....	65
3.6.2. Muhteva Özellikleri	66
3.7. Evvela Bağdad’a Sefer Olanda (Genç Osman Çeşitlemesi).....	67
3.7.1. Şekil Özellikleri.....	67
3.7.2. Muhteva Özellikleri	67
3.8. Karanfil Oylum Oylum.....	69

3.8.1. Şekil Özellikleri.....	69
3.8.2. Muhteva Özellikleri	70
3.9. Emmiler Emmiler Türkmen Emmiler	70
3.9.1. Şekil Özellikleri.....	71
3.9.2. Muhteva Özellikleri	71
3.10. Gine Celâllandı Meram Bağları	72
3.10.1. Şekil Özellikleri.....	72
3.10.2. Muhteva Özellikleri	73
3.11. Ateş Aldı Elimi de Kolumu(Cezayir Çeşitlemelerinden)	73
3.11.1. Şekil Özellikleri.....	74
3.11.2. Muhteva Özellikleri	75
3.12. Elinizden Elinizden	75
3.12.1. Şekil Özellikleri.....	76
3.12.2. Muhteva Özellikleri	77
3.13. Bir Sabahtan Yolum Düştü Geline	77
3.13.1. Şekil Özellikleri.....	78
3.13.2. Muhteva Özellikleri	78
3.14. Yeşil M'olur Gemilerin Direği	78
3.14.1. Şekil Özellikleri.....	79
3.14.2. Muhteva Özellikleri	79
3.15. Âşığın Yaylası Derler Otağı	80
3.15.1.Şekil Özellikleri.....	80
3.15.2. Muhteva Özellikleri	80
3.16. Durnam Gelir Yata Kalka	81
3.16.1. Şekil Özellikleri.....	82
3.16.2. Muhteva Özellikleri	83
3.17. Menteşeli Menteşeli	84
3.17.1. Şekil Özellikleri.....	84
3.17.2. Muhteva Özellikleri	85
3.18. İki Durnam Gelmiş Aklı Kareli	87
3.18.1.Şekil Özellikleri.....	88
3.18.2. Muhteva Özellikleri	88
3.19. Minarenin Alemi (Edalı Bebek)	88

3.19.1. Şekil Özellikleri.....	89
3.19.2. Muhteva Özellikleri	89
3.20. Pınar Başına Yağmaz mı Dolu.....	90
3.20.1.Şekil Özellikleri.....	90
3.20.2. Muhteva Özellikleri	91
3.21. Efendim Aşkınla İşte Püryanım	92
3.21.1. Şekil Özellikleri.....	93
3.21.2. Muhteva Özellikleri	93
3.22. Ermenegün Keklikleri.....	94
3.22.1. Şekil Özellikleri.....	95
3.22.2. Muhteva Özellikleri	95
3.23. Geydirmişler Boylu Boylu Sevayi	96
3.23.1. Şekil Özellikleri.....	96
3.23.2. Muhteva Özellikleri	97
3.24. Hani Benim Elli Dirhem Kesdenem (Konyalım).....	98
3.24.1. Şekil Özellikleri.....	98
3.24.2. Muhteva Özellikleri	99
3.25. Yüz Dirhemdir Guşağımın Şeridi	99
3.25.1. Şekil Özellikleri.....	99
3.25.2. Muhteva Özellikleri	100
3.26. Haydi Bizim Evde Şeker Lokum Badem Var	100
3.26.1. Şekil Özellikleri.....	101
3.26.2. Muhteva Özellikleri	101
3.27. Aşağıdan Gelir Sandık.....	102
3.27.1. Şekil Özellikleri.....	102
3.27.2. Muhteva Özellikleri	102
3.28. Atladı Çıktı Eşiği	103
3.28.1. Şekil Özellikleri.....	104
3.28.2. Muhteva Özellikleri	104
3.29. Elmaların Yongası.....	105
3.29.1. Şekil Özellikleri.....	106
3.29.2. Muhteva Özellikleri	106
3.30. Ayağına Geymiş Sedef Nalini.....	107

3.30.1. Şekil Özellikleri.....	108
3.30.2. Muhteva Özellikleri	108
3.31. Eremedim Mefasına Dünyanın	108
3.31.1. Şekil Özellikleri.....	109
3.31.2. Muhteva Özellikleri	109
3.32. Gitme Bülbül Gitme Bahar Erişti.....	110
3.32.1. Şekil Özellikleri.....	110
3.32.2. Muhteva Özellikleri	111
3.33. Hana Vardım Han Değil.....	111
3.33.1. Şekil Özellikleri.....	112
3.33.2. Muhteva Özellikleri	113
3.34. Gine Yeşillendi Bor'un Bağları.....	113
3.34.1. Şekil Özellikleri.....	114
3.34.2. Muhteva Özellikleri	114
3.35. Ayağına Giymiş Sedef Nalini	114
3.35.1. Şekil Özellikleri.....	115
3.35.2. Muhteva Özellikleri	116
3.36. Varakanın Alt Yanında Bahçalar	116
3.36.1. Şekil Özellikleri.....	117
3.36.2. Muhteva Özellikleri	117
3.37. Vay Bana Vaylar Bana.....	118
3.37.1. Şekil Özellikleri.....	119
3.37.2. Muhteva Özellikleri	119
3.38. Kenardan Geçeyim Yol Sizin Olsun	120
3.38.1. Şekil Özellikleri.....	120
3.38.2. Muhteva Özellikleri	121
3.39. Kahvenin Önünden Gelir Geçersin	121
3.39.1. Şekil Özellikleri.....	122
3.39.2. Muhteva Özellikleri	122
3.40. Bir Taş Attım Alıca	123
3.40.1. Şekil Özellikleri.....	124
3.40.2. Muhteva Özellikleri	124
3.41. Dere Boyu Düz Olur.....	124

3.41.1. Şekil Özellikleri.....	125
3.41.2. Muhteva Özellikleri	125
3.42. Sandıklının Tarlaları Hendekli.....	126
3.42.1. Şekil Özellikleri.....	127
3.42.2. Muhteva Özellikleri	128
3.43. Keşke Seni Görmeseydim	128
3.43.1. Şekil Özellikleri.....	129
3.43.2. Muhteva Özellikleri	129
3.44. Enginli Yüksekli Kayalarımız.....	129
3.44.1. Şekil Özellikleri.....	130
3.44.2. Muhteva Özellikleri	131
3.45. Annem Beni Kaldırmışsın Atmışsın	131
3.45.1. Şekil Özellikleri.....	132
3.45.2. Muhteva Özellikleri	132
3.46. Eğdim Kiraz Dalını	133
3.46.1. Şekil Özellikleri.....	133
3.46.2. Muhteva Özellikleri	133
3.47. Garşıda Herk Otlanır.....	134
3.47.1. Şekil Özellikleri.....	134
3.47.2. Muhteva Özellikleri	135
3.48. Yüksek Hanaylarda Badılcan Soyar	135
3.48.1. Şekil Özellikleri.....	135
3.48.2. Muhteva Özellikleri	136
3.49. Şu Bursa'nın Kestanesi	136
3.49.1. Şekil Özellikleri.....	136
3.49.2. Muhteva Özellikleri	137
3.50. Elinde Sazı Gel Bazı Bazı.....	137
3.50.1. Şekil Özellikleri.....	138
3.50.2. Muhteva Özellikleri	138
3.51. Entarisi Aktandır	139
3.51.1. Şekil Özellikleri.....	140
3.51.2. Muhteva Özellikleri	140
3.52. Kartal Kuşun Kanadında Al Olur.....	140

3.52.1. Şekil Özellikleri.....	141
3.52.2. Muhteva Özellikleri	142
3.53. Karşıdan Gel Göreyim	142
3.53.1. Şekil Özellikleri.....	144
3.53.1. Muhteva Özellikleri	144
3.54. Yağşıyan'a Varamadım Yalnız.....	144
3.54.1. Şekil Özellikleri.....	145
3.54.2. Muhteva Özellikleri	145
3.55. Gezdim Karaman'ı Gördüm Konya'yı	146
3.55.1. Şekil Özellikleri.....	147
3.55.2. Muhteva Özellikleri	147
3.56. Gülüm Var Ocak Ocak	147
3.56.1. Şekil Özellikleri.....	148
3.56.2. Muhteva Özellikleri	149
3.57. Elif Gızının Da Mendiline Mestine	149
3.57.1. Şekil Özellikleri.....	151
3.57.2. Muhteva Özellikleri	151
3.58. Yasiyan'a Giremedim Gazelden	152
3.58.1. Şekil Özellikleri.....	153
3.58.2. Muhteva Özellikleri	153
3.59. Çek Deveci Develeri	153
3.59.1. Şekil Özellikleri.....	154
3.59.2. Muhteva Özellikleri	155
3.60. Yaylı Geldi Kapılara Dayandı	155
3.60.1. Şekil Özellikleri.....	156
3.60.2. Muhteva Özellikleri	156
3.61. Şu Sille'nin Sokakları.....	157
3.61.1. Şekil Özellikleri.....	158
3.61.2. Muhteva Özellikleri	158
3.62. Suya Düştü Gülümüz	159
3.62.1. Şekil Özellikleri.....	159
3.62.2. Muhteva Özellikleri	160
3.63. Şu Silleden Gece Geçtim	160

3.63.1. Şekil Özellikleri.....	161
3.63.2. Muhteva Özellikleri	161
3.64. Emmiler Emmiler	161
3.64.1. Şekil Özellikleri.....	162
3.64.2. Muhteva Özellikleri	163
3.65. Tosun At Yorulurda Gönül Yorulmaz	163
3.65.1. Şekil Özellikleri.....	163
3.65.2. Muhteva Özellikleri	164
3.66. Âşğın Yaylası O Dağlar.....	164
3.66.1. Şekil Özellikleri.....	165
3.66.2. Muhteva Özellikleri	165
3.67. Çek Deveci Develerin Sulansın	166
3.67.1. Şekil Özellikleri.....	166
3.67.2. Muhteva Özellikleri	167
3.68. Garaman'ı Galdırsalar	167
3.68.1. Şekil Özellikleri.....	168
3.68.2. Muhteva Özellikleri	168
3.69. Hürünün Evleri Daldan Meşeden.....	169
3.69.1. Şekil Özellikleri.....	169
3.69.2. Muhteva Özellikleri	169
3.70. Elmaların Yongası.....	170
3.70.1. Şekil Özellikleri.....	170
3.70.2. Muhteva Özellikleri	171
3.71. Çukur Mahallede Bizim Evimiz	171
3.71.1. Şekil Özellikleri.....	172
3.71.2. Muhteva Özellikleri	173
3.72. Şakir Geldi Kilime.....	173
3.72.1. Şekil Özellikleri.....	173
3.72.2. Muhteva Özellikleri	174
3.73. Aman Da Kırat Gülüm De Kırat	174
3.73.1. Şekil Özellikleri.....	175
3.73.2. Muhteva Özellikleri	175
3.74. Kuyu Dibi Dikmeli	175

3.74.1. Şekil Özellikleri.....	176
3.74.2. Muhteva Özellikleri	176
3.75. Odam Sıva Tutmuyor	177
3.75.1. Şekil Özellikleri.....	178
3.75.2. Muhteva Özellikleri	178
3.76. Acep Kime Arz Eylesem Halimi	178
3.76.1. Şekil Özellikleri.....	179
3.76.2. Muhteva Özellikleri	179
3.77. Ben Sana Demedim mi	179
3.77.1. Şekil Özellikleri.....	180
3.77.2. Muhteva Özellikleri	181
3.78. Galenin Bedenleri (Limo)	181
3.78.1. Şekil Özellikleri.....	182
3.78.2. Muhteva Özellikleri	182
3.79. Şarap İçtim Destiden.....	183
3.79.1. Şekil Özellikleri.....	183
3.79.2. Muhteva Özellikleri	183
3.80. Karşıdan Karşıya Olur mu Böyle.....	184
3.80.1. Şekil Özellikleri.....	184
3.80.2. Muhteva Özellikleri	185
3.81. Hayatın Önünden.....	185
3.81.1. Şekil Özellikleri.....	186
3.81.2. Muhteva Özellikleri	186
3.82. Develi (Köçek)	187
3.82.1.Şekil Özellikleri.....	188
3.82.1. Muhteva Özellikleri	188
3.83. Ak Kollar Benden.....	188
3.83.1.Şekil Özellikleri.....	189
3.83.2. Muhteva Özellikleri	189
3.84. Harzadın'dan Aştığımı Gördüler (Salıncak Türküsü)	190
3.84.1. Şekil Özellikleri.....	191
3.84.2. Muhteva Özellikleri	191
3.85. Yayla Yollarından (İyi oyun).....	192

3.85.1. Şekil Özellikleri.....	193
3.85.2. Muhteva Özellikleri	194
3.86. Biner Atın İyisine	194
3.86.1. Şekil Özellikleri.....	195
3.86.2. Muhteva Özellikleri	195
3.87. Haydan Olur Huydan Olur.....	195
3.87.1. Şekil Özellikleri.....	196
3.87.2. Muhteva Özellikleri	196
3.88. Atladık Geçtik Koyağı (Gelin Okşaması).....	197
3.88.1. Şekil Özellikleri.....	198
3.88.2. Muhteva Özellikleri	198
3.89. Berber Dükkânı.....	198
3.89.1. Şekil Özellikleri.....	199
3.89.2. Muhteva Özellikleri	200
SONUÇ	201
KAYNAKÇA	203
ÖZGEÇMİŞ.....	207

TEZ ONAY SAYFASI

Sümeyye SOLMAZ KALELİ tarafından hazırlanan “TRT REPERTUVARINDAKİ KONYA TÜRKÜLERİNİN ŞEKİL VE MUHTEVA AÇISINDAN İNCELENMESİ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Muhammet İNCE

.....

Tez Danışmanı, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 09 / 01 / 2024

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Doç. Dr. Muhammet İNCE (KBÜ)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Türkan ÇELİK (KBÜ)

Üye : Doç. Dr. İsmail TAŞ (BAİBÜ)

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile Yüksek Lisans Tezi derecesini onamıştır.

Doç. Dr. Zeynep ÖZCAN

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntılarım intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Sümeyye SOLMAZ KALELİ

İmza :

ÖNSÖZ

Türküler, halk edebiyatının sözlü geleneğinden doğan, ağızdan ağıza aktarılan ve genellikle kimler tarafından yazıldığı bilinmeyen ezgilerdir. Türklerin hayatında önemli bir konuma sahip olan türküler halk edebiyatında en çok kullanılan şiir türlerinden birisi olmuştur. Halkın inançları, gelenek ve görenekleri türküler aracılığıyla aktarılmıştır. Türküler Anadolu insanının yaşanmışlıkları, sevinç ve üzüntüleri üzerine kurulmuştur. Bu yüzden duygular derin bir şekilde ele alınmıştır.

Konya tarih boyunca en önemli kadim şehirlerden birisi olarak günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Önemli bir coğrafi konuma sahip olan Konya birçok medeniyete ev sahipliği yapmış. Konya, türküleriyle beraber bulunduğu coğrafyanın bir aynası olmuştur. Dolayısıyla Konya türküleri, meydana geldikleri yörenin gerek inanışları gerekse adetleri olsun içerisinde birçok zenginlik barındırmaktadır.

Bölgenin coğrafi şartları da o yörenin müziğinde belirleyici olmuştur. Köklü bir geçmişe sahip olan Konya'nın TRT repertuarındaki türküleri; Konya'ya ait olan inanışları, gelenek ve görenekleri ve daha birçok unsuru içinde barındırması açısından oldukça önemlidir.

Bu çalışmada Konya ilinin TRT repertuarında yer alan türküleri şekil ve muhteva açısından ele alınarak incelenmiştir Konya'nın zengin kültürel mirasının anlaşılmasına ve gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlamak bu tezin öncelikli amaçlarındandır.

TRT repertuarındaki Konya türküleri üzerine yazılmış çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalardan birisi de Abdullah TAŞKIN'ın yüksek lisans tezidir. ¹Çalışkan tezinde türküleri şekil yönünde incelemiştir. Çalışmamızda Konya türküleri şekil özelliklerinin yanı sıra muhteva açısından incelenmiş bu yönüyle çalışmamız önceki çalışmayı tamamlar nitelikte olmuştur.

¹Taşkın, A. (2022). Konya Türküleri Üzerine Bir İnceleme Trt Türk Halk Müziği Repertuarında Yer Alan Türküler. (Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük

Karabük Üniversitesinde aldığım lisansüstü eğitimim boyunca yardımlarını benden esirgemeyen ve tez danışmanlığımı üstlenerek tezin aşamalarını benimle birlikte takip eden Doç. Dr. Muhammet İNCE hocama teşekkürü borç bilirim. Ayrıca daima yanımda olan kıymetli babam İbrahim SOLMAZ'a, canım annem Fatma SOLMAZ'a ve sevgili eşim Emre KALELİ'ye teşekkür ederim.



ÖZ

Bu çalışmanın kapsamı Konya iline ait TRT repertuarında bulunan türkülerin şekil ve muhtevasına dayanmaktadır. Ayrıca türküleri daha iyi inceleyebilmek için türkünün tanımı, genel özellikleri, yapı ve konuları hakkında bilgiler verilip ardından yöreye ait türküler üzerinde inceleme yapılmıştır. Türküler şekil ve muhteva özellikleri olmak üzere iki açıdan ele alınmıştır. Çalışmada Konya iline ait TRT repertuarında yer alan seksen dokuz türkü tespit edilerek bunlar teker teker incelenmiştir. Türkülerin şekil özelliğinde; ölçü, redif, kafiye ve söz sanatları aranırken muhtevasında ise türkülerin içinde yer alan kavramlara ve varsa hikâyelerine yer verilerek bunlar üzerinde açıklama yapılmıştır. İncelenen Konya iline ait türküler genellikle aşk üzerine yazılmıştır. Ayrıca söz sanatlarında ise genellikle mübalağa, teşbihi belîğ ve teşhise başvurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türkü; Konya Türküleri; Muhteva, Şekil; Konya Oturakları; TRT

ABSTRACT

The scope of this study is based on the form and content of the folk songs in the TRT repertoire of Konya province. In addition, in order to examine the folk songs better, information about the definition of the folk song, its general characteristics, structure and subjects was given, and then an analysis was made on the folk songs of the region. Folk songs were discussed in terms of form and content. In the study, 89 folk songs in the TRT repertoire of Konya province were identified and examined by one. In the form feature of folk songs; While meter, redif, rhyme and figures of speech are sought, the content includes; The concepts in the folk songs and their stories, if any, are included and explanations are made on them. The folk songs of the examined Konya province were generally written about love. In addition, in rhetoric, exaggeration, simile and diagnosis are generally used.

KeyWords: Folk song; Konya Folk Songs; Content, Figure; Konya Seats; TRT

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	TRT Repertuarındaki Konya Türkülerinin Şekil ve Muhteva Açısından İncelenmesi
Tezin Yazarı	Sümeyye SOLMAZ KALELİ
Tezin Danışmanı	Doç. Dr. Muhammet İNCE
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	09 /01 / 2024
Tezin Alanı	Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	208
Anahtar Kelimeler	Türkü; Konya Türküleri; Muhteva; Şekil; Konya Oturakları; TRT

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Investigation of Konya Folk Songs in TRT Repertoire in Terms of Form and Content
Author of the Thesis	Sümeyye SOLMAZ KALELİ
Advisor of the Thesis	Doç. Dr. Muhammet İNCE
Status of the Thesis	Master's Degree
Date of the Thesis	09 /01 / 2024
Field of the Thesis	Department of Turkish Language and Literature
Place of the Thesis	UNIKA/IGP
Total Page Number	208
Keywords	Folk song; Konya Folk Songs; Content; Shape; Konya Seats; TRT

KISALTMALAR

- Bşk** : Başkanlığı
Dai : Daire, dairesi
Md : Müdürlüğü
Rad : Radyo
THM : Türk Halk Müziği
TRT : Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu alışmada; TRT repertuarında bulunan Konya türküleri Şekil ve muhteva açısından ele alınacaktır. Konya ili tarihi ve kültürel olarak önemli bir konuma sahip olduğu için szli halk kültüründe yer alan ve türküleri de içinde yaşatan bu Şehir hakkında birçok çalışma bulunmaktadır. Bu sebeple üzerinde çalışılan bu konuyu da diğer çalışmaların devamı niteliğinde görmek mümkündür. Bu alışma ile Konya iline ait seksen dokuz türkü incelenecek olup bilimsel yollar ile akademik bir kaygıyla kapsamın darlığı bir nebze de olsa giderilmeye çalışılacaktır.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Dünyanın sürekli bir gelişim ve değişim içerisinde olması eski değerleri yok etmektedir. Hem maddi hem manevi olarak hayatımızda yer alan kültürel değerler insanlığın en önemli mirasıdır. Bu yüzden sürekli değişim içerisinde olan bu ortama karşılık, kültürel değerlerimizi korumak, onlara sahip çıkmak gerekmektedir.

Köklü bir geçmişe sahip olan Konya'nın TRT repertuarındaki türküleri; Konya'ya ait olan inanışları, gelenek ve görenekleri ve daha birçok unsuru içinde barındırması açısından oldukça önemlidir.

Bu sebeplerden dolayı Konya türkülerini gelecek nesillere aktarmak bu tezin öncelikli amalarındanadır. Bu alışma ile Konya ilinin TRT repertuarında yer alan türküleri tek tek tespit edilip bilimsel yollarla araştırmak ve bu türkülerin Şekil ve muhteva açısından incelenmesi üzerine bir çalışma hedeflenmektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Konya türküleri tespit edilirken ilk olarak TRT repertuarı taranarak yöreye ait kayıtlı türküler belirlenmiştir. Daha sonra yayımlanmış çalışmalar incelenmiştir. Literatür taramasında Türkiye Araştırmaları Dergisi, Folklor-Edebiyat Dergisi, Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi ve Türkiyat Mecmuası gibi çeşitli dergilerde yer alan makalelerden yararlanılmıştır. Ardından yüksek lisans tezleri taranmış ve bazı karşılaştırmalar yapma yoluna gidilerek çalışmanın yöntemi belirlenmiştir.

Birinci bölümde; Türkü kavramı hakkında genel bilgilere ve türkünün özelliklerine ve bazı sınıflamalara yer verilmiştir.

İkinci bölümde; Türkülerdeki Konya hakkında kısa bir bilgi verilmiştir.

Üçüncü bölümde ise Konya iline ait TRT repertuarındaki seksen dokuz türkü taranmıştır. Bu türkülerin dil ve şekil özelliklerinde kafiye, ölçü ve söz sanatları aranırken içeriğinde ise türkülerin varsa hikâyelerine yer verilerek türküler şekil ve muhteva açısından değerlendirilmiştir. Yapılan bu değerlendirmeler TRT THM Repertuarı temel alınarak hazırlanmıştır. Genellikle türkülerin bestecisi bilinmediği için ve yazılı kaynaklar da olmadığından türkülerin asıllarına ulaşmak zor olmaktadır. Bu yüzden her icracı türküyü kendisine göre yorumlamıştır. Geçmişten günümüze gelen Konya türküleri hakkında yeterli bilgiye ulaşamadığından derleme yoluna gidilmemiştir.

Taramalardan elde edilen sonuçlara göre bu türkülerin çoğunu derleyen ve bugünlere aktarılmasını sağlayan kurum ve şahıslar şu şekildedir: Yücel Paşmakçı, Nafiz Camgöz, Mehmet Özbek, Muzaffer Sarısözen, Ali Canlı, Ahmet Yamacı, Kemal Koldaş, TRT İzmir Rad. THM. Md., TRT Müzik Dai. Bşk. THM Md. Ankara Devlet Konservatuvarı.

Çalışma boyunca Konya ili hakkında ve türküler hususunda yapılan çalışmalarını gelecek nesillere aktarmak için araştırmanın doğru yöntemlerle yürütülmesine gayret edilmiştir.

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM

Şekil ve muhteva açısından incelenen Konya türküleri halk için büyük bir önem arz etmektedir. Konya'ya ait gelenek ve göreneklerin gelecek kuşaklara yazılı olarak aktarıldığı için dizelerde bazı eksiklikler görülmüştür. Bu eksikliklerle karşılaşılması çalışma için sorun haline gelmiştir.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

“TRT Repertuarındaki Konya Türkülerinin Şekil ve Muhteva Açısından İncelenmesi” adlı çalışmada seksen dokuz Konya türküleri şekil ve muhteva açısından

incelenmiştir. Türkülere ulaşma kolaylığı açısından çalışmada sadece TRT THM Repertuarı temel alınmıştır.

Konya türküleri geçmişten günümüze aktarılırken varyantlaşma nedeniyle mısralarda çeşitli ekleme ve çıkarmalar meydana gelmiştir. Türküler, sözlü gelenek ve halk arasında varlığını devam ettirdiği için türkülerde varyantlaşma normal bir durumdur. Türkülerin birçok icracı tarafından söylenmiş olması bilinçli ya da bilinçsiz bazı değişikliklere sebep olmaktadır. Bu sebeplerden dolayı türkünün hece ölçüsü ve kafiye örgüsü incelenirken zorluklarla karşılaşmıştır.

ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Nafiz Camgöz'e ait "Taşkent'ten Derlenen Türküler ve TRT Repertuarında Bulunan Konya Türküleri ile Mukayese" adlı çalışmasında Konya türkülerinin bazıları incelenmiştir. Fakat bu türkülerin sadece müzikal analizi yapılmış, kullanılan çalgılar icralarında türkülere eşlik eden halk oyunları, türkülerin ritmik yapıları hakkında bilgiler verilmiştir.

Bir diğer çalışma olan Abdullah Taşkın'a ait "Konya Türküleri Üzerine Bir İnceleme TRT Türk Halk müziği Repertuarında Yer Alan Türküler" adlı tezinde Konya türküleri yine şekil açısından incelenmiştir. Konya türküleri şekil ve muhteva açısından farklılıklar içermektedir. Bu yüzden TRT Repertuarında yer almış Konya türküleri üzerine toplu olarak çalışmaya rastlanmamıştır.

1.BÖLÜM: TÜRKÜLERİN SINIFLANDIRMASI

1.1. Türkü Kavramı Hakkında Genel Bilgiler

Türküler, hece ölçüsüyle yazılan, birtakım ezgiler ile bestelenen şiirlerdir. Halk edebiyatının sözlü geleneğinden doğmuş olup ağızdan ağıza aktararak yaşatılmış ve genellikle yaratıcısı bilinmemektedir (Gürbüz, Şahin, 2012:3). Türkü, toplumun amaç ve değerleri etrafında şekillenen halkın sevincini, üzüntüsünü en saf duygularla aktaran halk edebiyatının en önemli ürünüdür. Türkü, insanın doğumundan başlayıp ölümüne kadar tüm geçiş dönemini kapsayan duyguları yansıtır. Genellikle hece ölçüsüyle yazılan ağızdan ağıza yayıldığı için söylenileni unutulup anonimleşen ezgili bir türdür.

“Türkü”nün “Türkî” sözcüğünden geldiği bilinmektedir. Türkü, Türkçe söylenen şiir anlamına gelmekle beraber “Türk” kelimesine Arapça “î” ilgi ekinin gelmesiyle oluşmuştur. Türk’e özel anlamına gelen bu sözcük halk dilinde zamanla “Türkü” şekline dönüşür (Dere, Çapraz, 2021, s. 160).

Türkü kavramı günümüzde, halk aydımı (Türkmenistan), mahnı (Azerbaycan), halk cırı (Tataristan), nahşâ (Uygur/Doğu Türkistan), Türki (Özbekistan) olarak kullanılmaktadır (Sakaoğlu ve Alptekin, 2012, s. 38).

Birtakım araştırmacılar türküyü şöyle yorumlamıştır:

Kaya'nın Nihat Sami Banarlı: “Koşma şeklindeki bir manzumenin her dörtlüğüne bir (beşinci) veya bir (beşinci-altıncı) mısra ilâvesiyle söylenilen bir halk şiiridir.” (Kaya, 2004, s.131).

Muzaffer Uyguner: “Her mısraı kafiyeli üçer mısralı kıtalar ile gene kafiyeli ve iki beyitten müteşekkil ara nağmeleri olan ve çalınıp söylenen folklorik halk edebiyatı mahsulleridir.” (Kaya, 2004, s.131).

Ali Yakıcı'nın tanımı şu şekildedir:

Duygu, düşünce, hayal ve birey ya da toplum olarak doğumdan ölüme kadar yaşanan, insan ve toplumda iz bırakan bütün olayları dile getiren, sevinçli ya da üzüntülü zamanlardaki coşku ve heyecanı yansıtan, kaynakları genellikle ozan, türkü yakıcı ve söyleyicisi kişilerden oluşan, hangi edebiyat şubesine ait ya da hangi biçim ve türde ortaya çıkmış olursa olsun halka mal edilerek anonimleşen, şölende, düğünde, toplantıda ve her türlü icra ortamında dillerden düşürülme, icrası, icra ortamı ve konusuna göre kendine has bir ezgiyle söylenen manzum ürünlere türkü denir” (Ersin, 2020, s.9).

Türkü; bentleri, yapı ve sözleri açısından iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölüm türkünün asıl sözlerinin yer aldığı bölümdür ve buna bent adı verilmektedir. İkinci bölüm ise her bendin sonunda tekrarlanan nakarattır. Bu bölüme bağlama ya da kavuştak adı da verilmektedir. Bentler ve kavuştaklar kendi içlerinde uyaklanmıştır. Türküler hece ölçüsünün hemen hemen her kalıbı ile söylenmekle beraber genellikle yedili, sekizli ve on birli hece ölçüsüyle yazılmıştır. Türküler konularına göre çeşitlilik göstermektedir. Halk arasında yaşanan her bir olay için birer türkü yazılmıştır. Bunlar bestelenerek yayılmışlardır. Kısacası insanlar acılarını ve sevinçlerini türküler aracılığıyla dile getirmiştir (Dilçin, 2016, s.289-290)].

Türkülerimiz, geçmişten günümüze uzanan Türk kültürünün önemli bir parçasıdır. İnsanların çeşitli duygu ve düşüncelerine yer veren önemli bir türdür. Aslında her bir türkü kültür ve değerlerimizi ele almaktadır. Çünkü türküler halkın kültürel zenginliklerini yansıtır. Türkülerin varlığı ve etkisi her yerde hissedilmektedir.

Türküler doğrudan insan hayatının içinde yer alır ve insan hayatının her alanında bulunur. Bebeklikte söylenen ninniler, oyun dönemindeki oyunlarda çeşitli saymacalar ve gençlik dönemindeki eğlencelerde yer alır. Bu yüzden türküler aşk, ölüm, gurbet gibi birçok konu hakkında yazılabilir.

Türküler genellikle bir olay üzerine yazılmıştır. Başlangıçta sahibi belli olan türküler zamanla sahibi unutulmuş halkın dilinde dolaşarak farklı medeniyetlere kadar yayılmıştır. Türküler böylece anonimleşmiş olur. Yayılma aşamasında ise bazen türkü tanınmayacak şekilde değişebilir. Bütün bunlar kaynak kişinin elindedir (Kaya, 2004, s.132).

Türkülerde görülen değişim, ezgide ve sözde olabilir. Sözler farklı ezgilerle söylenebilir ve bununla beraber ezgilere de değişik sözler verilebilir. Bu değişiklik bazen bilinçli olsa da bazen de bilinçsiz şekilde yapılmaktadır. Bu yüzden derleyicilerin türkülerde çeşitli ekleme ve çıkarmalar yapması sonucunda aynı türkünün birçok çeşidi farklı yörelerde görülmüştür. Böylece bir türkünün ezgisi ve sözünde değişikliğe uğramasına “Varyant” denilmektedir (Güneş, 2020, s.23).

Türkülerin tarihi eskilere dayanmakla birlikte geçmişten günümüze kadar gelmiştir. Kültürümüzün vazgeçilmez parçası olan türkülerini gelecek nesillere aktararak yaşatmak bu kültürün devamı için oldukça önemlidir. Türkülerimize sahip çıkarak bu

kültürü daha da ileri düzeye taşıyabilmek mümkündür. Sonuç olarak Türk müzik dünyasında türkü ve halk müziğinin yeri oldukça büyüktür.

1.2. Türkülerin Sınıflandırılması

Türküler genelde ezgilerine, konularına ve yapılarına göre üç yönden incelenir.

1.2.1. Ezgilerine Göre Türküler

Türkü ezgilerle söylenen nazım biçimi ve nazım türüdür. Ezgisiyle diğer türlerden ayrılmaktadır. Ezgiden ayrı olarak düşünemeyeceğimiz türkülerini iki grupta inceleyebiliriz (Aça ve diğerleri, 2016, s. 248-249)].

1.2.1.1. Usullü Türküler (Kırık havalar)

Genellikle oyun havaları şeklinde olup Konya’da “oturak”, Urfa’da “kırık hava”, Ege’de “zeybek” gibi adlarla da bilinmektedir. Bu türküler belirli bir süreye bağlı kalınarak söylendiği için ölçülü türkülerde denilmektedir. Bu çalışmada incelemiş olduğumuz türkülerin tamamı ezgisine göre usullü türküler grubuna girmektedir (Aça ve diğerleri, 2016, s. 248-249)].

1.2.1.2. Usulsüz Türküler (Uzun havalar)

Bu türküler, süreye bağlı olmadan nota değerleri ile usulsüz olan türkülerdir. Genel olarak “uzun havalar” olarak bilinmektedir (Aça ve diğerleri, 2016, s. 248-249)]. Çalışmamıza konu olan türküler arasında usulsüz türküler rastlanılmamıştır.

1.2.2. Konularına Göre Türküler

Konuları açısından geniş bir alana sahip olan türküler halkın yaşamış olduğu olaylardan hareketle her türlü olayı konu olarak almıştır. Türkülerin sözlerine bakıldığı zaman halkın yaşadığı bazı olayların türkülerde aktarılması sonucunda meydana geldiğini görmek mümkündür. Türküler, ölüm, aşk, gurbet, kahramanlık ve ayrılık gibi birçok konu üzerine yazılmıştır (Dönmez ve Haşhaş, 2014, s. 1619-1624).

1.2.2.1. Lirik Türküler

Bu türküler içinde ninniler, aşk türküleri, gurbet türküleri, askerlik türküleri, hapisane türküleri ve ağıtlar gibi duyguları konu alan türkülerdir.

Ninniler, birtakım kalıplaşmış ifadelerle çocuğun uyutulacağı zaman söylenen sözlerdir. Ninniler de lirik konulu türküler grubu içerisinde yer almıştır (Erdem, 2018, s.55). Ancak incelediğimiz Konya türkülerinde ninnilere rastlanılmamıştır.

Aşk konulu türküler, sevdaya ait tüm duyguları; hasret ve kavuşma gibi çeşitli duyguları içerisinde barındırır. Aşk konulu şiirlerde sevgiliden sıkça bahsedilir. Bazen aşktan güzel bir şekilde bahsedilirken bazen de bu durumdan şikâyet edilir. İncelediğimiz Konya türküleri arasında en çok işlenen konuların başında gelmektedir. (Erdem, 2018, s.44). Çalışmamızdaki 1, 2, 3, 4, 5, 8, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28, 30, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 85 ve 87 sıra numarasıyla numaralandırılan türküler aşk üzerine söylenmiş türkülerdir.

Aşk konulu türkülere 20 numaralı “Pınarın Başına Yağmaz mı Dolu” türküsü örnek verilebilir:

Pınarın başına yağmaz mı dolu
Yârinden ayrılan olmaz mı deli
Günde on beş kere gördüğüm yâri
Şimdi her şeylerden vazgeçti gönül

Aman ben yandım şaşırırım kaldım
Ellerin köyünde eyelendim kaldım
Pınarın başında esmesin yeller
Bugün efkârlıyım açmasın güller
Yârimin methini etmesin eller
Şemdi her şeylerden vazgeçti gönül

Gurbet konulu türkülerde ayrılığın vermiş olduğu hüznün dile getirilir. Gurbet, yeri geldiğinde sevdiğinden yeri geldiğinden memleketinden ayrı kalmaktır. Bu durum hem gurbeti yaşayan hem de geride kalan için oldukça zor bir durumdur (Erdem, 2018, s.44). Gurbet konulu türkülerde çalışmamızdaki 6, 34ve 81 numaralı türkülerini örnek teşkil etmektedir.

Gurbet konulu türkülerde 34 numaralı “Gitme Bülbül Bahar Erişti” başlıklı türkünün sözleri aşağıda örnek olarak verilmiştir:

Gitme bülbül gitme bahar erişti (ney ney)

Gonca güller maverdesin kavuştu (a bülbül bülbül bülbül ney)

Sılda sevdiğim aklıma düştü (ney ney)

Çekilmez gurbetin a vefası bülbül (a bülbül bülbül bülbül ney)

Bahar ey yanında bülbül sesinden (ney ney)

Çıkarır perçemin finor fesinden (a bülbül bülbül bülbül ney)

Hoşlandım yarimin gül nefesinden (ney ney)

Çekilmez gurbetin cefası bülbül (a bülbül bülbül bülbül ney)

Askerlik Türk toplumunda önemli bir yere sahiptir. Bu yüzden askere gidenin arkasında söylenen çok sayıda türkü vardır. Yiğitlik, asker yolculuğu ve savaşta yaşanan olaylar gibi bazı konular dile getirilen bu türkülerde halkın kahramanlık duyguları görülür (Erdem, 2018, s.47).

Çalışmamızın 5 ve 80 numaralı türkülerini buna örnektir. “Evvela Bağdad’a Sefer Olanda” başlıklı 5 numaralı türkünün sözleri aşağıda verilmiştir:

Ah evvel Bağdad’a sefer olanda

Dalkılıç yazıldı çıktı genç Osman

Of of Bağdad’ın kapısını genç Osman açtı

Gören düşmanların tedbiri şaştı
Kelle koltuğunda üç gün savaştı
Şehitlere serdar oldu genç Osman

Of of askerin bir ucu göründü Van'dan
Kılıcın kabzası görünmez kandan
Bağdad'ın içinde tozdan dumandan
Toz duman içinde kaldı genç Osman

Ağıt konulu türküler, yaşamını yitiren kişilerin arkasından duyulan üzüntüyü dile getirmede söylenmiş olan türkülerdir. Bu gelenek bizim değerlerimizi yansıtmaktadır. Ölümün yanında daha birçok konu hakkında ağıt yakılmaktadır (Erdem, 2018, s.44-55). Çalışmamızın 17, 31, 37, 64 ve 66 numaralı türküleri buna örnektir.

Ağıt konulu türkülerden “Emmiler Emmiler” başlıklı 66 numaralı türkünün sözleri şöyledir:

Emmiler emimler Türkmen emmiler
Uzun uzun entari salma yenliler
Hep bir araya gelmiş çifte benliler

Ağalar beyler ne diyelim ağlayalım
Kareler mi bağlayalım
Alnımın da yazısı kaderim de böyleymiş

Bir oğlum olsaydı da verseydim hocaya
Okuya okuya gelseydi heceye
Şahidimiz karanlık geceler de

Ne diyelim ağlayalım

Kareler mi bağlayalım

Alnımın da yazısı kaderim de böyleymiş

1.2.2.2. Taşlama, Yergi ve Güldürü Türküleri

Taşlama tarzı türkülerde bir kişi, kurul veya düzen eleştirilmektedir. Fakat bütün taşlamalarda sert bir yergi olmayabilir, bazıları oldukça güldürücü şekildedir (Aça ve diğerleri, 2016, s. 247)]. Çalışmamızın 34 ve76 numaralı türküleri taşlamaya örnektir.

Taşlama konulu türkülerden 34 numaralı “Gine Yeşillendi Bor’un Bağları türküsünün sözleri şöyledir:

(Ah) gine (de) yeşillendi (de aman aman) bor'un bağları (ey)

Bize (de) mesken oldu (aman aman) mapus damları

(a yürü) yürü yürü yürü mapus damları

(ey) aksine dönderdi (annem) devran-ı felek (yar yar aman)

Hebalara gitti (aman aman) çektiğim emek

(a yürü) yürü yürü çektiğim emek

1.2.2.3. Anlatı Türküleri

Efsane konulu türküler, bölgelere ya da bireylere özgü konuları olan türküler ve tarihi konuları olan türkülerdir (Aça ve diğerleri, 2016, s. 247)]. Çalışmamızın içerisinde bu konuya ait türkülere rastlanılmamıştır.

1.2.2.4. İş Türküleri

İş hayatı insanların günlük yaşantısının belirli bir kısmında yer alan bölümdür. Toplu olarak bahçede ve tarlada çalışırken söylenen türkülerdir. Bu türküler genellikle

çalışmayı zevkli hale getirmek için söylenmiştir (Erdem, 2018, s.57). Konya türküleri içerisinde 89 numaralı“Berber Dükkânı” başlıklı türkü bu gruba dâhil edilebilir. Türkünün sözleri aşağıda verilmiştir:

Berber dükkânı al olur

Güzellik başabel’olur (amman)

Sevdalık başabel’olur (amman)

Ağrır yanlarım vay vay vay

Gırık gollarım vay vay vay

Varamam ben dayanamam

Berber dükkânı bucakta

Cezveler kaynar ocakta (amman)

Gügümler kaynar ocakta (amman)

Ağrır yanlarım vay vay vay

Gırık gollarım vay vay vay

Varamam ben dayanamam

Berber dükkânı engine

Ver baba beni dengime (amman)

Ver anne beni dengime (amman)

Bağlantı:

Ağrır yanlarım vay vay vay

Gırık gollarım vay vay vay

Varamam ben dayanamam

1.2.2.5. Tören Türküleri

Halk için önemli olaylara yer veren birtakım kutlamalara tören adı verilir. Kültürel ve eğlence işleviyle beraber toplumda önemli bir yeri vardır. Düğün, kına gibi geleneksel törenleri de bu gruba dâhil edebiliriz (Erdem, 2018, s.57). Çalışmamıza konu olan 6, 9, 27, 86 ve 88 numaralı türküler buna örnektir.

Kına töreni konulu 88 numaralı “Atladık Geçtik Koyağı” türküsü aşağıda örnek olarak verilmiştir:

Atladık geçtik koyağı

Biz gelin aldık bayağı

Hem gelin hem güveyi

Hoş geldin gelin hoş geldin

Efendi oğluma eş geldin

Atladık geçtik eşiğı

Sofrada kaldı kaşığı

Büyük evin yakışığı

Hoş geldin gelin hoş geldin

Efendi oğluma eş geldin

1.2.2.6. Oyun ve Dans Türküleri

Çocuk oyunlarında ve büyüklerin oyununda söylenen türküler olarak yer almaktadır (Aça ve diğerleri, 2016, s. 248)]. Konya türküleri arasında bu konuya dair söylenmiş türkü örneğine rastlanılmamıştır.

1.2.3. Yapılarına Göre Türküler

Türküler yapısına göre farklılık gösterir. Genellikle türküler yedili, sekizli ve on birli hece ölçüsüyle yazılır. Bunların yanında serbest hece ölçüsüyle yazılan türkülerde mevcuttur. Kaynak kişilerin türkülere çeşitli ekleme ve çıkarma yapması nedeniyle yapısal açıdan bazı farklılıklar görülür (Taşkın, 2022, s.29).Yapılarına göre farklılık gösteren Konya türkülerinde bu gibi durumları rahatlıkla görmek mümkündür.

Türküler yapısına göre bentler ve bağlantılar olmak üzere ikiye ayrılır. Bentler türkülerin asıl sözlerine yer verirken, bağlantılar ise bentlerin sonunda tekrarlanan sözlere yer verir. Bunlar içerisinde bağlantısı olmayan ve bağlantısı olan türküler yer alır (Taşkın, 2022, s.29). Çalışmamızda Konya türküleri yapısına göre incelenirken bentleri ve bağlantılarına göre sınıflandırılmıştır.

1.2.3.1. Bentleri Mâni Dörtlükleriyle Kurulan Türküler

Bu türkülerin bentleri mâni dörtlüklerinden oluşur. Bunlar 2, 8, 19, 33, 37, 41, 46, 47, 51, 56, 62, 74 ve 78 numaralı türkülerdir (Taşkın, 2022, s.35). Örnek olarak 46 numaralı “Eğdim Kiraz Dalını” türküsü verilebilir.

Eğdim kiraz dalını (edalım yürü, dalgalım yürü, sürmelim yürü)

Sevdim beyaz gelini (aman, aman, amanın, sevdim beyaz gelini)

Gelin ömrün çoğ olsun (edalım yürü, dalgalım yürü, sürmelim yürü)

Bildin bekar halimi (aman, aman, amanın, sevdim beyaz gelini)

Kavakda bel olmaz (edalım yürü, dalgalım yürü, sürmelim yürü)

Her evde güzel olmaz (aman, aman, amanın, sevdim beyaz gelini)

Her evde güzel olsa (edalım yürü, dalgalım yürü, sürmelim yürü)

Derdime ilaç olmaz (aman, aman, amanın, sevdim beyaz gelini)

1.2.3.1.a. Bentleri Mâni Dörtlükleriyle Kurulu Bağlantısı Olmayan Türküler

Mâni dörtlükleriyle kurulmuş nakaratları olmayan türkülerdir. Bu tarz türkülerde konu birliği olmadığı için dizeler arasında kafiye bütünlüğü de bulunmamaktadır. Bu birliğin sağlanması için bentlerin ilk dizelerinde sözcük tekrar edilir. Uyak düzeni ise şöyledir: aaxa / bbxb / ccxc / ddx... (Ersin, 2020, s.38).

Çalışmamıza konu olan türkülerden 41, 46, 47, 62 ve 72 numaralı türküler bu gruptandır. 47 numaralı “Garşıda Herk Otlanır” türküsü aşağıda örnek olarak sunulmuştur:

Garşıda herk otlanır

Bu derde kim katlanır

(ah) ikimizin derdinden

Havalar bulutlanır

Ata binmiş estirir

Ata kekil kestirir

(ah) kör olası amucam

Beni bekar gezdirir

1.2.3.1.b. Bentleri Mâni Dörtlükleriyle Kurulu Bağlantısı İki Dize Olan Türküler

Nakaratları iki dizeden oluşan türkülerdir (Taşkın, 2022, s.36). Bunlar 2, 51, 56, 74 ve 78 numaralı türkülerdir. Örnek olarak 74 numaralı “Kuyu Dibi Dikmeli” türküsü verilebilir.

Kuyu dibi dikmeli

(Zöhrem) dibine güller ekmeli

Güzel kahri güç olur

(aman) biraz zahmet etmeli

Merdanesin hanım zöhrem merdane

Bal mı sürdün dudağına gerdane

(Zöhrem) kuyu dibi saz olur

Gül açılır yaz olur

Ben yârime gül demem

Gülün ömrü az olur

Merdanesin hanım Zöhrem merdane

Bal mı sürdün dudağına gerdane

1.2.3.1.c. Bentleri Mâni Dörtlükleriyle Kurulu Bağlantısı Üç Dize Olan Türküler

Nakaratları üç dizeden oluşan türkülerdir (Taşkın, 2022, s.37). Çalışmamızdaki 19 numaralı “Minarenin Âlemi Edalı Bebek” türküsü buna örnektir. Türkünün sözleri aşağıda verilmiştir:

Minarenin âlemi

Karakaşın kalemi

Sana güzel dedimse

Yak mı dedim âlemi

Amman edalı bebek

Yandım edalı bebek

Kalk gidelim

Dağları deleyim mi

Yanına geleyim mi

Eller altın verirse

Ben canım vereyim mi

1.2.3.1.ç. Bentleri Mâni Dörtlükleriyle Kurulu Bağlantısı Dört Dize Olan Türküler

Nakaratları dört dizeden oluşan türkülerdir (Taşkın, 2022, s.38). Çalışmamıza konu olan Konya türküleri arasından 33 numaralı “Hana Vardım Han Değil” türküsü buna örnektir. Türkünün metni şöyledir:

Hana vardım han değil (amman)

Penceresi cam değil

Açtım yüzünü baktım (aman aman)

Kıyılacak can değil (aman)

Nedir bu ateş bende bende

Gönlüm var sende sende

Nedir bu ateş bende bende

Ayrılamam kız senden

Havuz ortası çınar (amman)

Hep kuşlar ona konar

Gitti yârim gelmedi (aman aman)

Yüreğim ona yanar (aman)

Hana vardım han yanmış (amman)

Handa benim nem kalmış

Sağ olası meyhane (aman aman)

Şişeleri boşalmış (aman)

1.2.3.2. Bentleri Dörtlüklerle Kurulan Türküler

Bunlar da kendi içlerinde bağlantısı olmayan, bağlantısı iki dizeden oluşan, bağlantısı üç dizeden oluşan ve bağlantısı dört dizeden oluşan türküler olmak üzere dört kısma ayrılmaktadır.

1.2.3.2.a. Bentleri Dörtlüklerle Kurulu Bağlantısı Olmayan Türküler

Nakaratları olmayıp dörtlüklerden oluşan türkülerdir. Çeşitli hece ölçüleriyle yazılmakla beraber genellikle 11’li hece ölçüsü kullanılır. Hece sayısına bağlı olmakla beraber bu türkülerin geneli koşma gibi kafiyelenir. Türkülerin birinci dörtlüğünde aaab/ abab / abcb / abcd / aabc / aabb / şeklinde kafiyelenmiştir. Dörtlüklerin son dizeleri birinci dörtlüğün son dizesiyle kafiyeli şekildedir. Dörtlüklerin son dizelerinde yer alan redifler bağlantıyı sağlar (Uzunöz, 2019, s.117).

Konya türkülerinde yer alan 12, 31, 32, 65, 69, 70, 81, 84 ve 85 numaralı türküler bu gruptandır. Örnek olarak 31 numaralı “Eremedim Mefasına Dünyanın” türküsü verilebilir.

Eremedim mefasına dünyanın

(aman aman aman aman yar dünyanın)

Dünyanında leylim leylim yandım yandım yar dünyanın

Bülbül konmuş sarayına Konya’nın

(aman aman aman aman yar Konya’nın)

Konyanında leylim leylim yandım yandım yar Konya’nın

Beyler besler merak için tazıyı

(aman aman aman aman yar tazıyı)

Tazıyı da leylim leylim yandım yandım yar tazıyı

Kadir mevlam böyle yazmış yazıyı

(aman aman aman aman yar yazıyı)

Yazıyıda leylim leylim yandım yandım yar yazıyı

1.2.3.2.b. Bentleri Dörtlüklerle Kurulu Bağlantısı İki Dize Olan Türküler

Bentleri dörtlüklerle kurulu nakaratı iki dize olan türkülerdir (Taşkın, 2022, s.39). Bunlar; 20, 51 ve 61 numaralı türkülerdir. 20 numaralı “Pınarın Başına Yağmaz mı Dolu” türküsünün metni aşağıda örnek olarak verilmiştir:

Yârinden ayrılan olmaz mı deli
Günde on beş kere gördüğüm yâri
Şimdi her şeylerden vazgeçti gönül

Aman ben yandım şaşırđım kaldım
Ellerin köyünde eyelendim kaldım

Pınarın başında esmesin yeller
Bugün efkârlıyım açmasın güller
Yârimin methini etmesin eller
Şemdi her şeylerden vazgeçti gönül

1.2.3.2.c. Bentleri Dörtlüklerle Kurulu Bağlantısı Üç Dize Olan Türküler

Bentleri dörtlüklerle kurulmuş nakaratları yani bağlantıları üç dizeden oluşan türkülerdir (Taşkın, 2022, s.39). Çalışmamızdaki 77 ve 82 numaralı türküler bu şekilde kurulmuş türkülerdir. Örnek olarak 82 numaralı “Develi Köçek” türküsü verilebilir.

Çek deveci (yâr) develerin sulansın
Akan ırmakların gözü bulansın
(ah aman aman develi
Sordum aslın nereli)
Devem yüksek atamadım urganı

Üşüdükçe çek başına yorganı

Ah aman aman al efendim

Al beni içeriye koy efendim

Ne var bunda darılacak be efendim

Develi giderse (de) ben de giderim

Develi yoluna (de) kanlar ederim

(ah aman aman develi

Sordum aslın nereli)

Çek deveci develeri yokuşa

Yük vurmuşlar alt'aylıcak toyuna

Ah aman aman al efendim

Al beni içeriye koy efendim

Ne var bunda darılacak be efendim

1.2.3.2.ç. Bentleri Dörtlüklerle Kurulu Bağlantısı Dört Dize Olan Türküler

Bentleri dörtlüklerle kurulmuş nakaratları dört dizeden oluşan türkülerdir. (Taşkın, 2022, s.40). Çalışmadaki 21, 50, 53 ve 75 numaralı türküler buna örnektir. 75 numaralı “Odam Sıva Tutmuyor” türküsünün metni aşağıda örnek olarak verilmiştir:

Odam sıva tutmuyor

Biraz kum katmayınca

Sevda baştan gitmiyor

Sarılp yatmayınca

Oğlan döne döne gız döne döne

Gelin mi oldun yine

Gelin olduğun gece

Oynarım döne döne

Odam kireçtir benim

Yüzüm güleçtir benim

Sarılalım yatalım

Tenim ilaçtır benim

Oğlan döne döne gız döne döne

Gelin mi oldun yine

Gelin olduğun gece

Oynarım döne döne

1.2.3.3. Bentleri Üçlüklerle Kurulan Türküler

Bunlar da kendi içerisinde dört gruba ayrılmaktadır.

1.2.3.3.a. Bentleri Üçlüklerle Kurulu Bağlantısı Olmayan Türküler

Üçlüklerden oluşur. Uyak düzeni ise şu şekildedir: aaa / bbb / ccc / ddd... Bunlar; 10, 23, 34 ve 64 numaralı türkülerdir (Taşkın, 2022, s.32). Örnek olarak 23 numaralı “Geydirmişler Boylu Boylu Sevayı” türküsü verilebilir.

Geydirmişler boylu boylu sevayı

Ne sen gelin oldun ne ben güveyi

Bir danem gel sürmelim gel

Geydirmişler finoda fesi başına

Ağlayı ağlayı geldi karşıma
Gaddar felek ne çok düştü peşime

Annı top kekilli yardan ayrıldım
Sanki dünya kadar maldan ayrıldım
Bir danem gel sürmelim gel

1.2.3.3.b. Bentleri Üçlüklele Kurulu Bağlantıları İki Dize Olan Türküler

Bentleri üçlü şekilde, nakaratları ise iki dize olacak şekilde yazılan türkülerdir. Bunlar; 11, 30, 35, 39, 42, 44, 45, 52, 54, 65, 69, 73, 74 ve 88 numaralı türkülerdir (Taşkın, 2022, s.32). Örnek olarak 11 numaralı “Ateş Aldı Elimi De Kolumu” türküsü verilebilir.

Ateş aldı elimi de kolumu (aman aman)
Devletin fermanı büktü (benim de) belimi (canım)
Kim ağlatmış benim nazlı yârimi (aman aman)

Aman beyler (aman) çözüñ benim kolumu
Ben bilirim (aman) Cezayir’in yolunu (canım)

Cezayir’in kara gördüm düşünü (aman aman)
Tutamadım gözlerimin (aman da) yaşımı (canım)
Güz ayları aldıldım ben eşimi (aman aman)

Sokakları (aman) mermer taşlı Cezayir
Güzelleri (aman) kalem kaşlı Cezayir (aman)

1.2.3.3.c. Bentleri Üçlüklerle Kurulu Bağlantıları Üç Dize Olan Türküler

Bentleri üçlü şekilde, nakaratları ise üç dize olacak şekilde yazılmıştır (Taşkın, 2022, s.33). Bunlar 6ve 89 numaralı türkülerdir. 89. “Berber Dükkânı” türküsü örnek olarak verilebilir.

Berber dükkânı al olur

Güzellik başabel’ olur (amman)

Sevdalık başabel’ olur (amman)

Ağrır yanlarım vay vay vay

Gırık gollarım vay vay vay

Varamam ben dayanamam

Berber dükkânı bucakta

Cezveler kaynar ocakta (amman)

Güğümler kaynar ocakta (amman)

Ağrır yanlarım vay vay vay

Gırık gollarım vay vay vay

Varamam ben dayanamam

Berber dükkânı engine

Ver baba beni dengime (amman)

Ver anne beni dengime (amman)

Ağrır yanlarım vay vay vay

Gırık gollarım vay vay vay

Varamam ben dayanamam

1.2.3.3.ç. Bentleri Üçlüklerle Kurulu Bağlantıları Dört Dize Olan Türküler

Nakaratları dört dize olacak şekilde yazılan türkülerdir. Bunlar; 36, 68 ve 87 numaralı türkülerdir (Taşkın, 2022, s.34). 68 numaralı “Garaman’ı Galdırsalar” türküsü aşağıda örnek olarak verilmiştir:

Garaman’ı galdırsalar

İçine gül doldursalar

İstedğim bana verseler

Sürü sürü sürü sürü sürmeli kızlar

Göğsü çapraz düğmeli kızlar

Çıkayım dağlar başına

Sen gül topla ben nergizi

Garaman’a gider iken

Ayağıma battı diken

Yola çıktım erken erken

Sürü sürü sürü sürü sürmeli kızlar

Göğsü çapraz düğmeli kızlar

Çıkayım dağlar başına

Sen gül topla ben nergizi

1.2.3.4. Bentleri Bir Dize Olan Türküler

Bentleri bir dizeden oluşmuş türkülerdir (Taşkın, 2022, s.30). Çalışmamıza konu olan türkülerden 83 numaralı “Ak Kollar Benden” adlı türkü buna örnektir. Türkünün sözleri aşağıda verilmiştir:

Ak kollar benden bilezik senden

Severim candan can emmim oğlu

Atımız yitmişte bul emmim oğlu

Gelirim sana aç kollarını

Severim seni can emmim oğlu

Atımız yitmişte bul emmim oğlu

Kuşağı senden tokası benden

Severim candan can emmim oğlu

Atımız yitmişte bul emmim oğlu

Ayrıca bu sınıflandırmaya dâhil olmayıp kendine özgü şekilleri olan türküler şunlardır:

24 numaralı “Hani Benim Elli Dirhem Kesdenem” türküsünün bentleri iki dize, bağlantısı beş dizeden oluşmuştur:

Hey hey hani benim elli direm kesdenem

Konyalıdan başkasını istemem

Yar yar Konyalım yörü

Yörü yavrum yörü

Saçlarımı sürü

Şimdi burdan geçti

Konyalının biri

Hey hey hani benim elli direm pırasam

Mumlar yaksam Konyalıyı arasam

29 numaralı“Elmaların Yongası” adlı türkünün bendi altı dize, bağlantısı ise iki dizeden meydana gelmiştir:

Elmaların yongası (aslanım aman aman aman ey)

Haydi sağ cebinde aynası (aman aman aman)

Sağ cebinde aynası (vay vay)

İki duvar arası (aslanım aman aman aman ey)

Haydi hovardalar yaylası (aman aman aman)

Hovardalar yaylası (vay vay)

Hop tara leyli leyli ellerine

Sarılaydım o incecik bellerine (vay vay)

Elmaların incesi (aslanım aman aman aman ey)

Haydi dibindedir goncası (aman aman aman)

Dibindedir goncası (vay vay)

Diz dize otururken (aslanım aman aman aman ey)

Haydi ıkageldi amcası (aman aman aman)

ıkageldi amcası (vay vay)

57 numaralı“Elif Gızının Da Mendiline Mestine” türküsünün bendi dört dizeden, bağlantısı ise sekiz dizeden oluşmuştur:

(Amman amman)

Elif gızının da mendiline mestine (yar ey ah)

Günler mi doğar go elifin üstüne (yar ey elifim ey)

Go elifin de biziminen gastı ne (yar ey ah)

ekil suna boylum da ben yoluma gideyim (oy gideyim ey)

Haydi hamamları köşeli

İçi de mermer de dşeli

Küçük de hanım geliyor Amman amman

Elleri billur şişeli

Söğüt altından geçtin mi Amman amman

Sütlü de gahveleri içtin mi

Kabakların için de Amman amman

Bal kabağını da seçtin mi

(Amman amman)

Elif gızının da yaylasını gezmeli (yar ey ah)

Kalem alıp da gaşın gözün yazmalı (yar ey ey)

Gerdanına da beşibirlik dizmeli (yar ey ah)

ekil suna boylum da ben yoluma gideyim (oy gideyim ey)

Kabağı da boynuma takarım (Amman amman)

Sağıma da soluma bakarım

Senin de gibi hovardaları

Alır gider pazarlarda satarım

Kabak da kabak dıngabak

Esmeye de ey bad-ı sabah

Aman sen Şeker ol ben kaymak

Haydi yiyelim parmak parmak

59 numaralı “Çek Deveci Develeri” türküsünün bendi iki dizeden, bağlantısı ise sekiz dizeden oluşmuştur:

Çek deveci develeri engine(aman yâr aman)

Şimdi rağbet (aman) güzel ile zengine(aman aman)

Develi daylak

Severler aylak

Sen kimin yârisin

Her yanın oynak

Meram yolunda

Şişe belinde

Yollara düşmüş

Kendi halinde

Ek deveci develeri yokuşa (aman yâr aman)

Siyah perçem ak gerdana yakışa (aman aman)

Çek deveci develeri sulansın (aman yâr aman)

Sulansın da akan çaylar bulansın (aman aman)

1.2.3.5. Bentleri İkiliklerle Kurulu Türküler

Bentleri ikiliklerle kurulu türkülerdir. Bunlar;1, 3, 4, 9, 14, 15,22, 24, 25, 26, 38, 55, 58, 59, 66, 67 ve 74 numaralı türkülerdir (Taşkın, 2022, s.30). Aşağıda 24 numaralı “Hani Benim Elli Dirhem Kesdenem” türküsü örnek olarak verilmiştir:

Hey hey hani benim elli direm kesdenem

Konyalıdan başkasını istemem

Yar yar Konyalım yörü

Yörü yavrum yörü

Saçlarımı sürü

Şimdi burdan geçti

Konyalının biri

Hey hey hani benim elli direm pırsam

Mumlar yaksam Konyalıyı arasam

1.2.3.5.a. Bentleri İkiliklerle Kurulu Bağlantıları Olmayan Türküler

Bentleri ikiliklerle kurulu bağlantıları olmayan türkülerdir. Bunlar; 9, 15, 25 ve 67 numaralı türkülerdir (Taşkın, 2022, s.30). Örnek olması için 9 numaralı “Emmiler Emmiler Türkmen Emmiler” türküsü aşağıda verilmiştir:

Emmiler emmiler (de hey aman) Türkmen emmiler (vay vay)

Uzun entarili salma (da) yenliler (hey aman)

Tepeler tepeler (de hey aman) yüksek tepeler (vay vay)

Oralara yağmur yağar buralara serpeler (hey aman)

Kaleden kaleye (de hey aman) urgan gererler (vay vay)

Urganın üstüne dürüleri sererler (hey aman)

1.2.3.5.b. Bentleri İkiliklerle Kurulu Bağlantıları İki Dize Olan Türküler

Bentleri ikiliklerle kurulu bağlantıları iki dize olan türkülerdir. Bunlar; 1, 3, 14 ve 38 numaralı türkülerdir (Taşkın, 2022, s.31). Çalışmamızda yer alan 3 numaralı “Penceresi Yeşil Perde” türküsü örnek olarak verilebilir:

Penceresi yeşil perde

Sen uğrattım beni beni derde

Eymelendi sürmelendi

Göğsü çapraz düğmelendi

Penceresi püskül mürkül

Yar ne dedim bana bana küstün

Penceresi yeşil boya

Sen uğrattım beni beni huya

1.2.3.5.c. Bentleri İkiliklerle Kurulu Bağlantıları Üç Dize Olan Türküler

Bentleri ikiliklerle kurulu bağlantıları üç dize olan türkülerdir. 22 numaralı “Ermeneğin Keklikleri” türküsü bu türdendir (Taşkın, 2022, s.31). Söz konusu türkü şudur:

Ermeneğin aman keklikleri ötüyor Amman Amman Amman amman ötüyor
haydi

Benim yârim aman gözlerimde tütüyor amman

Amman Amman amman ipeyim amman

Derdimi kimlere dökeyim amman

Geliver gülüver benim nazlı meleyim amman

Karamandan aman Akşehir'den konyadan Amman Amman Amman amman
Konya'dan haydi

Alamadım aman muradımı dünyadan amman

Gide gide aman gitmez oldu dizlerim Amman Amman Amman amman
dizlerim haydi

Arıyorum aman görmez oldu gözlerim amman

1.2.4. Aruzlu Türküler

Halk şairleri, şiire olan yatkınlıklarından dolayı divan şiirlerinden de etkilenmişlerdir. Saz şairleri arasında daha üstün gelme amacıyla da aruzu kullanma yoluna gitmişlerdir. Ancak aruz kalıpları bu şiirlerde ustaca kullanılamamaktadır. Nitekim saz şairleri aruzla yazmış oldukları şiirlerinde genellikle bazı yanlışlıklar yapmışlardır. Halk şiirindeki aruzlu türlerin isimleri şöyledir: Divan, Semai, Selis, Kalenderi, Satranç, Vezn-i aher (Dilçin, 2016, s.354)].

1.2.4.1. Divan

Aruzun, fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla yazılan şiiirlerdir. Gazel, murabba, muhammes ve müseddes biçiminde de yazılmaktadır. Saz şairleri tarafından özel bir ezgiyle söylenir (Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, 2016, s. 354).

1.2.4.2. Semâi

Aruzun, mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün kalıbıyla yazılmaktadır. Gazel, murabba, muhammes ve müseddes biçimindeki şiiirlere denir. Kafîye düzeni ise divandaki gibidir. Yine semailer de ayrı bir ezgiyle okunur (Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, 2016, s. 356).

1.2.4.3. Selis

Aruzun, fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün kalıbıyla yazılmış olan şiiirlerdir. Murabba, muhammes ve müseddes biçiminde yazılmış olanları da vardır. Uyak düzeni, divan, semai ve kalenderi' de olduğu gibidir (Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, 2016, s. 360).

1.2.4.4. Kalenderi

Aruzun, mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fa'ûlün kalıbıyla yazılmış olan şiiirlerdir. Gazel, murabba, muhammes ve müseddes biçiminde de yazılmaktadır. Diğerlerinde olduğu gibi bunun da ayrı özel bir ezgisi vardır. Uyak düzeni ise divan ve semâi'nin aynısıdır (Dilçin, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, 2016, s. 359).

1.2.4.5. Satranç

Aruzun, müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün kalıbıyla musammat gazel biçiminde yazılan şiiirlerdir. Mısraların uyaklı parçaları alt alta dizilirse müfte'ilün müfte'ilün ölçüsünde dörtlüklerden oluşan bir biçim ortaya çıkmaktadır (Dilçin, 2016, s.362)].

1.2.4.6. Vezn-i Aher

Aruzun, müstef'ilâtün müstef'ilâtün müstef'ilâtün müstef'ilâtün kalıbıyla murabba biçiminde yazılır. Her mısranın ilk üçü birbiriyle kafiyeli, dört eşit parçaya bölünmüştür. Her parça arkasından gelen mısraların başında tekrarlandığı gibi, diğer parçalar da aynı mısrada birbirini izlemektedir (Dilçin, 2016, s.362)]. İncelemiş olduğumuz Konya türküleri arasında aruz ölçüsüyle yazılmış türkü örneğine rastlanmamıştır.

1.3. Türkülerde Ahenk Unsurları

Türkülerdeki ahenği sağlayan önemli unsurlardan biri ölçüdür. Türkülerde kullanılan ölçü, hece ölçüsüdür (Yasan, 2021, s.27). Kullanılan hece çeşitleri şunlardır:

Yedi Heceli Türküler:

Çalışmamızda yer alana türkülerden 2, 8, 19, 33, 37, 40, 41, 46, 47, 53, 56, 62, 75 ve 78 numaralı türküler yedi heceli türkülerdir.

Sekiz Heceli Türküler:

Çalışmamızda yer alan türkülerden 3, 6, 12, 28, 68, 86, 87, 88 ve 89 numaralı türküler sekiz heceli türkülerdir.

On Bir Heceli Türküler:

Çalışmamıza konu olan türkülerin önemli bir kısmı on birli hece ölçüsüne göre yazılmıştır. Söz konusu türküler 1, 7, 11, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 30, 32, 34, 35, 36, 38, 42, 44, 45, 52, 55, 58, 59, 60, 61, 66, 67, 71, 74, 76, 80, 81, 82, 83, 84 ve 85 numaralı türkülerdir.

Serbest Hece Ölçüsüyle Yazılmış Türküler:

Yukarıdaki hece ölçüleri dışında serbest hece ölçüsüyle yazılmış türküler de vardır. Çalışmamızda yer alan 5, 9, 10, 16, 17, 29, 31, 39, 43, 48, 49, 54, 57, 63, 64, 65, 69, 72, 73, 77 ve 79 numaralı türküler serbest hece ölçüsüyle yazılmıştır.

Türkülerdeki ahengi sağlayan unsurlardan ikincisi kafiyedir. Türkülerde kullanılan kafiye çeşitleri şunlardır: (Yasan, 2021, s.27).

Yarım Kafiye:

Tek ses benzerliğinden oluşmuştur.

Tam Kafiye:

İki ses benzerliğinden oluşmuştur.

Zengin Kafiye:

Üç ya da daha fazla ses benzerliğinden oluşmuştur.

Tunç Kafiye:

Mısralarda üç sestten fazla benzeşmenin olmasıdır. Bu durumda genellikle bir sözcük diğer mısradaki sözcüğü kapsamaktadır.

Cinash Kafiye:

Yazılışları aynı olan fakat anlamları farklı olan kelimelerin mısra sonunda tekrar edilmesiyle oluşmuş kafiye çeşididir.

2.BÖLÜM: KONYA'NIN TARİHİ, COĞRAFİ VE KÜLTÜREL YAPISI

2.1. Konya'nın Tarihi

Konya, ismini yaklaşık 5000 yıl öncesinde Luvi kavminin vermiş olduğu İkkuwaniya'dan alır. İlerleyen zamanlarda Klasik Çağ'da İkonion, Antik Çağ'da İkonium ve İkonion olarak da yer almıştır. Konya'ya Araplar el-Koniya adını verirken Türkler ise Konya demiştir. Konya; Hititler, Lidyalılar ve Frigler gibi birçok medeniyete ev sahipliği yaparak önemli bir şehir haline gelmiştir. MS.704 yılında Arap orduları tarafından alınan Konya daha sonra 1073 yılında Türkler tarafından fethedilmiştir. 1097 yılında İznik'i Bizans İmparatorluğuna teslim eden Selçuklular daha sonra Konya'yı başkent yapmıştır. Konya, Anadolu Selçuklularından sonra Karamanoğulları'nın hâkimiyeti altında kalmıştır. Fatih Sultan Mehmed tarafından 1467 yılında alınan Konya Osmanlı'nın sınırlarına dâhil edilmiştir (Tuncer ve Şafak, 2022, s.319-333).

Konya, eski zamandan beri ismini korumakta olan şehirlerden biridir. Şehrin adı eski çağ kaynaklarında "Conia veya Konia" olarak yer alır. Eski yerleşim birimlerinden olan Konya önemli kültür ve medeniyet şehridir. Konya, Büyük İskender'in ölümünden sonra Lyisimakhos'un kurmuş olduğu devletin topraklarına katılmıştır. Konya Arapların saldırıları ile karşı karşıya kalmıştır. Sultan Alparslan, komutanlarına Anadolu'yu fethetmeleri gerektiğini söylemiş, Kutalmışoğlu Süleyman Şah Konya'yı fethetmiştir. Daha sonra Kutalmışoğlu Süleyman Şah İznik'i merkez yaparak 1074 yılında Anadolu Selçuklu devletini kurmuştur. Konya, ilk haçlı seferinden sonra Anadolu Selçuklu İmparatorluğunun başkenti olmuştur ve imparatorluğun sonuna kadar öyle kalmıştır (Kaygusuz, 2011, s.59).

2.2. Konya'nın Coğrafi Yapısı

Konya yüz ölçümü açısından Türkiye'nin en büyük ilidir. Genellikle ovalarıyla bilinir. "Konya Ovası" Türkiye'nin en büyük ovası olarak akıllarda yer edinmiştir. Konya İç Anadolu Bölgesi'nde bulunmakla beraber etrafı yüksek dağlarla çevrilmiştir. Konya'nın kurulduğu yer Konya Ovası'nın batıda dağlarla sınırlanmış bir alandır.

Konya Ovasında göl bulunmamaktadır. Akarsu olarak ise Meram Çayı ve Sille Deresi önemli mekânlardandır (Aka, 2007, s. 6-31). Türküler, bulunduğu coğrafyadan ayrı düşünülemez. Anadolu'nun merkezi durumundaki Konya, türkülerıyla birlikte bu coğrafyanın bir aynası durumundadır. Gerek bulunduğu çevrenin gerekse bozkır kültürünün izlerini Konya türkülerinde görmek mümkündür. Yayla, dağ, pınar, dere gibi mekân isimlerinin türkülerde yer alması Konya'nın coğrafi yapısı hakkında bilgi vermektedir. Bu yüzden Konya'nın coğrafi yapısını bilmek türkülerin incelenmesinde kolaylık sağlayacaktır.

2.3. Konya'nın Kültürü

TRT, Türkiye'nin kültürel mirasını koruma ve yayma göreviyle birlikte zengin bir türkü repertuvarına sahip önemli bir kurumdur. Üzerinde çalıştığımız Konya iline ait olan türküler, TRT repertuvarında yer verilen türkülerden oluşmaktadır. Halkın inançları, gelenek ve göreneklere bu türküler aracılığıyla aktarılmıştır. Konya geçmişten günümüze kadar farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Konya türkülerinde pek çok zenginliği barındırır. Türküler ile zengin bir repertuvara sahip olan Konya her dönemde kültürel başkentlik görevi gördüğü için halkın duygularını ve düşüncelerini dile getirerek bunları türküler aracılığıyla aktarmıştır.

Konya'nın kültüründe ayırt edici unsur olarak iki özellik bulunur. İlki Konya ile bütünleşen muhafazakârlık iken diğeri ise bunun tam zıttı olan eğlence hayatıdır. Yeni kültür ve hayatlar muhafazakârlığı da etkilemektedir. Konya'nın geleneksel kültürünü araştırıp bunun üzerine çalışmalarda bulunan bazı araştırmacılar, eğlencelerin kitle ve iletişim araçlarından kaynaklı olduğunu ve bu yüzden unutulmaya yüz tuttuğunu belirtir (Çakır, 2005, s. 357).

Konya'da birçok kültür ve medeniyetin izleri görülmektedir. Konya'nın kültürünü anlamak için öncelikle yaşamına, kültür ve geleneklerine bakmakta fayda vardır. Önemli bir medeniyete sahip olan Konya birçok kültürün uğrak noktası olmuştur. Konya Lidya, Frigya ve Roma gibi ülkelerin kültüründen birtakım izler taşımaktadır. Uzun bir geçmişe sahip olan Konya, Anadolu'nun önemli bir ilim merkezi haline gelmiştir. Başta Mevlana olmak üzere daha birçok din büyüğüne ev sahipliği yapmıştır. Bunlar Konya'nın düşünce yapısında etkili olmuştur. Ayrıca Konya dini ve kültürel değerlerini yaşatmaya devam etmektedir. Gerek aile, ölüm ve

doğum ilişkilerinde olsun gerekse diğer ilişkilerinde bunun örneklerini görmek mümkündür (Kayđusuz, 2011, s. 60-81).



3.BÖLÜM: TRT REPERTUVARINDAKİ KONYA TÜRKÜLERİNİN ŞEKİL VE MUHTEVA İNCELEMESİ

Bu bölümde Konya türküleri şekil ve muhteva açısından incelenmiştir. Şekil özelliklerine göre türkülerin yapısı, hece ölçüsü, kafiye örgüsü, söz sanatları ve ezgileri esas alınarak incelenirken muhteva açısından ise türkülerin içindeki kavramlar açıklanmıştır ve varsa türkülerin hikâyesine yer verilmiştir.

Aşağıda yer verilen Konya türküleri,TRT repertuarındaki numaralarına göre sıralanarak şekil ve muhteva açısından incelenmiştir.

3.1. Damda Bacaları Adam Sanırdım

Hey hey

Damda bacaları (belalım) adam sanırdım (gel aman aman)

Seni sevmelere (gız gelin) ben utanırdım

Hele hele odaları sel aldı

Hele hele ayşa gelini el aldı

Hey hey

Gökte yıldızları (belalım) fener mi sandın (gel aman aman)

Sevüpsüp ayrılmayı (gız gelin) hüner mi sandın

Hele hele odaları sel aldı

Hele hele ayşa gelini el aldı

Hey hey

Ufak çakıllarla (belalım) gale yapılmaz (gel aman aman)

Daha ufacıksın (belalım) gahrın çekilmez

Hele hele odaları sel aldı

Hele hele ayşaya gelini el aldı

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
77	Konya-Bozkır	Yöre ekibi	Tuncer İnan	Aşk-Sevda

3.1.1. Şekil Özellikleri

“Damda Bacaları Adam Sanırdım” türküsü oyun havası şeklinde geçtiği için ezgilerine göre usullü yani kırık hava türkülerindedir. Türkü yapısı bakımından bentleri ikiliklerle kurulmuş, bağlantıları ise iki dize olarak yazılmıştır. Ayrıca türkü 11’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye şeması da aa / bb / cc şeklindedir. Aşk ve sevda konulu bir türküdür. Bentlerin girişinde “Hey hey” kelimesinin kullanılmasıyla nida sanatına yer verilmiştir.

Damdaki bacaların ve yıldızların belalı bir insana benzetilmesiyle teşbihi belige yer verilmiştir. Dizelerde “Fener mi sandın” ve “Hüner mi sandın” cümlelerinde soru sorularak istifham sanatından faydalanılmıştır. Üçüncü bendin son dizesinde “Kahr çekmek” deyimine yer verilmiştir.

3.1.2. Muhteva Özellikleri

Türküde yer alan “dam” kelimesi hapisane anlamına gelmektedir.²Baca: ,hapisanedeki bacalar belalı olduğu insana benzetilmiştir. Âşığın daima sevdiği yüzünden bir belalı bulunur. Çünkü sevdiğini kimseyle paylaşmak istemez. Bu yüzden sevdiğine yaklaşan herkesi belalı olarak görür.

3.2. Fırın Üstünde Fırın

Fırın üstünde fırın

² Metinlerde geçen kelime anlamları için Türk Dil Kurumu sözlüğünden (<https://sozluk.gov.tr>) istifade edilmiştir. İnceleme sırasında sözlüğe ayrıca atıf yapılmamıştır.

Ağam (ülen) duyun komşular duyun

Ben bir yare vuruldum

Ağam bir çaresini siz bulun

Tara laylaylaylaylom

Tara laylaylaylaylom pambuk atıyor

İl atına binmiş yosmam çalım satıyor

Fırın üstünde mimler

Ağam (ülen) bülbül yuvada inler

Benim gönlümde sensin

Ağam senin gönlünde kimler

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
105	Konya	Mazhar Sakman	Yılmaz İpek	Aşk-Sevda

3.2.1. Şekil Özellikleri

“Fırın Üstünde Fırın” türküsü oyun havası şeklinde geçtiği için ezgilerine göre usullü yani kırık hava türkülerindedir. Bu türkü yapısına göre bentleri mâni dörtlüklerinden oluşmuş, bağlantıları ise iki dizeden meydana gelmiştir. 7’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Kafiye şeması: aaxa / bbxb / ccxc şeklindedir. Âşık bir yâre vurulduğundan bahsetmiştir. Bu yüzden lirik konulu türküler grubuna girmektedir.

Türkünün ilk bendinin üçüncü dizesinde yer alan “Yâre vuruldum” cümlesi mecâzi olarak ele alınmıştır.

3.2.2. Muhteva Özellikleri

Yosma, Şen,güzel kadın anlamında kullanılmıştır.Fırın,mâni söyleyicilerinden bazıları, bu metinlerin akıllarında yer edinmesi için mânide söz başı sözcüklerinden faydalanmışlardır (Yolcu, 2012, s.2788). Bu türküde de görüldüğü üzere “Fırın” kelimesine yer verilmesi buna örnektir.

Bülbül, bu türküde yer alan bülbül unsuru daha çok bize gül ve bülbül arasındaki ilişkiyi bildirir. Bülbül aşkını dile getirmek için daima öter. Bu yüzden aşk yoksa bülbülün sesi de duyulmaz. Sevdiğine kavuşamadığından acısıyla inleyip durmuştur.

Ağa, türküde yer alan bu sözcük erkekler için kullanılmaktadır. Âşık bir sevgiliye vurulduğunu duyurur ve ağasından bu aşkına bir çare bulmasını ister.

Gönül, âşığın gönlünde daima sevgili vardır. O, sevgilisinin hayali ile yaşayan ve bununla mutlu olan kişidir. Bu türküden de anlaşılacağı üzere âşık gönlünde sevgiliye yer vermiş ve bu yüzden sevgilinin de gönlünde yer alan kişiyi öğrenmek istemektedir.

3.3. Penceresi Yeşil Perde

Penceresi yeşil perde

Sen uğrattın beni beni derde

Eymelendi sürmelendi

Göğsü çapraz düğmelendi

Penceresi püskül mürkül

Yar ne dedim bana bana küstün

Penceresi yeşil boya

Sen uğrattın beni beni huya

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
242	Konya	Çopur Ahmet	Muzaffer Sarısözen	Aşk-Sevda

3.3.1. Şekil Özellikleri

Yukarıda yer verilen “Penceresi Yeşil Perde” türküsü oyun havası şeklinde geçtiği için ezgilerine göre usullü yani kırık hava türkülerindedir. Yapı bakımından bentleri ikiliklerle kurulmuş, bağlantıları ise iki dize şeklindedir. 8’li hece ölçüsüyle yazılan bu türkünün kafiye şeması: aa / bb / cc şeklindedir. Sevgiliye duyulan aşktan dolayı dertlenme ele alınır. Bu yüzden lirik konulu bir türküdür.

Türkünün ikinci bendinde “Püskül mükül” sözcükleri kullanılarak ikilemeye yer verilmiştir.

3.3.2. Muhteva Özellikleri

Yeşil, mânilerde genellikle ilk iki dizede ortamla ilgili bilgilerin verildiği görülmüştür. Yukarıda verilen türküde görüldüğü üzere “Yeşil” sözcüğüne yer verilmesiyle ortamın penceresinin yeşil perdeli olduğunu anlamak mümkündür.

Âşık sevgilisinden yana hep dertlidir. Sevgilisi her ne kadar onu derde uğratsa da yine de âşık bu halinden oldukça memnundur. Bu türküde de sevgilinin âşığı derde uğratması ele alınmıştır.

3.4. Hani Benim Ağalarım Beylerim

Hani benim ağalarım beylerim (ey)

Karşıdaki mor sümbüllü bağlarım (derler)

Meyhorsun derler derler

Maveri de gülleri derler

Kibarsın derler derler

Güzelsin derler derler

Havuzun başında esmesin yeller

Bugün ilvanlıyız açılısın gençler

Kibarsın derler derler

Maveri de gülleri derler

Kibarsın derler derler

Güzelsin derler derler

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
253	Konya	Çopur Ahmet	Muzaffer Sarısözen	Aşk-Sevda

3.4.1. Şekil Özellikleri

“Hani Benim Ağalarım Beylerim” türküsü oyun havası şeklinde geçtiği için ezgilerine göre usullü yani kırık hava türkülerindedir. Türkü yapısına göre bentleri ikili olarak yazılmıştır. 11’li hece ölçüsü ile ele alınan türkünün kafiye şeması: aaxa / bbxb şeklindedir. Sevgiliye yazılmış olan lirik konulu bir türküdür.

Bağlantı dizelerinde geçen “derler” sözcüğünün tekrarlanmasıyla tekrar sanatına yer verilmiştir. “Hani benim ağalarım beylerim” cümlesinde istifham sanatı görülür. Bağ, gül ve sümbül sözcükleri ile tenasüp sanatı yapılmıştır.

3.4.2. Muhteva Özellikleri

Ağa-Bey, erkekler için kullanılmış olan bir terimdir. Genellikle hanımlar eşlerine ağam ya da beyim diye seslenmektedir. Bu türküde ise dinleyici kitlesine “Ağalarım” ve “Beylerim” şeklinde hitap edildiğini görürüz.

Sümbül, sevgilinin saç ı renk ve kokusu itibariyle sümbüle benzetilmektedir. Âşıkların sevdiği kokulardan birisidir. Bazen de sümbül kıvrımlarıyla mor sümbülü kışkırtarak perişan eder.

Gül, incelediğimiz türküde gülün açılması neşe ve sevinç kaynağının belirtisi olarak yer almaktadır.

3.5. Karanfilsin Bibersin

Karanfilsin Bibersin (AMANIN AMAN HELE YAR) Serbestsin (AMMAN)

Elalemnden Dilbersin (AMMAN AMMAN)

Boğaz da bağın yeşilden

Ayırıldılar eşimden (eşimden aman)

Boğaz da bağın al olur

Yar seni seven del'olur (del'olur aman)

Karanfilsin tarçınsın (amanın aman hele yar) kostaksın (amman)

Elalemnden hırçınsın (Amman amman)

Karanfilsin top gülsün (amanın aman hele yar) serbestsin (amman)

Koy gönlüm biraz gülsün (Amman amman)

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
254	Konya-Akşehir	Aziz Perkin-Şakir Güleroğlu	Muzaffer Sarısözen	Aşk-Sevda

3.5.1. Şekil Özellikleri

“Karanfilsin Bibersin” türküsu oyun havası şeklinde geçtiği için ezgilerine göre usullü yani kırık hava türkülerindedir. Yapısına göre ise bentleri ikiliklerle

kurulmuştur. Türkü serbest hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye şeması: aa/aa/aa şeklindedir. Sevgiliye duyulan aşkı anlatan lirik konulu bir türküdür.

Türkünün üçüncü bendinde “Gülsün” sözcüğü cinaslı bir şekilde ele alınmıştır. Birinde isim anlamında kullanılırken diğerinde fiil anlamı taşımaktadır. Ayrıca burada sesteş kelimeler iki gerçek anlama gelecek şekilde kullanıldığı için tevriye sanatına da yer verilmiştir.

Bağlantı dizelerinde yer alan “Yar seni seven del’olur” cümlesinde mübalağaya yer verilmiştir. Türkünün ikinci bendinin son dizesinde yer alan “Elalem” sözcüğünde başka insanlar kastedilerek mecaz-ı mürsel sanatına yer verilmiştir. Sevgili; karanfil, biber ve tarçına benzetilmiştir.

3.5.2. Muhteva Özellikleri

Karanfil, Türk halk kültüründe dikkat çeken bir aşk sembolüdür. Türkülerde karanfil; kucaklaşmayı, dertleşmeyi ve sevgiyi gösteren her türlü davranışı da ifade eden bir aşk sembolü olarak yer alır (Mirzaoğlu, 2015, s. 41). Karanfil genellikle türkülerde sevgili yani sevilen kişiyi ve sadakatin simgesi haline gelen bir çiçek ismi olarak geçmektedir (Andım, Göher Vural,2020, s. 179-198).

Bu türküde karanfil çiçeği türküye adını vermiştir. Türküde sevgili karanfile benzetilerek övülmüştür. Karanfil çiçeği gül bitkisinden sonra en çok kullanılan çiçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Dilber, kelime olarak alımlı ve hoş kadın anlamlarına gelmektedir. Bu türküde alımlı, güzel bir sevgiliden dilber olarak bahsedilmiştir. Al, kelimesi üç anlama gelmektedir. Birincisi “aile” anlamına gelmektedir. “Âl-i abâ” tamlamasında bu anlamı görmek mümkündür. İkinci anlamı “düzen ve hîle” demektir. Kelimenin son ve üçüncü anlamı ise kırmızı rengi karşılayan al’dır. Sevgilinin dudağı ve yanağı al renklidir. Bu üç anlamından dolayı şairler, tevriye ve cinas sanatlarını kullanarak “al” kelimesini kullanmaktadırlar (Pala, 2004, s.16). Türküde ise kırmızı anlamında kullanılmıştır.

3.6. Kıcılar Kavak Kıcılar

Kıcılar kavak kıcılar

Kına getirir hacılar

Gelmez olsun da kınacılar

Var evimiz var var var şen kızımız şen anam şen hey

Kız anası hey melul anası hey

Kız sana misafir bu akşamlık yarın öğlenlik

Atladı geçti ırmaktan

Yüzüğü düştü parmaktan

El oğluna yalvarmaktan

Atladı geçti eşiği

Sofrada kaldı kaşığı

Gelin evler yakışığı

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
255	Konya-Akşehir	Şakir Güleroğlu	Muzaffer Sarısözen	Kına-Düğün

3.6.1. Şekil Özellikleri

“Kıcılar Kavak Kıcılar” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık hava türkülerindedir. Türkü yapısına göre bentleri üçlüklerle kurulu bağlantıları üç dizeden oluşmuştur. Dizeler 8’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye şeması ise aaa / bbb / ccc şeklindedir. Kına gecelerinde kıza kına yakılırken onu ağlatmak için söylendiği için konusuna göre tören türküsü olarak değerlendirilebilir.

Türkünün üçüncü bendinde yer alan dizeler “Atladık geçtik koyağı” türküsünün ikinci bendindeki sözler ile aynıdır. Sofra-kaşık kelimeleri arasında tenasüplük vardır. Bağlantı dizelerinde yer alan “var var var” sözlerinin tekrarıyla tekrar sanatına yer verilmiştir. Bağlantı dizesinde “hey” sözcüğünün kullanılarak nida sanatı kullanılmıştır. Türküde “kınacılar” denilirken aslında kına yakan kişilerden bahsedilmiştir.

3.6.2. Muhteva Özellikleri

Kavak ağacı motifi türkülerde sıkça geçmektedir. Genellikle ilk dizelerde geçmektedir. Bazen olayla ya da asıl tema ile ilgilidir. Bazen de sadece türküye giriş sağlamak için söz kalıbı görünümünde ortaya çıkar. Türklerde çam, kavak, ardıç, meşe, selvi ve çınar ağaçları kutsal ve önemli sayılmaktadır. Günümüzde Anadolu’da nazardan korunmak amacıyla kullanılır (Mirzaoğlu, Sıvacı, 2005, s. 34-53).

Yukarıda da bahsedildiği gibi “Kavak” kelimesi türkünün ilk dizesinde yer almıştır. “Kııcılar kavak kııcılar” dizeleriyle türküye giriş yapılmak istenmiştir. Yani burada kullanılan “Kavak” kelimesi bir söz kalıbı amacıyla kullanılmıştır.

Kına gecesi, geleneksel Türk düğünlerinde üç gün sürmektedir. İkinci gün veya gelinin evden ayrılmadan bir gün önce kına gecesi düzenlenir. Düğünden önce yakılan bu kınanın uğur, sevinç ve bereket getirdiğine inanılır. Kınanın Türk kültüründeki yeri “adanmışlık” ifade eden sembolik bir yapıdır. Bir dileğin gerçekleşmesi amacıyla kutsal güce kurban verme, dilekte bulunma ve kendini adama anlamlarında kullanılır (Önk, 2020, s. 671-690).

Kına gecesi Anadolu’nun birçok yerinde düğün gününden önce kadınlar arasında yapılan bir eğlencedir. Bu gecede gelinin ağlaması için türküler söylenir. “Kııcılar kavak kııcılar” adlı türkü de gelinin ağlaması için söylenmiştir. Bu tür türkülere gelin okşaması da denilmektedir. Kına gecesinde kızın annesi oldukça üzgündür. Kına yakılırken gelinin ağlaması âdettendir. Eğer gelin ağlamazsa gelen misafirler tarafından ayıplanır. Çünkü gelinin yıllardır büyüdüğü evde son gecesidir ve artık orada misafirdir.

3.7. Evvela Bağdad'a Sefer Olanda (Genç Osman Çeşitlemesi)

Ah evvel Bağdad'a sefer olanda

Dalkılıç yazıldı çıktı genç Osman

Of of Bağdad'ın kapısını genç Osman açtı

Gören düşmanların tedbiri şaştı

Kelle koltuğunda üç gün savaştı

Şehitlere serdar oldu genç Osman

Of of askerin bir ucu göründü Van'dan

Kılıcın kabzası görünmez kandan

Bağdad'ın içinde tozdan dumandan

Toz duman içinde kaldı genç Osman

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
306	Konya	Âşık Mehmet	Muzaffer Sarısözen	Yiğitlik- Kahramanlık

3.7.1. Şekil Özellikleri

“Evvela Bağda'a Sefer Olanda” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık hava türkülerindedir. Türkünün yapısında kararlılık yoktur. Durakları 6+5 şeklinde olan türkü 11'li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Belirli bir kafiye düzenine sahip değildir. Türkü Genç Osman'ın seferini ele aldığı için konusu kahramanlık ve yiğitlik üzerinedir. “Kelle koltuğunda üç gün savaştı” cümlesinde ise mübalağaya yer verilmiştir.

3.7.2. Muhteva Özellikleri

Bağdat, Irak'ın başkenti ve ayrıca en büyük şehirlerindedir. Edebiyatta ise gerek tarihî olaylar gerekse diğer sebeplerden dolayı Bağdat'ın adı sıkça kullanılmıştır. (Pala, 2004, s.54). Bağdat denilince akla ilk gelen Bağdat'ın fethidir ve bununla

beraber “Genç Osman” türküsü hatırlara gelir. Bu türkü Bağdat seferinden sonra yazılmıştır. Muzaffer Sarısözen tarafından derlenmiştir.

Genç Osman, küçük yaşlarda IV. Murat’ın düzenlediği Bağdat seferine katılan ve burada hayatını kaybetmiş olan Osman adlı bir yeniçeridir. Genç yaşta bu sefere katıldığı için IV. Murat ona “Genç Osman” ismini vermiştir. Genç Osman türküde Bağdat’ı fethetmesiyle ve kahramanlıklarıyla ele alınmıştır.

Türkünün Hikâyesi

1621 yılında Aksaray’ın Dorikini Köyü’nde doğan Osman daha on yaşına girmeden babasını kaybeder ve onu geride kalan annesi büyütür. Güreşi seven Aksaraylılar gibi Osman da yaşlıları ile güreşip, kılıç sallar ve ok atar. Ama yaşlıları onunla güreşmekten korktukları için çok yanaşmazlar. 1638 yılında IV. Murat Han OrduyıHümayun’la beraber Aksaray’a gelir ve burada Cuma namazını kendisi kıldırır. Aksaraylılar’a, OrduyıHümayun’a yazılmak isteyenlerin olup olmadığını sorar. Bunun üzerine gençler isimlerini yazdırarak orduya katılırlar. Bu duruma sevinen IV. Murat Aksaraylılar’a teşekkürlerini iletir. Genç Osman da orduya yazılmak için başvuruda bulunur ama yaşı küçük olduğu için alınmaz. Sefer için toplanmış olan ordu Bağdat’a doğru yola çıkar. Genç Osman da gizlice bu ordunun içine girer. Bağdat’a yaklaşıldığı sırada Padişah orduyu kontrol etmek ister ve daha çocuk denilebilecek yaşta olan genci görür ve ordudan ayrılmasını istese de Genç Osman’ın ısrarı üzerine orduda kalır.

Genç Osman’daki cesaret ve isteği gören IV. Murat, onu Öncü Gazilere Serdar yapar. Bir hafta sonra, bir cuma sabahı, Genç Osman birliklerin başında Bağdat Kalesi’ne doğru yola çıkar. Askerler düşmanları vurup kırmışlardır. Genç Osman, sancağı Bağdat Kalesi’ne diktiği anda vurulur ve orada hayatını kaybeder. Ölüm haberini alan Kayıkcı Kul Mustafa aşağıdaki meşhur Genç Osman Destanı’nı yazar. Genç Osman’ın ölümüne çok üzülen IV. Murat “Keşke Bağdat gibi kaleyi fethetmeseydim de Genç Osman’ım ölmeseydi.” der (Erişim adresi <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/aksaray/kulturatlasi/genc-osman>, 12. 01. 2024)

Konya bulunduğu coğrafi konum itibariyle savaş alanlarına uzak olduğu için savaş ve kahramanlık konulu türkülere pek rastlanılmaz. Ancak incelemiş olduğumuz

“Evvela Bağdad’a Sefer Olanda” türküsünde Genç Osman’ın kahramanlıklarına yer verildiği görülmektedir.

3.8. Karanfil Oylum Oylum

Karanfil oylum oylum

Geliyor servi boylum

Servi boylum gelince (yandım hey)

Şen olur benim gönlüm

A nettin sevdiğimi

Karanfil oymak oymak

Olur mu yare doymak

Yare doydum diyenin (yandım hey)

Caizdir boynunu vurmak

Karanfil olacaksın

Sararıp solacaksın

Ben hakime danıştın (yandım hey)

Sen benim olacaksın

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
326	Konya	Ali Çalışkan	Muzaffer Sarısözen	Aşk-Sevda

3.8.1. Şekil Özellikleri

“Karanfil Oylum Oylum” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık hava olarak yazılmıştır. Yapı bakımından bentleri mâni dördlüklerinden oluşmuştur. Türkü 7’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye şeması: aaxa / bbxb / ccxc Türküde sevgiliye

dozulamayacağı ve ona ulaşmak istendiği vurgulandığı için konusuna göre lirik bir türküdür.

Birinci bendin ilk dizesinde yer alan “oylum oylum” ve ikinci bendin ilk dizesindeki “oymak oymak” sözcükleri tekrarlanarak tekrar sanatına yer verilmiştir. “Geliyor servi boylum” cümlesinde sevgili burada servi boya benzetilmiş, ancak benzeyen (sevgili) kullanılmamıştır. Bu yüzden açık istiare kullanılmıştır. “Servi boylum gelince şen olur benim gönlüm” dizelerinde şair, gönlünün şen olmasını servi boylu sevgilisinin gelişine bağlamıştır. Bağlantı dizesinde yer alan “A nettin sevdiğimi” ve ikinci bentte bulunan “Olur mu yâre doymak” cümlelerinde soru sorularak istifham sanatına yer verilmiştir.

3.8.2. Muhteva Özellikleri

Servi, Divân şiirinde en çok adı geçen ağaçlardan biridir. Servinin su kenarında olmasıyla beraber çemen, ırmak ve bezm unsurları kendini göstermektedir. O, yaz-kış yeşil kalan bir süs ağacıdır. Sonbahar rüzgârları bile ona etki edemez. Rüzgârlarla salınışı sevgilinin yürüyüşünü andırmaktadır. Servi rüzgâr ile salındığında “Hû (Allah!)” sesini çıkarır. Bu sebepten dolayı mezarlıklarda çok bulunur (Pala, 2004, s. 400-401).

“Karanfil Oylum Oylum” türküsünde sevgiliden ve ona duyulan aşktan bahsedilmiştir. Bu yüzden sevgilinin her bir uzvu en güzel şeylere benzetilmiştir. Sevgili daima en iyi fiziksel özelliklere sahiptir. Genellikle sevgilinin boyu uzundur. Bu yüzden burada da sevgilinin boyu uzunluğu yönünden serviye benzetilmiştir. Servi boylu sevgilisini gören âşığın gönlü şen olur.

3.9. Emmiler Emmiler Türkmen Emmiler

Emmiler emmiler (de hey aman) Türkmen emmiler (vay vay)

Uzun entarili salma (da) yenliler (hey aman)

Tepeler tepeler (de hey aman) yüksek tepeler (vay vay)

Oralara yağmur yağar buralara serpeler (hey aman)

Kaleden kaleye (de hey aman) urgan gererler (vay vay)

Urganın üstüne dürüleri sererler (hey aman)

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
329	Konya- Akşehir	Yöre ekibi	Muzaffer Sarısözen	Kına-Düğün

3.9.1. Şekil Özellikleri

“Emmiler Emmiler Türkmen Emmiler” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık hava olarak yazılmıştır. Türkünün bentleri ikiliklerle kurulmuş, bağlantısı ise yoktur. Serbest ölçüyle yazılan bu türkünün kafiye şeması: aa / aa / aa şeklindedir. Kına ve düğünlerde söylendiği için konusuna göre tören türküleri olarak ele alınmıştır.

Türküde yer alan “Tepeler tepeler yüksek tepeler” cümlesi ile çok bilinen “Yüksek yüksek tepelere ev kurmasınlar” kına türküsü akıllara gelir.

Türküye “vay vay, hey aman” sözcükleri ile ahenk katmak istenmiştir. Konya yöresine ait repertuvar numarası 4251 olan “Emmiler emmiler” türküsü ile hemen hemen aynı türkülerdir. Birisi Konya, birisi ise Konya/Akşehir yöresine aittir. “Emmiler emmiler, tepeler tepeler” sözcüklerinin tekrarı ile tekrar sanatına yer verilmiştir.

3.9.2. Muhteva Özellikleri

Entari, tek parça halinde olan kadın kıyafetidir. Bu kıyafet düğün ve kına gibi özel günlerde tercih edilmiştir. Türkü dizelerinde yöresel kıyafetlere yer vermiştir. Salma, yöresel kıyafetlerde koldan sarkmış olan kumaş parçası olarak bilinir. Türkü dizelerinde bu kavrama yer verilerek yöreye ait giyim kuşam tarzı yansıtılmış olur. Yen, kıyafetlerin kol kısmına yen denilmektedir. Urgan, keten veya jüt gibi materyallerden yapılmış olan ince halat ipidir. Türküde ise bu urgan üzerine düğün için hazırlanan dürülerin serildiği belirtilir.

Anadolu'nun pek çok yerinde dürü hazırlığı yapılmaktadır. Düğün zamanı veya düğün gününe yaklaşılmasıyla beraber hazırlanan hediyeliklere dürü denir. Kız ve erkek evi çeşitli hediyelikler hazırlayarak bunları birbirlerine verirler. İncelediğimiz

düğün konulu bu türküde dürü geleneğine yer verilmiştir. Bu bilgiler sayesinde yörenin örf ve adetleri hakkında bilgi sahibi olmaktayız.

3.10. Gine Celâllandı Meram Bağları

Gine celallendi meram bağları (yar yar yar ey)

(aman) bize mesken oldu mapushane damları (yar yar)

(haydi) bize mesken oldu mapushane damları (aman yar)

Bize de idam emri istedi konya beyleri (yar yar yar ey)

(aman) çok çağırdım hain arkadaşım gelmedi (yar yar)

(haydi) çok çağırdım hain arkadaşım gelmedi (aman yar)

Çekin atları da vurun koşumu (yar yar yar ey)

(aman) bilemedim ben de emsalimi dostumu (yar yar)

(haydi) bilemedim ben de emsalimi dostumu (aman yar)

Ulam ulamulalı ak elleri kınalı (yar yar yar ey)

(aman) şuralardan gelip gelip geçen gül benim (yar yar)

(haydi) şuralardan gelip gelip geçen gül benim (aman yar)

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
334	Konya	Seyit Mehmet Çopur	Muzaffer Sarısözen	Mapushane

3.10.1. Şekil Özellikleri

“Gine Celâllandı Meram Bağları” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık hava olarak yazılmıştır. Yapı bakımından bentleri üçlüklerle kurulmuş ve bağlantısı olmayan bir türküdür. Serbest hece ölçüsü tercih edilmiştir. Kafiye şeması: axx / bxx / cxx / dxx şeklindedir. Mapushane konusunu ele alan bir türküdür. Türkünün ilk

dizesinde insana ait olan celâllenmeyi insan dışı bir varlık olan meram bağlarına mâl edilmesiyle teşhis sanatına yer verilmiştir.

3.10.2. Muhteva Özellikleri

At, türkülerde en çok adı geçen hayvanlardan birisidir. Türkülerde at, doğruluğun, muradın ve iyi haberin bir simgesi haline gelmiştir. Âşık sevdiği kızla buluşacağında atını nar ağacına bağlar, onu kaçıracakken atının terkesine (arkasına) atar. At çeşitleri içerisinde en yaygın olanı kır attır. Zorlukları aşmada bu at kullanılmaktadır (Yılmaz, 2011, s. 2).

Dizelerden anlaşılacağı üzere Konya yöresine ait türkülerde yer verilen hayvanlardan birisi de attır. Atlar her dönem için oldukça önemlidir ve Türkler tarafından kutsal kabul edilen bir hayvandır. Böylece at her daim hayatımızda yerini almıştır.

Türküler bulunduğu coğrafya ve içinde geçen mekân adlarıyla bize yöre hakkında bilgi verir. Türküde geçen Meram Bağları, Konya’da yer alan bir yerleşim yeridir. Türkünün dizelerinde ele alınmasıyla Konya yöresinin bir mekânına yer verilmiştir.

Türklerde ak rengi yani “aklık” temizlik, arılık ve yücelik anlamlarındadır. Ak yani beyaz renk Türklerin en eski manevi inançlarından kaynaklanmaktadır. Ayrıca devleti temsil eden bir hükümlerlik sembolüdür (Mirzaoğlu, Sıvacı, 2005, s. 34-53). İncelediğimiz türküde ise ak, beyaz açık renkli el anlamında kullanılmıştır.

Mapushane, genel olarak bir cezalandırma mekânı olarak ele alınmaktadır. Suç ve ceza insanlık tarihi açısından eski olduğu gibi cezanın çekildiği yer olan hapisane de bir o kadar eskidir. Bu mekân halk şiirlerine de konu olmuştur. Mapushane, genel olarak karanlık bir yerden ibarettir. Türkülerde ise mahpus, dam, mapushane ve hapisane şeklinde kullanıldığını görmek mümkündür.

3.11. Ateş Aldı Elimi de Kolumu(Cezayir Çeşitlemelerinden)

Ateş aldı elimi de kolumu (aman aman)

Devletin fermanı büktü (benim de) belimi (canım)

Kim ağlatmış benim nazlı yârimi (aman aman)

Aman beyler (aman) çözü'n benim kolumu

Ben bilirim (aman) Cezayir'in yolunu (canım)

Cezayir'in kara gördüm düşünü (aman aman)

Tutamadım gözlerimin (aman da) yaşımı (canım)

Güz ayları aldurdım ben eşimi (aman aman)

Sokakları (aman) mermer taşlı Cezayir

Güzelleri (aman) kalem kaşlı Cezayir (aman)

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
358	Konya-Seydişehir	Ayşe Dadı	Muzaffer Sarısözen	Ağıt

3.11.1. Şekil Özellikleri

“Ateş Aldı Elimi De Kolumu” türküsü ezgileri bakımından usullü yani kırık hava türküsüdür. Yapısına göre bentleri üçlüklerle kurulu, bağlantıları iki dize olarak 11’li hece ölçüsü ile yazılmış bir türküdür. Kafiye şeması: aaa / bbb şeklindedir. Cezayir’e asker olarak gönderilen gencin sevdiğinden ayrı kalması üzerine yazılmış ağıt konulu bir türküdür.

Türkünün ilk dizesinde yer alan “Devletin fermanı büktü belimi” cümlesinde belin bükülmesi mecâzi söyleyişle ele alınmıştır. Ayrıca burada mübalağa sanatına da yer verilmiştir. “Kim ağlatmış benim nazlı yârimi” dizelerinde ise soru sorularak istifham sanatı kullanılmıştır. Son bağlantı dizesinde kaş bir kaleme benzetilerek teşbihi belige yer verilmiştir.

3.11.2. Muhteva Özellikleri

Sevgiliye duyulan özlem kendisini ateş şeklinde gösterip daima âşığı yakmaktadır. Âşık, gönlünde olan bu ateşi söndürebilmek için daima gözünden su akıtır. Ama buna rağmen o ateş bir türlü sönmez. Ateş bazen mumla beraber kullanılır. Şairin içinin aşk ateşiyle yanması için için yanan bir muma benzetilir. Sevgilinin yanağı ve dudağı da renginden dolayı bir ateştir. Yakıcı olması da buradan gelmektedir (Pala, 2004, s. 41).

Verilen bilgilere göre incelediğimiz türküde askere gönderilen genç sevdiğinden ayrı kalacağından dolayı içinde bulunduğu aşkın ızdırabını ateşle ifade etmiştir. Sevgiliye duyulan hasret yakıcı bir ateş gibidir. Bu yüzden ayrılık âşığı yakmaktadır.

Fermân; buyruk, emir, bir iş konusunda padişah tarafından çıkarılan yazılı emirdir. Fermânın başında tuğranın bulunması gerekir (Pala, 2004, s.154). İncelemiş olduğumuz bu türküde ferman, askere çağırılma zamanı anlamında kullanılmıştır. Türkünün “Devletin fermanı büktü (benim de) belimi (canım)” dizelerinden anlaşılacağı üzere devletten gelen fermanla sevdiği askere gitmiştir.

Yemen harici Cezayir de pek çok türküde yer almıştır. Cezayir sıkıntılı bir askerlik yeri olarak ele alınmıştır. Askerliğin Cezayir’e çıkması cezalandırılmak olarak görülür ve bu yüzden “ceza yeri” olarak isimlendirilmiştir (Yiğit, 2022, s. 9).

İncelemiş olduğumuz türküde askerlik, özlem ve ayrılık temalarıyla ele alınmıştır. Askerlikte en zor şey geride kalanlara duyulan özlemdir. Cezayir, bu türküde sevdiğinden ayrılacağından dolayı hem askerlerin hem de arkada kalanların şikâyetinde bulunduğu askerlik yapılan yer olarak ele alınmıştır.

3.12. Elinizden Elinizden

Yar yar yar

Elinizden elinizden

Kurtulaydım dilinizden (amman)

Yeşilbaşlı ördek olsam

Sular içmem gölünüzden(amman)

Yar yar yar

İnce çayır biçilir mi

Soğuk sular içilir mi (amman)

Bana yardım geç diyorlar

Yar tatlıdır geçilir mi (amman)

Yar yar yar

Ezmeyinemezmayınem

Yar bulunmaz gezmeyinen (amman)

Mezarımı kızlar kazsın

Gümüş saplı kazmayınan (amman)

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
418	Konya- Karapınar	Osman Sel-İbrahim Çetin	Muzaffer Sarısözen	Aşk-Sevda

3.12.1. Şekil Özellikleri

“Elinizden Elinizden” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık hava türkülerindedir. Yapısına göre bentleri dörtlüklerle kuruludur. 8’li hece vezni ile yazılmış olup 4+4 duraklıdır. Kafiye şeması: aaxa / bbxb / ccxc şeklindedir. Lirik konulu bu türküde aşğa sevgiliden vazgeçmesi söylenmiştir.

İlk bentte “Elinizden elinizden” sözcüklerinin tekrarı ile tekrar sanatına yer verilmiştir. İkinci kıtada “İnce çayır biçilir mi, soğuk sular içilir mi ve yar tatlıdır geçilir mi” cümlelerinde soru sorularak istifham sanatına yer verilmiştir. İkinci bentte geçen “Ezmeyinem ezmayınem” cümlesinde de tekrar sanatı yapılmıştır.

3.12.2. Muhteva Özellikleri

Türkülerde sevgiliye en çok benzetilen hayvanlardan biri ördektir. Bunlardan “suna” ve “yeşilbaşlı gövel ördek” en sık rastlanan türlerdendir. Ördek ve yeşil ördek erkeği temsil etmektedir. Suna ise kadını simgelemektedir. Suna, genellikle sabah ve seher vakitlerinde göl kenarında tasvir edilir. Gerek kenarda süzülmesi gerekse çırpınıp çırpınıp kenara geçmesi ile birtakım sembolik anlamlar kazanmıştır. Ördeğin her bir davranışı ise sevgilinin davranışlarına benzetilmektedir. Sunanın göl kenarındayken suya dalması âşığını gören kızın ondan uzaklaşmasını simgeler. Çırpınıp kenara geçip göz süzmesi de âşığına naz yapması olarak ele alınır. Genel olarak sunanın davranışları ve fiziği sevgili ile genç kızları temsil etmektedir. Ördeğin geçtiği metinlerde su ya da göl, sevgi ya da aşk simgesel anlamını kazanmıştır. Bunların yanında ördeğin geçtiği metinler gurbet, ayrılık ve kavuşamama olarak yer alır (Yılmaz, 2011, s. 9).

İncelemiş olduğumuz türküde yeşil başlı ördek vardır. Yukarıda verilen bilgilerden yola çıkarak yeşil ördek erkeği yani âşığı temsil etmiştir. Dizelerde ördek, göl ile beraber ele alınmış bu yüzden göl aşkı temsil etmektedir.

Konya etrafı yüksek dağlarla çevrili bir şehirdir. Türküde geçen çayır, bu şehrin çayırlarını ve coğrafi özelliklerini yansıtmakta ve şehrin coğrafyası hakkında da bilgi vermektedir.

İncelemiş olduğumuz bu türküde âşığın sevgilisinden vazgeçmesi istenir. Ama sevgili âşık için vazgeçilmez birisidir. Çünkü o âşığın gözünde tatlı ve güzeldir.

3.13. Bir Sabahtan Yolum Düştü Geline

Bir sabahtan yolum düştü geline

Gelin atmış siyelerini beline

Düşüvermiş yârim yaylaların yoluna

Gitme yârim yayla zamanı değil

Gökyüzünde perem olmuş bulutlar

İki güzel bir kapıyı kilitler

Vadeli vadesiz ölen yiğitler

Gitme yârim yayla zamanı değil

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
453	Konya- Akşehir	Vasfiye Baransel	Muzaffer Sarısözen	Methiye- Güzelleme

3.13.1. Şekil Özellikleri

“Bir Sabahtan Yolum Düştü Geline” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık hava türkülerindedir. Ayrıca türköl’li hece ölçüsüyle kaleme alınmıştır. Kafiye şeması: aaab / cccb şeklindedir. Sevgilinin güzelliklerini överek anlattığı için methiye konulu bir türküdür.

Türkü bazı kaynaklarda “Bir sabahtan yolum düştü gedil’e” olarak geçer. İkinci dizede yer alan “gökyüzü” ve “bulut” sözcükleri arasında tenasüp vardır. “Kilit” ve “kapı” sözcükleri arasında da tenasüp vardır.

3.13.2. Muhteva Özellikleri

Türkülere konu olan unsurlardan biri yayla zamanıdır. Yayla göçlerinde gidişler kısa süreli olmaktadır. Bu kısa süren ayrılık bazen sevinç içinde gerçekleşse de çoğunlukla üzüntü verir. Bu yüzden sevgilisine kavuşamayan âşığın gözü ve kulağı oradadır. Çünkü âşık yurttan, sevdiği ise ondan uzakta olup yayladadır. Yayladan gelmesi beklenen kişi sevgilidir. Yayla, ayrılık ve uzakta olan sevgilinin sembolü olmuştur. Bu yüzden yayla türkülerinde en çok sevda konu edilir (Kurt, 2020, s. 30-42). İncelemiş olduğumuz türküde âşık sevgilisinden kısa bir süre bile olsa ayrılmak istemez. Bu ayrılık onu üzmektedir. Dizelerde ise âşık daha yayla zamanının gelmediğini belirterek sevgilisinin gitmesini istemez.

3.14. Yeşil M’olur Gemilerin Direği

(Ey) yeşil m’olur gemilerin direği (ey direği hey)

Çatal m’olur efelerin yüreği (aman aman yüreği hey)

Yeşilim yeşilim yeşil olalım

Yeşil olalım da burada kalalım

(Ey) aba da ciba da bir giyene (ey giyene hey)

Çirkinde bir güzelde bir sevene (aman aman sevene hey)

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
481	Konya	Çopur İsmail	Muzaffer Sarısözen	Aşk-Sevda

3.14.1. Şekil Özellikleri

“Yeşil M’olur Gemilerin Direği” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık hava türkülerindedir. Yapı bakımından ise bentleri ve bağlantıları iki dizedir.11’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye şeması aa / bb şeklinde ele alınmıştır. Konusu aşk ve sevda üzerinedir.

İlk bentte “Yeşil m’olur gemilerin direği” ve “Çatal m’olur efelerin yüreği” cümlelerinde soru sorularak istifham sanatına yer verilmiştir. Dizelerde sıkça “yeşil” sözcükleri tekrarlanarak tekrar sanatı kullanılmıştır.“Güzel” ve “çirkin” sözcüklerinde tezat sanatı vardır.

3.14.2. Muhteva Özellikleri

Türküde geçen yeşil rengi Türklerin en eski inançlarından gelmektedir. Bitkilerin canlılığı ve yeşilliği baharla beraber uyanış anlamlarına gelmektedir. Yeşil rengi Türk mitolojisinde cennet olarak da yorumlanmıştır. İslamiyet açısından ise Kur’an-ı Kerim’de yer alır (İstanbulu, 2023, s. 95).

İncelediğimiz türküde ise yeşil gemilerin direğinin rengini belirtmek için kullanılmıştır. Yani yeşilin buradaki kullanımı bir nesne üzerine olmuştur.

Türküde geçen çatal, efe’nin yani âşığın yüreğini anlatmasıdır. “Çatal m’olur efelerin yüreği” dizelerinde âşığın burada çatal yürekli yani cesur ve korkusuz

olduğundan bahsedilir. Gerçektende âşık aşkı uğruna her şeyi göze alan tıpkı bir efe gibi cesur bir kimsedir.

Aba, yünün dövülmesiyle elde edilen kalın ve kaba bir kumaştır. İncelediğimiz türkünün “Aba da ciba da bir giyene” dizelerinde bu kumaş türüne yer verildiğini görüyoruz.

3.15. Âşığın Yaylası Derler Otağı

Âşığın yaylası derler otağı

Al yeşil pervane geymiş o dağlar

Söylemen yavruya bugün vurgundur

Yar yanından gelmiş bugün yorgundur

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
505	Konya-Akşehir	Bahattin Özsoy	Muzaffer Sarısözen	Aşk-Sevda

3.15.1.Şekil Özellikleri

“Âşığın Yaylası Derler Otağı” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık hava türkülerindedir. Türkü yapısı bakımından bentleri ikiliklerle kurulu, bağlantısı olmayan bir türküdür. Dizeler 11’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Kafiye şeması: ab / cc şeklindedir. Konu olarak lirik türkü grubunda yer almaktadır çünkü âşık sevgiliye olan vurgunluğunu, sevgisini dile getirmiştir.

Birinci bendin ilk dizesinde âşığın yaylası otağa benzetilerek teşbihi belige yer verilmiştir.

3.15.2. Muhteva Özellikleri

Otağ, kelime olarak çadır anlamına gelmektedir. Türkü dizelerinde yaşanan ortamdan bahsedildiği görülmüştür. İncelemiş olduğumuz türküde icracı âşığın yaşadığı yer hakkında bizlere bilgi vermiştir. Bu bahsedilen özellikleri “Âşığın yaylası derler otağı” dizelerinde görmekteyiz.

Pervane, aşkı temsil eden ve gece ışık çevresinde görülen küçük bir kelebeğdir. Pervane muma âşık olarak bilinir. Eskiden işler gece mum ışığında yapılırmış. Şairler bu ışıkta şiir yazarken kelebekleri şiirlerine konu etmişlerdir. Pervane, mum ışığının etrafında dönerek aniden kendisini mumun alevine bırakır. Sevgilinin beni de bu alev ile yanan bir pervaneye benzetilir. Şair burada sevgilisini mum ışığına benzetirken kendisini ise onun için canından olmaya hazır olan bir pervaneye benzetmektedir. Şair bazen pervanenin aşkını örnek olarak gösterir, çünkü bunu kendisinden öğrendiğini söyler ve bununla övünür. Pervane sessiz bir şekilde tek bir ışık etrafında dönen ve kendini yakıp yok eden sadık bir âşığı belirtir. Vahdet yolundaki dervişin yok olması gibi. Yani bütün bunlardan hareketle ışık, ilâhî aşk, pervane ise bu aşka kendini kaptırmış tarikat ehlidir (Pala, 2004, s.370).

3.16. Durnam Gelir Yata Kalka

Şöyle de gel aman

Böylede gel aman

Üveyk gözlüm gel aman

Altın dişlim gel aman

Sırma da saçlım gel aman

Durnam gelir yata kalka

(Yavru da gelir yata kalka hey)

(Aman) boğazında gümüş halka

Durnalar hey

Ufacık durnam kon

Evlek kestim kon

Sar'öküz kestim kon

Bir de bizim ovalara kon

Şöyle de gel aman
Böyle de gel aman
Üveyk gözlüm gel aman
Altın dişlim gel aman
Sırma da saçlım gel aman

Durnamın kanadı yeşil
(Yavrumun kanadı yeşil hey)
(Aman) güneş vurmuş ışıllı ışıllı
Durnalar hey

Durnamın kanadı beyaz
(Yavrumun kanadı beyaz hey)
(Aman) geceler gündüzden ayaz
Durnalar hey

Ufacık durnam kon
Evlek kestim kon
Sar'öküz kestim kon
Bir de bizim ovalara kon

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
618	Konya-Akşehir	Fakçı Mehmet Sarıgül	Ali Canlı	Aşk-Sevda

3.16.1. Şekil Özellikleri

“Durnam Gelir Yata Kalka” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık hava olarak nitelendirilebilir. Yapısında kararlılık olmayan bir türküdür. Türkü serbest bir

ölçü ile yazılmıştır. Sevgilinin fiziksel özelliklerini güzel bir şekilde anlatmıştır. Bu yüzden aşk konulu lirik türkü grubundadır.

Türküde geçen “şöyle böyle” ve “ışıl ışıl” sözcüklerinde ikileme kullanılmıştır. “Üveyk göz”, “altın diş” ve “sırma saç” sözcükleri ile de teşbihi belîğ sanatına yer verilmiştir. Sevgilinin gözü üveyk kuşunun gözüne benzetilerek teşbihi belîğ sanatına yer verilmiştir. “Hey” sözcüğü ile nida sanatı yapılmıştır. Türküde sıkça kullanılan “aman” ve “kon” sözcüklerinin tekrarı ile tekrar sanatı kullanılmıştır. Bağlantı bölümünde yer alan gece ve gündüz sözcükleri arasında tezatlık vardır.

3.16.2. Muhteva Özellikleri

Türkülerde sıkça yer verilen kuşlardan birisi turnadır. Göçmen olan bu kuşlar sıcak iklimleri sevmektedir. Ayrıca bahar ve yazın habercisi olarak da bilinir. Bu sebepten dolayı haberci kuşların başında gelmektedir. Güzelliğinden dolayı da sevgiliye benzetilmektedir (Yılmaz, 2011, s. 2). Anadolu’da turna önemli bir yere sahiptir. Türkülerde yer alan vazgeçilmez kuşlardan birisidir. Göçmen bir kuş olduğu için gurbette olan âşıklara sevgiliyi hatırlatır ve ondan bir haber getirmesini bekler. Bu yüzden turna incelediğimiz dizelerde haber taşıyan sembolik bir kuş olarak yer almıştır.

Üveyik, yırtıcı olan av kuşlarının saldırmış olduğu güvercine benzetilen bir kuştur (Yılmaz, 2011, s. 9). Türküde âşık sevgilisinin gözlerini yani bakışlarını üveyk adlı kuşa benzetmiştir. Sevgili gözleriyle tıpkı bir avcı kuş gibi âşığı kendine çeker. Kuşların avcılığı ile sevgilinin âşığı kendine çekmesi arasında bir anlam ilişkisi kurulmuştur.

Sırma, gümüş bir telden meydana gelmiştir. Âşık sevgilinin saçlarının parlaklığını sırmaya benzetir ve bu yüzden onu sırma saçım diye sever (Akgöynük, 2012, s. 72). Türküde sırma ile saç arasında benzerlik kurulmuştur. Sevgili, saçları ile âşığın gönlünü fetheder. Âşık bu güzel sırma saçlara dokunabilmek için her türlü eziyeti çekmeye razıdır.

Güneş, Divan şiirinde genellikle ışığı, parlaklığı ve sıcaklığı ile ele alınır. Işığını bolca dağıttığı için cömertlik sembolü olarak bilinir. Bu özellikleriyle sevgiliyi temsil etmektedir. Bazen güneş sevgiliye, bazen de sevgili güneşe benzemektedir

(Pala, 2004, s.54). İncelediğimiz türküde sevgilinin göz kamaştırıcı ve ışıltılı güzelliği güneşin parlaklığına benzetilmiştir.

3.17. Menteşeli Menteşeli

Menteşeli menteşeli
Del'oldum derde düşeli
Üç gün oldu yar gideli
Tükenmez derdim yalnız yalnız

Lorastan bir bulut ağdı
Sulu sepen karlar yağdı
Yolcularım hanlarda kaldı
Kaldım evlerde yalnız yalnız
Derviş olsam giysem hırka
Kimsem yoktur versem arka
Götürdüler Şam'a da şarka
Kaldım evlerde yalnız yalnız

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
644	Konya	Silleli İbrahim Berberoğlu	Muzaffer Sarısözen	Aşk-Sevda

3.17.1. Şekil Özellikleri

“Menteşeli Menteşeli” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık hava türkülerindedir. Yapısına göre bentleri dörtlüklerle kurulu bağlantısı olmayan bir türküdür. 8’li hece ölçüsü ile kaleme alınmıştır. Kafiye örgüsü: aaab / cccb / dddb şeklindedir.

Üç gün gibi kısa bir zaman içinde yârenden ayrı düşen âşığın içine düştüğü dert ve yalnızlığı konu aldığı için lirik bir türküdür.

Menteşeli menteşeli kelimeleri kullanılarak ikilemeye yer verilmiştir. Del'oldum derde düşeli ve tükenmez derdim cümlelerinde mübalağa sanatına yer verilmiştir. Derviş ve hırka kelimeleri arasında tenasüp sanatı vardır.

3.17.2. Muhteva Özellikleri

Türkü, tarihi ve kültürel çok sayıda unsuru barındırmaktadır. Bunlardan biri “Loros”tır. Loras, Konya şehir merkezinin en yüksek dağı olarak bilinmektedir. Yüksekliği 2200 metrenin üzerinde olan Loras Dağ’ı eski dağcılar tarafından “Bilmece gibi bir dağ” olarak isimlendirilmiştir. Bu dağ oldukça gizemli bir dağdır. Bu dağ öyle büyüktür ki bir ucundan diğer bir ucunu görmek mümkün değildir. Bu dağ Reşit Tangut’a göre “sahralık, bozkırlık” anlamlarına gelmektedir. Loras’ın birçok zirvesi bulunmakla beraber ilk zirvesinde manastır ve sarnıç kalıntısı bulunmaktadır. Bir diğeri ise Loras’ın güney kesimindeki büyük bir mağaradır (Erişim adresi <https://anadoludabugun.com.tr/yazarlar/mehmet-gundogdu/loras-dagi-tarihi-kalintilari-2078>, 18. 01. 2024).

İncelediğimiz türkünün dizelerinde Loras Dağ’ının adını görmekteyiz. Türkü bu özelliğiyle bizlere Konya ili coğrafyası hakkında bilgi vermektedir.

Derviş, tarikata bağlı olan kimsedir. Allah yolunda fakirliği ve alçak gönüllülüğü kabullenmiş kişidir (Pala, 2004, s.112). Âşık, incelediğimiz türküde yalnızlığını ve kimsesizliğini dervişin durumuyla bağdaştırmıştır.

Hırka motifi dervişlik ile bir bütün haline gelmiştir. Dervişin başlıca kıyafetlerinden birisidir. Saçları uzun olan dervişin görünen sefaleti genellikle üryan sıfatıyla verilmiştir. Çekmiş olduğu maddi sıkıntılar dış görünüşünde kendisini belli eder. Dervişin saç sakalı birbirine girmiş halde ve giymiş olduğu bu dervişlik hırkası ise toz toprak içindedir. Bütün bunlara rağmen tefekkür halindedir. Derviş, ilerlediği irfan yolculuğunda “âriflik” mertebesine ulaşabilmek için çile hırkasını giymesi gerekmektedir (Erol, 2009, s. 349-374).

Türkünün Hikâyesi

Seferberlik zamanında yazılmış bir türküdür. Konya'nın Mengene yöresinde meydana gelmiştir. Bu dönemde Osmanlı Devleti en zayıf zamanını yaşamaktaydı. Devletin en çaresiz zamanında Batı'nın gelişmiş ve sözde medeni ülkeleri, zayıflatıp ve parçaladıkları Osmanlı topraklarından kendilerine pay alma yarışına girmişlerdir. Devlet iyice zayıflamıştır. “Erken davranan daha fazla mala sahip olur” düşüncesiyle Osmanlı topraklarına saldırmışlardır. Düşünceleri iki ya da üç günde Türklerin hepsini teslim almak en az zayıfla tüm ganimetleri paylaşmaktır. Fas, Tunus, Cezayir, Kafkaslar ve Balkanlar da savaşlar başlamıştı. Mücadele devam ediyordu. Dünyanın en gelişmiş ve en güçlü silahlı kuvvetlerine karşı Türkler, Anadolu'da ellerine geçirdikleri palaları, tüfekleri almış savaşıyorlardı. Türklerin bu kadar direnişine düşman şaşırarak hiddetlenmişti. O hiddetle düşman Yemen civarına asker çıkarmıştı. Gözlerini Türklerin en hassas oldukları kutsal topraklara dikmişlerdi. Bu durumda Türk milletinin sabrını taşırılmıştı. Türk milleti canının, malının gitmesine aldırış etmezdi belki ama din, namus ve vatan denilince şaha kalkardı. Düşmana başkaldırılmış ve seferberlik ilan edilmişti. Anadolu'da eli silah tutabilecek insan kalmamıştı. Kalanlar ise hasta, yaşlı şekilde cephelerden yaralı olarak dönenlerdi. Komutanların emrinde Yemen'e gitmek için seferberlik zamanı genç, yaşlı ve yaralıları koşarak gelmişti.

Konya Mengene yöresinde de cefakâr bir Fatma ana varmış. Büyük çocukları Balkanlar ve Trablusgarp'ta şehit olmuş. Damadı kolunu kaybetmiş, en küçük oğlu da on iki- on üç yaşlarındaymış. Kocasını ise oldukça yaşlı hastalıklar içinde zor durumdaymış. Hasta haline rağmen kocası “Haydi oğul, gavur artık dinimizi de kökünden yok etmeye kastetmiş. Artık silah taşıyabilir, kullanabilirsin. Ağabeylerin gibi sen de şahadet şerbetini içmeye hazırlan” deyip hem kendisini hem de oğlunu askere yazdırmış. Yaralı olan damatları da birkaç gün sonra “Ben artık iyileştim” diyerek askere yazılmış. Bu kısa zamanda Fatma ana oğlunu, kocasını ve damadını yemene göndermiş. Bu sırada Anadolu'da durumlar hiç de iyi değilmiş. Hastalık, yoksulluk, bakımsızlık kundaktaki bebekleri tek tek alıp götürmüştü. O yıl Anadolu'da çok çetin bir kış olmuş. Erzaklar tükenmiş, halk zor durumda kalmış ama Fatma ana kendisi yememiş yedirmiş, giymemiş giydirmiş torunlarına elinden geldiği kadar iyi bakmış ama kendisi güçsüz kalmış, günlerce hasta yatmış. Önüne yemek getiren kızına “Canım istemiyor” deyip yiyeceklerin bir kısmını torunlarına yedirmiş. Kızı yalvarsa

da “Onları ben yersem çocuklar açlıktan ölecek” diye düşünürmüş. “Ben yeterince yaşadım, torunlarım büyüsün ki ileri de daha karanlık günler bu milleti bekliyor, işte o zaman din, bayrak, millet, vatan için taze bir güç olarak mücadele etsin” diyerek yarınları düşünürmüş. Kızına da sürekli nasihat eder, düşmana karşı direnmelerini istermiş. Fatma ana, hastalığa birkaç ay daha direnmiş ama sonunda hastalığa yenik düşerek hakka yürümüş. Askere yolladıkları geri dönmüş. Fakat Fatma ana onları görememiş. Fatma ananın da şehit olduğunu düşünen komşuları Fatma anaya olan sevgilerini türkülerle destanlaştırarak ebedileştirmişlerdir. Bugüne kadar gönülden gönüle söylenen bu türkü bu olay üzerine söylenmiştir (Güven, 2005, s. 446).

Yukarıda verilen hikâyeden anlaşılacağı üzere kocasını, damadını ve oğlunu seferberlik yıllarında Yemen'e gönderen Fatma ananın yapmış olduğu fedakârlıklar anlatılmıştır.

3.18. İki Durnam Gelmiş Aklı Kareli

İki durnam gelmiş aklı kareli

(ey) ikisine sordum biri nereli (durnalar ey)

O da bencileyin bahtı kareli

(ey) allı durnam gel halime bak benim

Bir ok deydi ah yüreğime pek benim (durnalar ey durnalar ey)

Durnam ne yatarsın Çukurova'da

(ey) yavruların seni arar (ah) yuvada (durnalar ey)

Kendim gurbet elde gönlüm sılada

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
731	Konya	Silleli İbrahim Berberoğlu	Muzaffer Sarısözen	Aşk-Sevda

3.18.1.Şekil Özellikleri

“İki Durnam Gelmiş Akli Kareli” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık hava türküsüdür. Türkü yapısına göre bentleri üçlüklerle kurulu, bağlantıları ise iki dizedir. 11’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Kafiye şeması: aaa / bb / ccc şeklindedir. Lirik konulu bu türküde sevdiğini beklemekte olan âşığı anlatmaktadır.

3.18.2. Muhteva Özellikleri

Sevgiliye ait olan güzellik unsurlarından olan kirpik divan şiirinde oka benzetilmiştir. Benzemesinin sebebi ise âşığın yaralanma biçimidir. Sevgilinin gözü, kirpiği ve gamzesi ok özelliğindedir. Bunların yanında âşığın ahı, ayrılık yarası ve çekilen eziyetlerde ok özelliği göstermektedir. Ama bunlar içinde en sık kullanılanlar gamze ve kirpik oklarıdır. Ok, âşığın gönlüne ve bağına saplanır. Âşık bu okun çıkarılmasını asla istemez. Bu ok onun için sevgiliden kendisine bir hediyedir (Pala, 2004, s.364). Türküde ok ile âşık arasında bir bağlantı vardır. Âşığın güzelliği tıpkı bir ok gibi sevgilinin yüreğine saplanmıştır. Bu ok her ne kadar onu yaralasa da âşık bundan zevk almaktadır.

Gurbet, yabancı bir yerde bulunma hali, yabancı memleket, gariplik anlamlarına gelmektedir. Türkülerin konuları arasında gurbet, sıla gibi temalar sıkça işlenmektedir. Sıla denilince akla ilk kavuşmak gelir. Bu yüzden belirli sebeplerle sevdiklerinden veya yakınlarından ayrı kalmak zorunda kalanlar için kavuşmayı ifade eder. Sıla güzeli gurbet ise kötü olarak ifade edilir. Türküde de ayrılık ve kavuşmayı ifade eden kelimelere yer verildiği görülmektedir.

3.19. Minarenin Alemi (Edalı Bebek)

Minarenin alemi

Karakaşın kalemi

Sana güzel dedimse

Yak mı dedim alemi

Amman edalı bebek

Yandım edalı bebek

Kalk gidelim

Dağları deleyim mi

Yanına geleyim mi

Eller altın verirse

Ben canım vereyim mi

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
786	Konya	Seyit Mehmet Çopur	Muzaffer Sarısözen	Aşk-Sevda

3.19.1. Şekil Özellikleri

“Minarenin Alemi” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık hava türküsü olarak geçmektedir. Türkü yapısına göre bentleri mâni dörtlükleriyle kurulmuş, bağlantıları üç dizeden oluşan bir türküdür. 7’li hece ölçüsü ile kaleme alınmıştır. Kafiye şeması: aaxa / bbxb / ccxc şeklindedir. Âşık sevgilisi için her şeyi göze alır ve hatta aşkından dağları delemek kadar çok sevdiğini anlattığı için konu olarak lirik bir türküdür.

Türkünün ilk bendinde kaşlar kaleme benzetilerek teşbihi belige yer verilmiştir. Edalı bebek sözlerinin tekrarı ile tekrar sanatına yer verilmiştir. İkinci bentte “Dağları deleyim mi” cümlesinde Ferhat’ın dağı delmesi olayına telmih yapılmıştır.

3.19.2. Muhteva Özellikleri

Türkülerde kaş unsuru sevgilinin güzelliğinin parçalarından birisidir. Sevgilinin kaşları âşık için oldukça etkileyicidir. Âşık bunlar uğruna canını verir. Kaş için birçok türküler yazılıp söylenmiştir. Türkülerde çoğunlukla sevgilinin kaşları kalem şeklinde, rengi ise karadır. Burada alemle kaş arasında da bağ kurulduğunu görmek mümkündür.

Eda, naz ve cilve anlamına gelmektedir. Cilve, sevgilinin önemli özelliklerinden birisidir. O, nazıyla ve cilvesiyle âşığı baştan çıkarır. Âşık her daim bu durumdan etkilenir. İncelediğimiz türküde sevgili cilvesiyle âşığı yakmıştır.

3.20. Pınar Başına Yağmaz mı Dolu

Pınarın başına yağmaz mı dolu
Yârinden ayrılan olmaz mı deli
Günde on beş kere gördüğüm yâri
Şimdi her şeylerden vazgeçti gönül

Aman ben yandım şaşırırım kaldım
Ellerin köyünde eyelendim kaldım

Pınarın başında esmesin yeller
Bugün efkârlıyım açmasın güller
Yârimin methini etmesin eller
Şemdi her şeylerden vazgeçti gönül

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
833	Konya- Bozkır	Tanburacı Osman Pehlivan	Muzaffer Sarısözen	Aşk-Sevda

3.20.1.Şekil Özellikleri

“Pınar Başına Yağmaz mı Dolu” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık hava türküsüdür. Türkü yapısına göre bentleri dörtlüklerle kurulu, bağlantıları ise iki dizeden oluşur. Türkü 6+5 duraktan meydana gelen 11’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Kafiye şeması: aaab / cccd şeklindedir. Konusu aşk ve sevda üzerinedir

İlk bendin birinci ve ikinci dizelerinde yer alan “yağmaz mı dolu, olmaz mı deli” cümlesinde soru sorularak istifham sanatına yer verilmiştir. Birinci bendin ikinci dizesinde yer alan “yârinden ayrılan olmaz mı deli” cümlesinde mübalağa sanatına yer verilerek abartıda bulunulmuştur.

3.20.2. Muhteva Özellikleri

Pınar, kaynak olarak yerden çıkan su veya bu suyun çıktığı yer olarak bilinir. Birçok türküde bir simge olarak kullanılmıştır. Genellikle toplumun su ihtiyacını gören pınarlar, zamanla âşıkların bulunduğu ya da birbirlerini bekledikleri mekân haline gelmiştir. Âşıkların birbirlerini gördükleri yer pınar başlarıdır.

Halk, edinmiş olduğu birtakım yaşantılar sonucunda türkü, ninni, mâni, ağıtlarında, bilmece, tekerleme, koşma, varsağı, destan ve semâi'ler de işlemiştir.

Eski dönemlerde buluşma fırsatı olmayan gençler eve lazım olan suyun bahanesiyle aileden ve evden uzak kalmayı fırsat bilirler. Erkekler sevdiklerini görebilmek için saatlerce pınarı nasıl gözlemiş olduklarını birçok nazım türünde belirtmişlerdir. Bu bekleyişlerin karşılığını genç kızların ağzından söylendiği belli olan sözleri halk şiirlerinde görmek mümkündür. Bu bekleyişlerin sonucundaki buluşmalar öylesine temiz ve saf buluşmalardır ki sevenin veya sevilenin bir bakışı bile saatlerce beklemeye değerdir. Pınar başlarında sevdiklerini bekleyen gençler sevdiklerini göremeyince bütün umutlarını pınara bağlayıp sevdiklerinin yerini pınara sormaktadırlar.

Pınar bazen soru sorulan, bazen sevgiliyle baş başa kalınan bir mekân hatta bazen de kıskanılan bir unsur olarak karşımıza çıkar. Delikanlılar pınarı bir sırdaş olarak gördükleri için başına koşup ona dertlerini anlatırlar. Belki de bütün bunları pınarın tüm dertleri alıp götüreceğini düşündükleri için yapmaktadırlar. Büyük bir aşk içinde yanan âşık eğer sevdiğinden karşılık bulamazsa yıkılır. Sevdiğine toz konduramayan âşık bunların acısını pınardan çıkarır. Bu yüzden pınarlar beddua ve serzenişlere konu olmaktadır. Sevgiliye yapılamayan sitemler pınara yapılır ve bütün bu olayların suçlusu olarak sevilenin görüldüğü ilk yerin pınar olmasından dolayı pınarlar kabul edilir. Bu yüzden pınarların her türlü felaketi hak ettiği düşünülür (Kardaş, 2012, s. 27).

İncelemiş olduğumuz türküde âşık efkârlı olduğu için güzel olan şeylerden rahatsızlık duyup katlanamamaktadır. Doğa'nın da sevdiğinden ayrılmış kişinin üzüntü ve yasına ortak olmasını istenmektedir. Bu sebepten dolayı pınar başlarında güllerin

açmaması ve rüzgârların esmemesi istenmektedir. Âşık ona sevdiğini hatırlatabilecek her şeyden uzak durmayı istemektedir.

Gönül, âşığın aşkıyla ilgili her türlü olayın bulunduğu yerdir. Âşık gönlüyle konuşup onunla dertleşir. Bunu yaparken de kederden beslenir. Sevgilinin varlığıyla mutlu olur, nazıyla kendinden geçer (Pala, 2004, s.168). Bu türküde âşık sevdiğinden ayrıldığı için gönlünün her şeyden vazgeçtiğini belirtir ve kendisi gibi çevresinde olanlarında aşklarından vazgeçmesini ister.

Divan şiirinde sıkça kullanılan çiçeklerden birisi güldür. Gül, sevgilinin yanağı ve yüzüyle birlikte ele alınır. Gerek koku gerekse renk bakımından daima taze ve güzeldir. Bu özelliğinden dolayı baharın vazgeçilmez bir ögesidir. Gül yetiştirmek zahmetli olduğu için onun nazla beslenip büyümesi şeklinde ele alınmaktadır. Bütün bu güzelliklerine rağmen çok çabuk solmaktadır. Tıpkı âşığın ömrü gibi geçicidir (Pala, 2004, s.171).

İncelediğimiz türkünün dizelerinde âşık sevgilisinden ayrıldığı için deliye dönmüştür. Gül de burada âşığa sevgiliyi hatırlatmaktadır. Âşık sevdiğinden ayrılan bir kişi olarak gülün de kendisine destek olmasını bekler ve gülün açmamasını ister.

3.21. Efendim Aşkınla İşte Püryanım

Aman aman, efendim aşkınla işte püryanım

Semalara çıktı ah ü figanım

Safalar getirdin gaşı kemanım

Kenzînin ciğeri kabap olunca

Efendim, bir danem, a beyim

Kaşları kemanım, a serv-i revanım

Kenzînin ciğeri aman aman kebab olunca

Kaşları kemanım

A serv-i revanım

Aman aman, cemalin gösterdi bir iki dilber

Durmayıp da gönül gördüğün ister
Biri kaymak satar birisi şeker
Münasip görmüşler kapan kapana

Efendim, bir danem, a beyim
Kaşları kemanım, a serv-i revanım
Kenzînin ciğeri aman aman kebab olunca
Efendim a beyim
Kaşları kemanım
A serv-i revanım

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
867	Konya	Silleli İbrahim Berberoğlu- Saatçi Murat	Muzaffer Sarısözen	Aşk-Sevda

3.21.1. Şekil Özellikleri

“Efendim Aşkınla İşte Püryanım” türküsü ezgileri bakımından usullü yani kırık hava türküsü olarak bilinir. Türkü yapısı bakımından bentleri dörtlüklerle kurulmuş, bağlantıları dört dizeden meydana gelmiştir. 11’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye şeması: aaab / cccd şeklindedir. Sevgili için yanan bir âşıktan söz edilerek lirik konulu türkü grubundadır.

Birinci ve ikinci bentte geçen “aman aman” sözlerinin tekrarı ile tekrar sanatına yer verilmiştir. Feryatlarının semalara kadar çıktığı söylenerek mübalağa sanatı kullanılmıştır. Kaşlar kemana, Kenzî’nin ciğeri ise kebaba benzetilerek teşbihi belîğeye yer verilmiştir. A beyim ve a serv-i revanım cümlelerinde ise nida sanatı görülür.

3.21.2. Muhteva Özellikleri

Türküde geçen Kenzî âşığın mahlasıdır. Âşığın asıl adı Kasım’dır. Kıbrıs’ın Lefkoşa şehrinde 1210/1796 yılında dünyaya gelmiştir. Bektaşiliğe intisap ederek Bektaşî tekkelerinde yetişmiştir. 1255/1839’da Edirne’de vefat etmiştir. Kenzî, aynı

mahasla şiirler yazmış. Karamanlı Kenzî ile karıştırılmaktadır. Karamanlı Kenzî veya Konyalı Kenzî olarak bilinmektedir. 19.yy Karamanlı âşıklarındandır. Karamanlı Kenzî'nin asıl adı ise Kerem veya Kerim olarak bilinir. Şiire kabiliyetinin olmasından dolayı elinde sazı ile âşıklar arasına katılır. Nişanlısının vefasızlığı yüzünden ondan ayrılması ile kendisini âşıklığa vererek ölene kadar evlenmez. Karamanlı Kenzî 1880'li yıllarda vefat etmiştir ("Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü," 2024)]. İncelemiş olduğumuz türküde Kenzî'nin ciğeri sevgiliye olan aşkıdan dolayı yanıp tutuştuğu için kebaba benzetilmiştir.

Yüz güzelliği anlamına gelen "cema" genellikle sevgilinin güzellik unsurları arasındadır. Sevgili yüzünün güzelliği ile âşığı kendine bağlar ve özellikle görebilmek için canını bile vermeye razıdır. Bu özellikleri incelediğimiz türküde de görmek mümkündür. Türkünün dizelerinde âşık aşkıdan dolayı feryât ve figân içinde bağıracağı için sesi göklere kadar çıkmıştır. Bu feryadın sebebi ise arzulanana sevgiliye bir türlü ulaşamamasıdır.

Âşığın sıkıntılarından dolayı bükülen beli sevgilinin yay kaşına benzetilmiştir. Yay ise oku atmaya yarayan bir alettir. Öldürücü olma sebebiyle bu alete benzetildiğini görürüz (Akgöynük, 2012, s. 100). Türküde sevgilinin kaşları kemana benzetilmiştir. Âşık bu kaşın öldürücü olmasına rağmen ondan gelecek her şeye razıdır. Bütün bunlara rağmen dizelerde sevgiliyi sefalarla karşıladığını görmek mümkündür.

Türkünün "efendim aşkınla işte püryanım" sözündeki püryan, kızarmış, yanmış anlamlarına gelmektedir. Sevgilinin aşkıyla yanıp tutuşan âşık bunu her daim dile getirmiştir.

Türküdeki dilber, sevgili anlamında kullanılmıştır. Salınarak giden sevgilinin uzun boyu için serv-i revân tamlaması kullanılmaktadır. Bu tamlamaya türkünün dizelerinde yer verilmiştir.

3.22. Ermeneg'in Keklikleri

Ermenek'in aman keklikleri ötüyor Amman Amman Amman amman ötüyor
haydi

Benim yârim aman gözlerimde tütüyor amman

Amman Amman amman ipeyim amman

Derdimi kimlere dökeyim amman

Geliver gülüver benim nazlı meleyim amman

Karamandan aman Akşehir'den konyadan Amman Amman Amman amman
Konya'dan haydi

Alamadım aman muradımı dünyadan amman

Gide gide aman gitmez oldu dizlerim Amman Amman Amman amman
dizlerim haydi

Arıyorum aman görmez oldu gözlerim amman

Bağlantı...

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
1045	Konya	Ahmet Özdemir	Kemal Koldaş	Aşk-Sevda

3.22.1. Şekil Özellikleri

“Ermenek’in Keklikleri” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Yapı bakımından bentleri ikiliklerle kurulmuş, bağlantıları üç dizedir. 11’li hece ölçüsüyle yazılmış bir türküdür. Kafîye şeması: aa / bb / cc şeklindedir. Sevdiğini çok özlediğini ama bir türlü ona ulaşamadığını ve bu yüzden muradına erememesini anlatan lirik konulu bir türküdür. Amman amman sözcüklerinin tekrarları ile tekrar sanatına yer verilmiştir.

3.22.2. Muhteva Özellikleri

Türkülerde ismine sıkça rastlanan kuşlardan birisi de kekliktir. Gerek kekliğin yürüyüşü gerekse sekişi sevgiliye benzetilmektedir. Yine “Kınalı keklik” ifadesi ile sevgilinin kınalı elleri kekliğin ayaklarına benzetilir.

Keklik genellikle sevgiliye benzetilirken kullanılsa da seven kişiyi, evladı ve mutluluğu da simgeler (Uçar ve diğerleri, (2020): 179 – 198)].

3.23. Geydirmişler Boylu Boylu Sevayı

Geydirmişler boylu boylu sevayı

Ne sen gelin oldun ne ben güveyi

Bir danem gel sürmelim gel

Geydirmişler finoda fesi başına

Ağlayı ağlayı geldi karşıma

Gaddar felek ne çok düştü peşime

Annı top kekilli yardan ayrıldım

Sanki dünya kadar maldan ayrıldım

Bir danem gel sürmelim gel

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
1074	Konya	Bahattin Özsoy	Muzaffer Sarısözen	Aşk-Sevda

3.23.1. Şekil Özellikleri

“Geydirmişler Boylu Boylu Sevayı” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık hava grubundadır. Yapı bakımından bentleri üçlüklerle kurulu, bağlantısı olmayan bir türküdür. Türkü 11’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Kafiye şeması aab / ccd / eeb şeklindedir. Sevdiğinden ayrılan ve bir türlü evlenemeyen bir aşığı konu alan lirik bir türküdür.

İlk bentte “Boylu boylu” sözcüklerinin tekrarı ile tekrar sanatı kullanılmıştır. “Sürmelim gel” sözcüğünde sürmelim ile kastedilen sevgilidir. İkinci bentte “Ağlayı ağlayı” sözcüklerinin tekrarı ile tekrare yer verilmiştir. Felek, gaddar olarak nitelendirilip teşbihi belîğ ve kişileştirme yapılmıştır ve alın topa benzetilmiştir.

3.23.2. Muhteva Özellikleri

Konya kadınları günlük giyiminin şalvarları cepkenlerle beraber düğün gibi bazı özel günlerde giymeyi tercih etmişlerdir. Bu takımdaki şalvar ve cepkenler aynı kumaştan dikilmiştir. Konya civarında genellikle evli zengin aile kadınları kürklü entariler giymektedir. Bu şekilde kadının çamaşırı üzerine ilk giymiş olduğu elbise şalvardır. Sevayi ve ipekten ağ olmayacak şekilde bol dikilir. Sevayi de kadın elbisesi ve şalvar yapılan ipekli bir kumaştır (Koçkar, 2008, s.47-49).

Türkülerde giyim adlarına yer verilir. Genellikle yer verilen bu kıyafetler yöre hakkında bilgi verir. İncelemiş olduğumuz türküde yer alan sevayi bir gelinin giydiği yöresel kıyafeti göstermiştir. Sevgili bu kıyafeti giydiği için âşık onun gelin olmasını bekler ama ne kendi damat olabilmiş ne de sevdiği gelin olabilmıştır.

Fes, genellikle tepesi düz olan püsküllü ve silindirik bir başlık olarak bilinir. Şimdilerde kullanımı yaygın olmayan fes eski dönemlerde hem kadınlar tarafından hem de erkekler tarafından tercih edilmiştir. Yöresel bir niteliği olması açısından da oldukça önemlidir. Günümüzde ise fesin yerini şapka almıştır.

Felek, gök, gökyüzü, semâ; baht ve kader olarak bilinir. Dünyayı dokuz felek çevrelemektedir. Felek, edebiyatta genellikle şikâyet anlamlarında kullanılmıştır. Daha çok divan şairleri tarafından yücelik, parlaklık ve sonsuzluk özellikleriyle beraber anılmıştır. Sevgili felekten bile yüksek değerdedir (Pala, 2004, s.54).

İncelediğimiz bu türküde de kader anlamında kullanılmış felek unsuruna suçlamalar görülmüştür. Ama bu suçlamalara rağmen felek hiçbir şekilde sorulara cevap vermemesiyle bilinir. Âşığın çekmiş olduğu ızdıraplar karşısında bazen felek ağlamaktadır.

Sevgilinin en önemli güzellik unsurlarından birisi kakül ve saçtır. Kâkül âşığı sevgiliye bağlayan onu etkileyen önemli bir unsur olarak bilinir. Gerek kokusu gerekse rengi yönünden türkülerde yer almıştır. Saç, dağınık ve düzensiz halleriyle âşığın aklını başından alır. Saç her ne kadar fes altında saklanmış olsa da daima karanlık ve dağınık şekilde gösterilir.

3.24. Hani Benim Elli Dirhem Kesdenem (Konyalım)

Hey hey hani benim elli direm kesdenem

Konyalıdan başkasını istemem

Yar yar Konyalım yörü

Yörü yavrum yörü

Saçlarını sürü

Şimdi burdan geçti

Konyalının biri

Hey hey hani benim elli direm pırasam

Mumlar yaksam Konyalıyı arasam

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
1094	Konya	Yöre ekibi	Muzaffer Sarısözen	Aşk-Sevda

3.24.1. Şekil Özellikleri

“Hani Benim Elli Dirhem Kesdenem” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Bu türküler genellikle oyun havalarını içerir. Türkü yapısına göre bentleri iki dizeli, bağlantıları ise beş dizelidir. Dili oldukça sade olan türkü 11’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Kafiye şeması: aa / aa şeklindedir. Yunanlı bir kız ile Konyalı gencin arasında geçen aşktan dolayı lirik türküler altında ele alınabilir

Türkünün ilk dizesinde “Hey hey” kelimeleri kullanılarak nida sanatına yer verilmiştir. Yine ilk dize de yer alan “Hani benim elli dirhem kesdenem” cümlesinde ise istifham yani soru sorma sanatı kullanılmıştır. Türküde yer alan “Konyalıdan başkasını istemem” “Konyalının biri” cümlelerinde aslında Konyalı derken Konyalı bir insandan bahsedilmiştir. Türküde yer alan “Saçlarını sürü” ifadesinde de abartı

yapılarak mübalağa sanatına yer verilmiştir. Mumlar yakıp Konyalı'yı aramak abartı olacağı için burada da mübalağa sanatına yer verilmiştir.

3.24.2. Muhteva Özellikleri

Türkülerin bulunduğu coğrafya ve kültürel özellikleri türkülerin ezgi ve hikâyelerinde birtakım değişikliklere sebep olabilir. Bu varyantlaşma türkülerde görülen doğal bir durumdur. İncelediğimiz bu türkü Hanya'da ortaya çıkmasına rağmen halkın dilinde dolaşa dolaşa Konya'ya kadar gelmiştir.

3.25. Yüz Dirhemdir Guşağımın Şeridi

Yüz dirhemdir (vay) guşağımın şeridi (şeridi şeridi aman aman)

Yüreğimde (vay) yağ galmadı eridi (eridi eridi aman aman)

Telli tavşan (da vay) seker gelir ovadan (oyadan oyadan aman aman)

Nerden gelir (de vay) sevdiğim kömeden (kömeden kömeden aman aman)

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
1165	Konya-Akşehir	Yöre ekibi	Muzaffer Sarısözen	Aşk-Sevda

3.25.1. Şekil Özellikleri

“Yüz Dirhemdir Guşağımın Şeridi” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık havadır. Türkü yapısına göre bentleri ikiliklerle kurulu olarak yazılmıştır.11’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Kafiye şeması: aa / bb şeklindedir. Sevgiliye yazılan lirik konulu bir türküdür.

Şeridi şeridi, eridi eridi, oyadan oyadan ve kömeden kömeden ikilemeleri türküdeki ahenge yardımcı olmuştur. İlk kıtanın son dizisinde “Yüreğimde yağ kalmadı eridi” cümlesi ile mübalağa yapılmıştır.

3.25.2. Muhteva Özellikleri

Tavşan, hareketi ve ürkek olmasından dolayı sevgilinin simgesi haline gelmiştir. Tavşan gibi sekerek gelen sevgili kömeden yani barınaktan çıkarak gelmektedir.

Kuşak bağlama Türklerin âdetlerinden birisidir. Bu kuşak genç kızıktan kadınlığa geçiş anlamına gelmektedir. Kırmızı kuşak, bekâretin simgesi olarak genellikle gelin baba evinden çıkacağı zaman bağlanmaktadır. Kuşak gelinin babası veya ağabeyi tarafından tekbirler getirilerek iki defa sarılıp bırakılır ve üçüncü de gelinin beline bağlanır. Kuşak bağlama geleneği, babanın velayetinin damada geçmesini temsil etmektedir (Tuna, 2006, s. 149-160). Yukarıda bahsedilen bu durum türküde de yer almaktadır. Âşığın sevdiğine ulaşamayacağı düşüncesiyle içindeki yağlar üzüntüsünden dolayı erimiştir. Ama bütün bunların sonucunda sevdiğine ulaşarak o kuşağı bağlamıştır.

3.26. Haydi Bizim Evde Şeker Lokum Badem Var

(Haydi) bizim evde şeker (de) lokum badem var (badem var badem var)

Yavaş (da) yürü arkamızda âdem var (âdem var)

Vay Amman amman

Yâr kaşlar keman

Sevdirmedin gerdandan

Gerdandan amman

(haydi) bizim evde fıstıklı(da) lokum üzüm var(üzüm var üzüm var amman)

Benim de sana bir ufacık sözüm var (sözüm var)

Vay Amman amman

Yâr kaşlar keman

Sevdirmedin gerdandan

Gerdandan amman

(Haydi) yüce dağ başına çıkar bakarım (bakarım bakarım)

Deste de bağlar şeleşimi saçarım (saçarım)

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
1384	Konya	Ahmet Özdemir	Yücel Paşmakçı	Aşk-Sevda

3.26.1. Şekil Özellikleri

“Haydi Bizim Evde Şeker Lokum Badem Var” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık havadır. Yapısına göre bentleri ikiliklerle kurulmuş bir türküdür. Serbest hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye şeması: aa / bb / cc şeklindedir. Türkünün konusu aşk ve sevda üzerinedir. Kız sevdiği ile beraber sevdiğinin evine gidiyor. Ama giderken kızı seven kişi de arkalarından onları takip etmektedir. Bunun üzerine yazılmış olan bir türküdür.

“Amman amman”, “Gerdandan gerdandan” sözcüklerinin tekrarı ile de tekrar sanatı kullanılmıştır. Kaşlar kemana benzetilerek teşbihi belîğ belîğe yer verilmiştir. “Yüce dağ başına çıkmak” cümlesinde mübalağaya yer verilmiştir.

3.26.2. Muhteva Özellikleri

Âşık, evlerinde şeker ve lokum olduğunu söyleyerek sevdiğini eve çağırılmaktadır. Kimsenin fark etmemesi için yavaş yürümesini söylemektedir. Evlerinde fıstıklı lokum ve üzüm olduğunu söyleyen âşık, eğer sevgili gelirse verdiği sözü tutacağını söyleyerek ikna etmeye çalışmaktadır. Bunun yanında âşığın, sevdiğine söyleyeceği gizli bir söz olduğunu; ama arkalarından bir kişi geldiği için söyleyemediğini de ifade etmek istemektedir.

3.27. Aşağıdan Gelir Sandık

Aşağıdan gelir sandık boş gelir

Ağlamış da ela gözden yaş gelir (aman)

Hay dudududududududum

Hay lililililililim

Dolaştım dağları kar çevre çevre

Yitirdim yârimi halim biçare (aman)

Teperim teperim tepe delinmez

Çıkarım bakarım yârım görünmez (aman)

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
1393	Konya- Beyşehir- Balkana köyü	İbrahim Çöğür	Ahmet Yamacı	Kına-Düğün

3.27.1. Şekil Özellikleri

“Aşağıdan Gelir Sandık” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Yapısına göre bentleri ikili şekildedir. 11’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Kafiye şeması: aa / bb / cc şeklindedir. Lirik konulu bu türküde sevdiğini yitiren ve ona ulaşamayan bir kimseden bahsedilmiştir.

Çevre çevre sözcüklerinin tekrarı ile tekrar sanatına yer verilmiştir. Yine son bentte “teperim teperim” sözcükleri ile tekrare yer verilmiştir.

3.27.2. Muhteva Özellikleri

Eski zamanlarda insanlar sandığı değerli eşyalarını saklamak için kullanmaktaydılar. Günümüzde ise sandıklar depolamanın dışında dekoratif amaçlı

olarak da kullanılmaktadır. Türküde sandığın kullanımı çeyiz amaçlıdır. Çeyiz sandık geleneği kentlerde yaygın olmasa da sandık üretimleri devam etmektedir. Çeyizin saklanması için bohçalar özenle hazırlanıp dolap içlerinde saklanmaktadır. Sandığın yaygınlaşmasıyla beraber artık bu bohçalar sandığın içerisinde yer almaya başlamıştır.

Türkülerde kadını anlatan unsurların başında göz motifi gelmektedir. Kadının göz rengi genellikle ela ve siyah olarak geçer. Bu türküde ise ela renk olarak ele alınmıştır. Sevgilinin gözleri gerek rengiyle gerekse anlamlı bakışlarıyla âşığı oldukça etkiler.

3.28. Atladı Çıktı Eşiği

Atladı çıktı eşiği

Sofrada kaldı kaşığı

Mahallenin yakışığı

Gel ayrılıp gitmeyelim

Tepsiye koyarlar tuzu

Üstüne örterler bezi

Hay ananın bir tek kızı

Gel ayrılıp gitmiyelim

Gider yolun koyusuna

Haber verin dayısına

Gel ayrılıp gitmeyelim

Helebiye helebiye

Keten gömlek güveyiye

Ağama gelin getirdik

Çok şükür bu işi bitirdik

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
1414	Konya- Beyşehir- Balkana köyü	İbrahim Çöğür	Ahmet Yamacı	Kına-Düğün

3.28.1. Şekil Özellikleri

“Atladı Çıktı Eşiği” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Türkü 8’li hece ölçüsü ile dile getirilmiştir. Kafiye şeması: aaax / bbbx / cccx / ddee şeklindedir. Lirik konulu bu türküde âşık sevdiğiyle evlenmek istediğini ve onu istemeye gideceğini anlatır.

Gelin-güvey/sofra-kaşık kelimeleri arasında tenasüp vardır. “Mahallenin yakışığı” cümlesinde istiare yapılmıştır. Helebiye helebiye sözlerinin tekrarıyla tekrar sanatına yer verilmiştir.

3.28.2. Muhteva Özellikleri

Düğünlerden önce yapılan kına törelerindeki ‘gelin okşama’ diye adlandırılan kızı uğurlama da diyebileceğimiz kızın ailesinin yanında geçirdiği son gecede gelin yası veya ağıtı gerçekleştirilir. Her yöremizde bulunan bu geleneksel uğurlama biçiminde söylenen sözlerin bir kısmı, aynı kültür dairesinde olunmasından dolayı, diğer yörelerdekiyle benzer ifadelerden oluşur.

Eşik, ev ile dışarı arasında bir sınır olarak görülür. Kızın eşikten çıkması, evden ayrılması anlamına gelir ve kaşık eve ait bir nesne olduğu için kızın evde bırakacağı boşluk açıkça dile getirilerek kızdan ayrılmanın ilk mesajı verilmiş olur. Tıpkı bazı nesnelerin bulunduğu yere ayrı bir güzellik katması gibi kız da mahallenin güzelliklerinden birisi olduğu için ayrılıp gitmesi orada bir eksiklik oluşturacağından kızın ayrılması istenmiyor.

Tuz, Türk halk kültüründe kutsal bir öneme sahiptir ve ‘tuz-ekmek yoldaşlığı’ gibi farklı şekillerde deyimleşmiştir. Tuzun maddi-manevi anlamda önemli bir yere oturtulması korunup saklanması düşüncesini beraberinde getirir. Annenin tek kızı olması, aynı zamanda onun arkadaşı, yoldaşı, sırdaşı olduğu anlamına da geldiğinden

gelin adayının yokluğunu biraz daha derinden hissettireceği için ayrılıp gitmesi istenmiyor.

Yol, her ne kadar ayrılığı çağırırsa da, aynı zamanda kavuşmalara aracılık eder. Ancak türküdeki yolun koyu olması, geri dönülmez bir gidişi anlatır. Çünkü evlilik ata ocağından ayrılış, yeni bir ocak kurma olayıdır ve gideceği mesafe kısa bile olsa evden ayrıldıktan sonra her yer gurbettir. Kızının gidişini engelleyemeyeceğini bilen kızın annesi içine düşen ayrılık acısının yüreğini kor gibi yakmasından dolayı son çare olarak kendi kardeşinden medet umarak ona haber verilmesini isterken, bir taraftan da kızına ayrılmak istemediğini anlatmaya devam eder.

Son dörtlükte, kızın kalması için bütün çarelerin tükendiği damat için gönderilen gömlek ile ifade edilirken hem sevinç hem üzüntünün yaşandığı çelişkili duygular daha açıklıkla görülür. Gelin getirmekle görevli düğün alayında bulunanlar, nihayetinde gelini baba ocağından çıkarıp getirdiklerini ve damat ile yeni bir ocak kurmak için hiçbir engelin kalmadığını şükür ifadesi ile dile getirirler.

3.29. Elmaların Yongası

Elmaların yongası (aslanım aman aman aman ey)

Haydi sağ cebinde aynası (aman aman aman)

Sağ cebinde aynası (vay vay)

İki duvar arası (aslanım aman aman aman ey)

Haydi hovardalar yaylası (aman aman aman)

Hovardalar yaylası (vay vay)

Bağlantı:

Hop tara leyli leyli ellerine

Sarılaydım o incecik bellerine (vay vay)

Elmaların incesi (aslanım aman aman aman ey)

Haydi dibindedir goncası (aman aman aman)

Dibindedir goncası (vay vay)

Diz dize otururken (aslanım aman aman aman ey)

Haydi çıkageldi amcası (aman aman aman)

Çıkageldi amcası (vay vay)

Bağlantı:

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
1491	Konya	Ahmet Özdemir	Yücel Paşmakçı	Aşk-Sevda

3.29.1. Şekil Özellikleri

“Elmaların Yongası” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Türkü yapısına göre bentleri altı dize, bağlantıları ise iki dizeden oluşmuştur. Türküde serbest hece ölçüsü kullanılmıştır. Kafiye şeması: aaaaaa / bbbbbb şeklinde oluşturulmuştur. Aşk ve sevda konulu lirik bir türküdür.

Diz dize sözcüklerinde ikileme vardır. İlk dizede “Haydi” sözcüğü ile nida sanatına yer verilmiştir. “Dibindedir goncası”, “Sağ cebinde aynası” sözlerinin tekrarlanmasıyla tekrar kullanılmıştır. “Elmaların incisi” cümlesinde aslında sevgiliden bahsedilmiştir ama bunu belirtmediği için yani benzeyene yer verilmediği için açık istiâre yapılmıştır. Ayrıca sevgili elmaya benzetilerek teşbihi belîge yer verilmiştir. “Hovardalar yaylası” cümlesinde erkeklerden, “Dibindedir goncası” cümlesinde ise sevgiliden bahsedilmiş olup istiâre sanatı kullanılmıştır.

3.29.2. Muhteva Özellikleri

Yonga, elma ağacından yontularak ve rendelenerek çıkan iri parça ve talaşa denir. Türkülerde elmanın sembolik kullanımı, temelini halk inançlarından almıştır. Elma, doğurganlık ve bununla beraber evlilikle ilgilidir. Elma türküde tasvir edilmenin dışında türkünün konusunun doğrudan veya dolaylı olarak evlilik olduğunu gösterir. Bir başka anlam olarak ise kişiyi güzelleştiren bir nitelik olarak değerlendirilmektedir.

Bundan dolayı sevgili tavsifinde kullanıldığını görmek mümkündür (Duman, 2013, s.795-810). Türküde yer alan elma ifadesi insan vücudunun tasvirinde kullanılmıştır.

Aynanın varlığını türkülerde görmek mümkündür. Edebiyatta kullanılması süs malzemesi olmasından kaynaklanmaktadır. Ayna genellikle sevgiliyle ve onun güzelliğiyle ilişkilendirilmiştir. Türküde ayna cepte taşınması dolayısıyla ele alınmıştır. Cep aynasının eksikliği bir hata olarak görülür.

Hovarda kelimesi türküde çapkın anlamında kullanılmıştır. Sevgilinin beli daima ince ve dardır. Şair bele takılan kemeri hep kıskanmıştır. Çünkü sevgilisinin belini, o kemer gibi saramadığı için. Bel için incelik ve darlıkla ilgili çeşitli sıfatlar kullanılmıştır (Pala, 2004, s.64). Bu türküde de sevgilinin incecik beline sarılma arzusu görülmektedir.

Gonca, açılmamış çiçek ve tomurcuk anlamlarına gelmektedir. Divan şiirinde ise sevgilinin ağzı yerine kullanılmakta olup açılmamış özelliği ile kendisini gösterir. Goncanın gülmesi açılmasıdır. Goncanın açılmamış hâli, içinde sırlar saklı bir gülü andırır. Goncanın açılmasıyla da sırlar ortaya çıkar. Ayrıca goncanın açılmasıyla beraber kokusu da ortaya çıkar (Pala, 2004, s.168).

Gonca ağızlı sevdiğiyle elma ağacının dibinde diz dize oturan âşık sevdiği kızın amcasına yakalanmıştır.

3.30. Ayağına Geymiş Sedef Nalini

Ayağına geymiş sadef (aman) nalini (ey nalini)

Aşka düştüm kimseler bilmez halimi (yarım halimi)

Beline kuşanmış lahur (aman) şalini (ey şalini)

Eyle insaf eylede insaf

Elaman yandım beyler aman

Bizim eller pembe yazma (aman) bürünür (ey)

Yel estikçe beyaz gerdan görünür (yârim görünür)

Beni yardan ayıranlar (aman) sürünür (ey sürünür)

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
1557	Konya	Silleli İbrahim Berberoğlu	Muzaffer Sarısözen	Aşk-Sevda

3.30.1. Şekil Özellikleri

“Ayağına Geymiş Sedef Nalini” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık havadır. Türkü yapısına göre bentleri üçlüklerle kurulmuş, bağlantıları ise iki dizeden oluşmuştur. Dizeler 11’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye şeması: aaa / bbb şeklindedir. Lirik konulu bu türkü aşka düşen çaresiz bir kimsenin içinde bulunduğu durumdan bahsetmiştir. “Aşka düştüm” cümlesi mecâzi söyleyişle ele alınmıştır.

3.30.2. Muhteva Özellikleri

Nalin, genellikle hamamda ya da zemini ıslak olan yerlerde giyilen, ağaçtan yapılmış, tabanı yüksek olan üstü takmalı şekilde önü açık bir ayakkabıdır (Doğan, 2011, s. 97). Türküde ayağa giyilen sade f kakma nalin, güzellik unsuru olarak yer alır. Diğer bir güzellik unsuru bele bağlanan lahuri şaldır. Lahuri şal, Hindistan’ın Lahor şehrinde dokunan çok değerli şal kumaşdır.

Ayağa nalinin giyilmesi, bele lahuri şal bağlanması bir güzellik unsuru olmanın yanı sıra yörenin yaşam biçimi ve kültürel değerleri hakkında bilgi vermektedir.

Gerdan, genellikle sevgiliyi tasvir etmek için kullanılır. Beyaz renginin vermiş olduğu parlaklıkla dikkatleri üzerine çeker. Türküde de gerdan ak rengi ile ele alınmıştır. Pembe rengi, genellikle sevgi ve aşkın rengidir. Türküde ise pembe renginin bu özelliğinden yola çıkılarak “pembe yazma bürünür” cümlesine yer verilmiştir.

3.31. Eremedim Mefasına Dünyanın

Eremedim vefasına dünyanın

(aman aman aman aman yar dünyanın)

Dünyanında leylim leylim yandım yandım yar dünyanın

Bülbül konmuş sarayına Konya’nın

(aman aman aman aman yar Konya’nın)

Konyanında leylim leylim yandım yandım yar Konya'nın

Beyler besler merak için tazıy1

(aman aman aman aman yar tazıy1)

Tazıy1 da leylim leylim yandım yandım yar tazıy1

Kadir mevlam böyle yazmış yazıy1

(aman aman aman aman yar yazıy1)

Yazıy1da leylim leylim yandım yandım yar yazıy1

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
1571	Konya-Bozkır	Ali Sandal-Mehmet Başaran	Nida tüfekçi	Kader

3.31.1. Şekil Özellikleri

“Eremedim Mefasına Dünyanın” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık hava olarak ele alınmıştır. Yapısına göre bentleri dörtlüklerden kurulmuş, bağlantıları olmayan türküdür. Serbest hece ölçüsüyle yazılan türkünün kafiye şeması: aaaa / cc / bbbb şeklindedir. Bu türküde istenilenin elde edilemeyişi anlatılarak kader konusu ele alınmıştır. Türkünün devamında ise sevgiliye yapılan bir eleştiri görülür.

“Kadir mevlam böyle yazmış yazıy1” cümlesinde yazı yazmak hem gerçek anlamını hem de mecaz anlamını düşündürdüğü için kinayeye yer verilmiştir. Kinaye, bir sözün hem gerçek hem de mecaz anlama gelecek biçimde kullanılmasıdır. Mecaz anlam daha önceliklidir. Buradaki mecaz anlam ise kader, alın yazısı anlamına gelmektedir.

3.31.2. Muhteva Özellikleri

Divan edebiyatı bülbül, şakıyılarıyla inleyip duran ve sevgilisine güzel aşk dolu sözler söyleyen bir âşığı temsil eder. Bazen âşığın kendisi bazen de gönlü olur. Bülbülün güle âşık olduğu kabul edilir. Bu yüzden âşığa çok benzemektedir. Bülbülün güzel sesi ise âşığın güzel sözü ve şiirleridir. Bülbül gülden nasıl ayrı düşünülemezse âşık da mâşuksuz düşünülemez. Bülbül gülü karşısına alır ve seher vaktinde

ötmektedir. Onun için gül, yaprakları yeni açılmış bir kitap gibidir. Bülbül ise o kitabı okumaktadır. Bülbül gülden ayrı kaldığı zaman inleyişler içerisinde. Gülü görünce kendinden geçer.

Gül, nâz; bülbül ise yakarış için yaratılmış gibidir. Bülbül bu yakarışlarla destan yazar. Bu destanın içinde ciğer kanı da vardır, gözyaşı da. Her yeri acı, cefâ ve elemelerle doludur (Pala, 2004, s.77). Türküde bülbülün Konya'nın sarayına konması bir vefasızlık olarak ele alındığı görülmektedir.

3.32. Gitme Bülbül Gitme Bahar Erişti

Gitme bülbül gitme bahar erişti (ney ney)

Gonca güller maverdesin kavuştu (a bülbül bülbül bülbül ney)

Sılada sevdiğim aklıma düştü (ney ney)

Çekilmez gurbetin a vefası bülbül (a bülbül bülbül bülbül ney)

Bahar ey yamında bülbül sesinden (ney ney)

Çıkarır perçemin finor fesinden (a bülbül bülbül bülbül ney)

Hoşlandım yarimin gül nefesinden (ney ney)

Çekilmez gurbetin cefası bülbül (a bülbül bülbül bülbül ney)

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
1598	Konya	Çopur Ahmet	Muzaffer Sarısözen	Gurbet

3.32.1. Şekil Özellikleri

“Gitme Bülbül Gitme Bahar Erişti” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık havadır. Türkünün yapısı, bentleri ikiliklerle kurulmuş ve bağlantısı yoktur. Türkü 11’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye şeması: aaab / cccb şeklindedir. Türkü konusunu gurbetten almıştır.

Sevgilisinin nefesi güle benzetilerek teşbihi belige yer verilmiştir. Türküde gül ve bülbül sözlerinin beraber kullanılmasıyla tenasüp sanatı görülür.

3.32.2. Muhteva Özellikleri

Gül ile bülbül ikilisi türkülerde sıkça geçmektedir. İncelediğimiz bu türküde sevdalı insan, kederini ve acısını bir bülbüle yüklemektedir. Gurbetteki sevdiğine iletmek istediklerini ve ona söyleyeceklerini bülbülün dilinden iletmek ister. Bazen güle âşık olan ve gül dalında öten bülbül ile de dertleşmektedir.

Fes anlamında olan finor kelimesinin aslı “fino fes” şeklindedir. Sonda “r” sesinin türemesi ile “finor fes” halini almıştır. Tepesinde siyah ipekten sık işlemler yapılmıştır. Etrafı ise ipekle saçaklandırılan bir festir (Özçam, 2017, s. 10).

Perçem, sevgilinin alınına gelen saçıdır. Bu saçlar gerek kokusuyla gerekse ışıltısıyla âşığın dokunmak istediği bir şeydir. İncelemiş olduğumuz türküde sevgilinin saçlarını festen dışarı doğru çıkardığını görüyoruz.

Divan edebiyatında üzerinde en çok durulan mevsimlerde birisi bahardır. Gül, lale, sümbül ve birçok çiçeğin en gözde oldukları zaman bahardır. Bu çiçekler sevgilinin güzelliklerinden bir iz bulundurmaktadır. Sular baharda daha coşkulu akar ve bahçeler bu mevsimde daha da güzelleşir. Bu sebeplerden dolayı şair bahar mevsimini daha üstün görür. Bahar güzeldir, güzel de bahar. İnsanın gençliği bahara benzetilir. Bu yüzden gelip geçicidir. Kıymetinin bilinmesi önemlidir (Pala, 2004, s.54). İncelediğimiz türküde gül ile bülbül beraber anılmaktadır. Gül de bahar mevsiminin gözdelerindedir. Bahar mevsiminin gelmesi üzerine bülbüle gitmemesi için çağrıda bulunulmuştur.

3.33. Hana Vardım Han Değil

Hana vardım han değil (amman)

Penceresi cam değil

Açtım yüzünü baktım (aman aman)

Kıyılacak can değil (aman)

Nedir bu ateş bende bende

Gönlüm var sende sende

Nedir bu ateş bende bende

Ayrılamam kız senden

Havuz ortası çınar (amman)

Hep kuşlar ona konar

Gitti yârim gelmedi (aman aman)

Yüreğim ona yanar (aman)

Hana vardım han yanmış (amman)

Handa benim nem kalmış

Sağ olası meyhane (aman aman)

Şişeleri boşalmış (aman)

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
1618	Konya	Ahmet Özgüven-Murat Tiftikçi	Plaktan yazıldı	Aşk-Sevda

3.33.1. Şekil Özellikleri

“Hana Vardım Han Değil” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık hava grubunda ele alınmıştır. Yapısına göre bentleri mâni dörtlükleriyle, bağlantıları ise dört dizeden oluşmuştur. 7’li hece ölçüsü ile kaleme alınmıştır. Kafiye şeması: aaxa / bbxb / ccxc şeklindedir. Lirik konulu bu türkü de sevgiliye duyulan aşk ve bu aşk ile yanan gönülden bahsedilmiştir.

“Değil değil, bende bende, sende sende” sözlerinin tekrarıyla tekrar sanatına yer verilmiştir. “Nedir bu ateş” cümlesinde ateş sözcüğü kullanılarak aslında âşğın içinde bulunduğu ızdıraptan bahsedilmiştir. Ayrıca istifham yani soru sorma sanatı kullanılmıştır. Gitmek ve gelmek sözcükleri arasında tezat vardır.

3.33.2. Muhteva Özellikleri

Sevgilinin yüzünü onun kaş, dudağı, gözleri ve burnu tamamlamaktadır. Güzellik unsuru insandan insana değişse de genel anlamda yüz güzelliğinde bunlar akla gelmektedir. Sevgilinin yüzü güzelliği ve parlaklığından dolayı güneş ve aya benzetilmektedir. Ay bir ışık kaynağıdır ve nuruyla geceye güzellik verir. Sevgilide ay gibi parlayarak âşığın yüreğini aydınlatır. Hatta sevgili aydan bile daha parlak daha güzeldir. Türküde âşık sevgilinin yüzünü gördüğünde onun canına kıyılmayacak kadar güzel olduğuna değinmiştir.

Han'ın birçok farklı anlamları bulunmaktadır. Türküde kullanılan anlamı ise şehirlerde, kasaba ve yollarda geçit yerlerinde yolcuların kalması ve geceleme için yapılmış bir bina olarak geçer. Hana ateş düşmüş âşığa ait bütün her şey yanıp kül olmuştur.

Divan şairi mest olduğundan dolayı meyhane üzerinde çokça durmuştur. Orada kendisini ikinci bir hayal âlemi bekler. Hayatın verdiği sıkıntıları ve kederleri unutmak için meyhane bir sığınak olarak görülür. Buraya gelenler üzüntü ve sıkıntılardan kurtulur. Meyhaneye bir kez giren bir daha kolay kolay çıkamaz (Pala, 2004, s.54). Handaki her şeyini kaybeden âşık için meyhane, âşığın imdadına yetişen, ona derdini unutturan bir yer olarak ele alınmıştır.

3.34. Gine Yeşillendi Bor'un Bağları

(Ah) gine (de) yeşillendi (de aman aman) bor'un bağları (ey)

Bize (de) mesken oldu (aman aman) mapus damları

(a yürü) yürü yürü yürü mapus damları

(ey) aksine dönderdi (annem) devran-ı felek (yar yar aman)

Hebalara gitti (aman aman) çektiğim emek

(a yürü) yürü yürü çektiğim emek

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
1683	Konya	Yöre ekibi	Plaktan yazıldı	Sitem

3.34.1. Şekil Özellikleri

“Gine Yeşillendi Bor’un Bağları” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Türkü yapısına göre bentleri üçlüklerle kurulmuş ve bağlantıları yoktur. Ayrıca 11’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye şeması aaa / bbb şeklindedir. Konu olarak emeklerinin boşa gittiği ve mapushanenin kendisine mesken olduğu belirtilerek sitemde bulunulmuştur.

İkinci bendin ilk dizesinde “ey” sözcüğüne yer verilerek nida sanatı kullanılmıştır. “Yürü yürü yürü” ve “çektğim emek” sözlerinin tekrarı ile tekrar sanatına yer verilmiştir.

3.34.2. Muhteva Özellikleri

Bor, Niğde iline bağlı bir ilçedir. “Bor; Hititçe ve Frigce’de bulunan Boris kelimesinden alıntıdır. Boris; surlarla çevrili, bölge beyinin konağı anlamına gelir. Bir başka anlamı ise yeşillik ve bolluktur (Erişim adresi <http://www.bor.gov.tr/tarihce>, 20. 01. 2024). Türkünün isminde geçen Bor’un bağlarının yeşil olması buradan gelmektedir.

Genellikle felek kavramı kader, dünya, gök ve gökyüzü olarak işlenmektedir. Ters giden işlerimiz için suçu karşı tarafa yükleyecek bir şeyler aranır ve bu da felek olarak adlandırılmaktadır. İncelenen bu türküde de kader anlamında kullanılmıştır. Bor’u bağlarının yeşillendiği bir mevsimde gezip eğlenmek varken felek, âşığa mahpus damlarını reva görmüştür.

3.35. Ayağına Giymiş Sedef Nalini

Ayağına giymiş sedef nalini

Guşanmış beline acem şalini

Aşka düştüm kimse bilmez halimi

Söyle doktor söyle ölecek miyim

Ölmeden yârîmi görecek miyim

Meyhanenin şişeleri parlıyor

Doktor gelmiş yarelerim bağıyor

Anam babam başucumda ağlıyor

Söyle doktor söyle ölecek miyim

Ölmeden yârîmi görecek miyim

Kapının önünden bir garip geçti

Bir çift söz söyledi yaremi deşti

Gelirim dedi de goydu da kaçtı

Söyle doktor söyle ölecek miyim

Ölmeden yârîmi görecek miyim

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
1756	Konya	Ali Ulvi Erandaç	Ahmet Yamacı	Aşk-Sevda

3.35.1. Şekil Özellikleri

“Ayağına Giymiş Sedef Nalini” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Türkü yapısına göre bentleri üçlü, bağlantıları iki dizedir. 11’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Kafiye şeması aaa / bbb / ccc şeklindedir. 1557 repertuvar numaralı olan türkünün ismi ile benzerlik gösterir. Konusuna göre lirik olan bu türküde âşık sevdiğini o kadar çok sevmektedir ki aşkından öleceğini sanmıştır.

“Söyle” sözcüklerinin tekrarı ile tekrar sanatına yer verilmiştir. Bağlantı dizelerinde soru sorularak istifham sanatı kullanılmıştır. Meyhane ve şişe sözcükleri arasında tenasüp sanatı vardır.

3.35.2. Muhteva Özellikleri

Acem şalı, kalın bir kuşak şeklinde olan bu şalı genellikle yüksek kesimlerde oturan kadınlar bellerine sarmaktadır. Sırtında yük taşıyan kadınlar ise bellerinin incinmemesi için kullanır. Bu şallar özel günlerde tercih edilmektedir. İncelediğimiz türküde acem şalının nalin ile giyilmesi yörenin giyim kuşamı hakkında bilgi vermektedir.

Meyhane, hayatın verdiği sıkıntıları ve kederleri unutmak için türküde meyhane bir sığınak olarak görülmüştür. Doktor, genellikle aşk derdine çare bulamamış kişiler için kullanılır. Âşık bu derdine çare bulabilmek için doktora başvurur ve bu durumdan kendisinin kurtarılmasını bekler.

3.36. Varakanın Alt Yanında Bahçalar

Varakanın alt yanında bahçalar

Güççük hanım şalvarını bohçalar

Yiter oldu gazandığım akçalar

Ağleme sevdiğim yazın gaderin böyledir

Sevdiğim yazın gaderin böyledir

Aşk adamı delide divane söyledir

Delide divane söyledir

Varakanın alt yanında meteriz

Meterisden yağlı gürşun atarız

Üç kişiyiz bir orduya yiteriz

Ben vuruldum hastaneye yatırın

Sağıma soluma yastık getirin

Ben ölüyom ben anneme götürün

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
1966	Konya	Silleli İbrahim Berberoğlu	TRT İstanbul Rad.Thm.Md	Ağıt

3.36.1. Şekil Özellikleri

“Varakanın Alt Yanında Bahçalar” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık hava olarak değerlendirilir. Türkü yapısına göre bentleri üçlüklerle kurulmuş, bağlantıları dört dizeden oluşmuştur. 11’li hece ölçüsüyle yazılmış ve kafiye şeması: aaa/bbb/ccc şeklindedir. Varakanın alt yanında siper olan kişi vurulur ve öleceğini düşünerek annesine götürülmesini ister. Ayrıca sevdiğine bundan dolayı üzülmemesi gerektiğini, onun kaderinin bu olduğunu söyleyerek ağıtta bulunulmuştur.

Deli divane sözlerinde ikilemeye yer verilmiştir. Meteriz ve ordu kelimeleri arasında tenasüplük vardır.

3.36.2. Muhteva Özellikleri

Her kültürde görüldüğü gibi Türk kültüründe de evlilikle ilgili birçok gelenek görülmektedir. Hayatlarını birleştirmek üzere bir yola çıkan çiftlerin evlenme kararı almaları üzerine heyecanlı yolculuk aşamaları başlar. Bu aşamada gelin bohçası ve geleneği önemli ve özel bir detaydır. Türklerdeki geleneklere göre gelinin ailesi damada, damadın ailesi ise geline bohça hazırlamaktadır. Bu bohçalar içerisinde gelin ve damat için hediyeler bulunur. Bohçalar hazırlanarak uygun bir zamanda verilir. İncelenen türküde de küçük hanım şalvarını bohçalayarak artık evliliğe bir adım attığını bohça aracılığıyla belirtmiş olur.

Tasavvuf edebiyatında sıkça kullanılan kelimelerden birisi divanedir. Âşığın delirmesi için birçok sebep olabilir. Türküde kullanılan deli divane sözcüğünde ise aşkından deliye dönmek anlamına geldiğini söylemek mümkündür.

Kader, önceden değişmeyecek şekilde belirlenen Allah’ın takdiri ve hükmü şeklinde açıklanabilir. Sevdiğine kavuşamayan âşık kaderinin yazısına üzülmemektedir.

Meteriz, siper anlamına gelmektedir. Ordu, silahlı kuvvetlerden oluşmaktadır ayrıca askerî kuvvetlerin en büyüğüdür. Türküde yer alan üç kişinin orduya yetecek

güçte olduğuna dikkat çekilmek istenmiştir. Anadolu türkülerinde beddua olarak “yağlı kurşunlara gelesin” şeklinde sıkça kullanılmaktadır.

3.37. Vay Bana Vaylar Bana

Vay bana vaylar bana

Yıl oldu aylar bana (yörü yörü)

Susadım su isterim

Su vermez çaylar bana (vay aman)

Ömrüm ömrüm

Hopla mavilim hopla (vay aman)

Al beni yanında sakla

Tesbihimde mercanım

Neren ağrıyor canım (yörü yörü yörü)

Meram'daki bağları

Satar sana harcarım (vay aman)

Derviş geldi hu geldi

Çevir bendi su geldi (yörü yörü yörü)

Ellere düğün bayram

Bize hak'tan bu geldi (vay aman)

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
2214	Konya	Yöre ekibi	Yücel Paşmakçı	Aşk-Sevda

3.37.1. Şekil Özellikleri

“Vay Bana Vaylar Bana” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık hava olarak ele alınır. Türkü yapısına göre bentleri mâni dörtlükleriyle kurulmuştur ve 7’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye örgüsü aaxa / bxbx şeklindedir.

Bağlantı dizisinde “ömrüm” sözcüğünün tekrarıyla tekrare başvurulmuştur. Dizide sevgiliye sorunun yöneltmesiyle istifham sanatı kullanılmıştır. Derviş, tesbih ve hu kelimeleri arasında da tenasüplük vardır.

3.37.2. Muhteva Özellikleri

Çay, dereden büyük ırmaktan da küçük akarsudur. Çay, bir çeşit su kaynaklarından. Bu sebepten âşığın sevdiği, su almak için çaya inmeleri ve çaydan su doldurmaları da türkülere konu edilmiştir (Turan, 2014, s. 16).

Sevgili su doldurmak için çaya indiği zaman âşıkta sevdiğini görebilmek için çaya iner. İncelediğimiz bu türküde ise uzun bir ay sevgili çaya gelmemiştir. Sevgilinin çaya gelmemesi üzerine çayların artık âşığa su vermemesinden yakınılmıştır. Bu aylar âşığa sanki yıl gibi upuzun gelmiştir.

Meram bağları Konya’da eskiden bağ evlerinin bulunduğu bir semt olarak bilinmektedir. Konya yöresine ait birçok türkü de yer almıştır. Âşık sevgilisi uğruna Meram bağlarının tamamını satmayı göze almıştır.

Mercan, ağaç gibi büyüyen, kalker iskeletli olarak sıcak deniz diplerinde yaşamaktadır. Öldükten sonra üst üste birikerek mercan kayalıkları oluşur. Su üstüne yükselen bu kayalıklar büyüyerek mercan adalarını oluşturur. Farklı renkleri olsa da genellikle kırmızı rengiyle bilinmektedir (Yeşilbağ, 2019, s. 689-712). Mercan kırmızı renkli olmasından dolayı aşkın ateşini temsil ederek sevginin ve aşkın rengi olarak kabul edilmiştir. Sevgilinin dudağı, gözyaşları ve kanlı gözleri mercana benzetilmiştir (Pala, 2004, s.306). Mercanlar işlenerek tespih, biblo, gerdanlık ve taç gibi eşyaların yapımında kullanılmıştır. Türküde ise âşık, elinde mercandan yapılmış tespih ile tasvir edilmiştir.

Derviş, tarikata bağlı olan bir kişidir. Asıl anlamı ise Allah yolunda alçak gönüllülüğü kabul etmiş kişi olarak bilinir. Dervişlerin manevi yücelikleri her zaman özenilecek bir durumdur. O, elindeki ile yetinen, fazlasını istemeyen bir kişi olarak ele

alınır. Bu özelliklerinden dolayı tıpkı âşığa benzetilir. Özellikle mucizeleri, dünyayı önemsememesi ve bundan dolayı aslında kul halinde olmasına rağmen sultan mertebesinde olması, ızdıraba alışkın olmasından dolayı edebiyatta söz edilmektedir (Pala, 2004, s.112). İncelediğimiz türküde ise yukarıda bahsedildiği gibi elindeki ile yetinen fazlasında gözü olmayan bir âşığa benzetilmesi yönünden ele alınmıştır.

3.38. Kenardan Geçeyim Yol Sizin Olsun

Kenardan geçeyim (aman aman) yel sizin olsun (bir danem aman)

Ağular içeyim (aman aman) bal sizin olsun (bir danem aman)

Anasını gel gel gel aslan Mustafa'm aman

Haydi gel gel garip başlı yârim gel

Bozkır dedikleri büyük kasaba

Sevilen güzeller gelmez hesaba

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
2314	Konya-Bozkır	Yöre ekibi	İstanbul Belediye Konservatuarı	Aşk-Sevda

3.38.1. Şekil Özellikleri

“Kenardan Geçeyim Yol Sizin Olsun” türküsi ezgilerine göre usullü yani kırık havadır. Türkü yapısına göre bentleri ikiliklerle kurulmuş, bağlantıları iki dizedir. 11’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Kafiye şeması: aa / bb şeklindedir. Aşk ve sevda üzerine yazılmış bir türküdür. Âşık sevdiği için zehirler içip baldan vazgeçmeye razıdır, yeter ki sevdiği onun olsun.

“Aslan Mustafa'm” sözleri ile teşbihi belîğ sanatı yapılmıştır. “Gel gel” ve “olsun” sözcüklerinde tekrar kullanılmıştır. “Haydi” sözcüğünde nida sanatı görülür.

3.38.2. Muhteva Özellikleri

Ağu, incelediğimiz türküde âşığın gamı, kederi ve çektiği sıkıntıları için benzetilen olarak kullanılmıştır. Bozkır, Konya iline ait olan Bozkır ilçesine bu türküde yer verilmiştir.

3.39. Kahvenin Önünden Gelir Geçersin

Kahvenin önünden gelir geçersin

Lavantalı kokuları sürer tütersin

Ya beni alırsın ya vaz geçersin

Memed'im memed'im öldüm elinden

Bir kadeh de gönder de kibar elinden

Kahvenin önünden atlayamadım

Döküldü cephanem toplayamadım

O yâre mektup yazdım yollayamadım

Memed'im memed'im öldüm elinden

Bir kadeh de gönder de kibar elinden

Kahvenin önünde tabakam kaldı

Bütün hovardalar mahalleyi sardı

Gorkma memed gorkma o yar bize kaldı

Memed'im memed'im öldüm elinden

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
2414	Konya	Rıza Konyalı	Talip Özkan	Aşk-Sevda

3.39.1. Şekil Özellikleri

“Kahvenin Önünden Gelir Geçersin” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık hava olarak değerlendirilir. Türkü yapısına göre bentleri üçlü, bağlantıları ise iki dizedir. Serbest hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye şeması aaa / bbb / ccc olarak yer alır. Lirik konulu olan bu türküde âşık kahvenin önünden geçerken güzel kokular sürünüp sevdiğine güzel kokup onu almayı ister.

Almak ve vazgeçmek sözcükleri arasında tezatlık vardır. Bağlantı dizelerinde “memed'im” sözcüklerinde tekrar sanatı görülmektedir.

3.39.2. Muhteva Özellikleri

Lavanta kokusu, insanı rahatlatan hoş bir kokudur. İncelediğimiz türküde ise âşık bu hoş kokuyu sürünerek sevdiğine kokması için kahvenin önünden geçer.

Hovarda, çapkın kişiler için kullanılmıştır. Âşık sevdiğini herkesten kışkırdığı için incelediğimiz bu türküde de mahalleyi hovardaların sardığını söyleyerek sevdiğini onlara kaptırmak istemez.

Kadeh, divan şiirinde içki içmek için kullanılan küçük bardak olarak geçmektedir. Kadeh eski edebiyatta şu kelimelerle de karşılanmıştır: bâde, câm, piyâle ve sâgar gibi. Kadeh yerine Farsça olan “câm” kelimesi de kullanılır. Câm” sevgilinin dudağı ve ağzı olarak görülmektedir. İçi dolu olan kadeh, dudak rengindedir. Bunlar âşığı sarhoş etmektedir. Böylece âşık bütün derdini unuttur (Batislam, 2017, s. 1-28). İncelediğimiz türküde ise sevdiğine kavuşamayan âşık sevdiğinin elinden bir kadeh gönderilmesini istemiştir.

Cephanenin sözlük anlamı ateşli silahlarla atılmak için hazırlanmış patlayıcı madde olarak bilinir. İncelediğimiz türküde Mehmet cephane taşımakla görevlendirilmiştir. Tam cephaneyi kucaklamış cepheye giderken sevdiğini görür ve her şeyi unuttur. Böylece cephaneyi etrafa saçmış ve toplayamamıştır.

Çeşitli anlamlara gelen tabaka sözcüğü türküde tütün veya sigara yerleştirilen kutu anlamlarında kullanılmıştır.

3.40. Bir Taş Attım Alıca

Hey heyhey

Bir taş attım alıca (edalım aman aman aman aman)

Aman bir kuş vurdum delice (vay vay)

Yenile bir yar sevdim (edalım aman aman aman aman)

Aman gözleri sürmelice (vay vay)

Ustan da kimidi şeker oğlan

Bu gece de gelen kimidi vay vay

Hey heyhey

Şu derenin alıcı (edalım aman aman aman aman)

Aman kınalı parmak ucu (vay vay)

Ergen gezen kızların (edalım aman aman aman aman)

Aman kabul olmaz orucu (vay vay)

Ustan da kimidi şeker oğlan

Bu gece de gelen kimidi vay vay

Hey heyhey

Şu derenin armudu (edalım aman aman aman aman)

Aman anan baban var mıydı (vay vay)

Anan baban olsaydı (edalım aman aman aman aman)

Aman bizi burada kor muydu (vay vay)

Ustan da kimidi şeker oğlan

Bu gece de gelen kimidi vay vay

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
2462	Konya-Bozkır	Ali Sandal-Mehmet Başaran	TRT İzmir RAD.THM.MD	Aşk-Sevda

3.40.1. Şekil Özellikleri

“Bir Taş Attım Alıca” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık hava olarak ele alınır. Türkü yapısına göre bentleri üçlüklerle, bağlantı bölümü ise iki dize olarak yazılmıştır. 7’li hece ölçüsü kullanılmıştır. Kafiye şeması ise aaxa / bbbx / ccxc olarak belirtilmiştir. Konu olarak aşk ve sevda üzerine yazılmış bir türküdür.

Hey hey sözcüklerinin tekrarıyla tekrar sanatına başvurulmuştur. Bağlantı dizelerinde sorular sorularak istifham sanatına yer verilmiştir. Şeker oğlan dizesinde teşbihi belige yer verilmiştir. “Aman anan baban var mıydı, aman bizi burada kor muydu” cümlelerinde sorular sorulduğu için istifham sanatına yer verilmiştir. “Kuş vurdum delice” cümlesinde mübalağa yapılmıştır.

3.40.2. Muhteva Özellikleri

Alıç ağacının kırmızı cinsine kınalı alıç denilmiştir. İncelediğimiz türküde kınalı alıcın rengi parmak uçlarına bulaşmıştır. Bu yüzden türküde kınalı parmak uçlarına yer verilmiştir. Âşık sürmeli bir yâr sevdiğinden bahsetmiştir. Sürme genel olarak göze sürülmektedir. Bu şekilde sevgilinin gözleri daha dikkat çekici hale gelerek âşığı mest eder.

3.41. Dere Boyu Düz Olur

Dere boyu düz olur

Güzellerde naz olur

Yad ele gönül verme

Hep ellere söz olur

Dere boyu taşlıdır

Ağlayan gözyaşlıdır

Yenice bir yar sevdim

O da hilal kaşlıdır

Dere boyu saz olur

Gül açılır yaz olur

Ben yârime gül demem

Gülün ömrü az olur

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
2611	Konya-Bozkır	Ali Sandal	Ahmet Sezgin	Aşk-Sevda

3.41.1. Şekil Özellikleri

“Dere Boyu Düz Olur” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Türkünün bentleri mâni dörtlükleriyle kurulmuş ve bağlantısı olmayan bir türküdür. 7’li hece ölçüsüyle yazılmıştır ve bu dizelerin kafiye şeması: aaxa / bbxb / ccxc şeklindedir. Aşk ve sevda üzerine yazılmış lirik konulu bir türküdür. Güzel, nazlıdır, hilal kaşlıdır. Âşık sevdiğine gül diyemez çünkü güllerin ömrü az olur ve bundan korkmaktadır.

Hep ellere söz olur diyerek “el” sözcüğünde tevriye sanatına yer verilmiştir. Sevgilinin kaşları hilale benzetilerek teşbihi belige yer verilmiştir. “Olur” sözcüklerinin tekrarıyla tekrar sanatına yer verilmiştir.

3.41.2. Muhteva Özellikleri

Naz, sevgilinin en önemli özelliklerinden birisidir. Sevgili nazı ile bilinir. Sevgilinin tatlı nazı âşığı peşinden koşturur. Bu yüzden onun bu hallerinin gayet doğal

karşılanması gerekir. Yukarıda da bahsedildiği üzere incelediğimiz türkünün “Güzellerde Naz Olur” dizelerinde âşığın bu durumu normal karşıladığını görürüz.

Yad el, kavramı türkülerde rakibi karşılayan bir ifade olarak kullanılır. Rakip sevgili gibi âşığa eziyetler etmektedir. Sevdiğini başkasıyla paylaşmak istemeyen âşık onun yad ele gönül vermesinden korkar. Âşık sevgilisinin yad ele gitmesi ihtimalini düşünür ve ona beddualar eder. Bunun üzerine bu acıyı ölümün yok edeceğini düşünerek Allah’tan canını alması için dualar eder. Âşık sevgilisinin yad ele gönül vermesini istemez çünkü onun dillere düşmesinden korkar. Sevgilisine karşı bir söz söylemeye kıyamayan âşık için bu oldukça üzücü bir durumdur. Aslında burada âşığın amacı onu dillere düşmekle korkutup rakiple arasına mesafe koymak istemesidir (İçel, 2017, s. 91-108). Yukarıda bahsedildiği gibi türkünün “Yad ele gönül verme / hep ellere söz olur” dizelerinde bu durumu görmek mümkündür.

Saz, dere ve göl kenarlarında özellikle tatlı su kenarlarında kendiliğinden yetişen bir bitkidir. İncelediğimiz türküde dere boyunca saz’ın olduğu belirtilerek ortam hakkında bilgi verilmiştir.

Gül açınca bahar gelir bu da neşe ve sevincin belirtilerindedir. Gül bütün bu güzelliklerine rağmen çok çabuk solar ve bu yüzden geçicidir. İşte âşığın ömrünün çok çabuk geçmesi de tıpkı bu gül gibidir. İncelediğimiz türküde ise âşık gülün ömrünün az olmasından dolayı sevgilisini güle benzetmek istememiştir.

3.42. Sandıklının Tarlaları Hendekli

Sandıklı’nın tarlaları hendekli

Dayan da gamzede sandıklı

Şimdi kızlar şeker yemez findıklı

Tabaka da benim tütün de benim

Keyf benim kahyâm mıdır el benim

Bir ateş ver sigaramı yakayım

Sen salın da boylarına bakayım

Altın ister ak gerdanına takayım

Tabaka da benim tütün de benim

Keyf benim kahyâm mıdır el benim

Ayva dibi serin olur yatmaya

Mosturalı geliyor seyrimize bakmaya

Altın ister ak gerdanına takmaya

Diyemem de diyemem diyen de dillerin yeter

Sana bana yastık kar beyaz kolların yeter

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
2754	Konya	Nuri Cennet	Mehmet Özbek	Aşk-Sevda

3.42.1. Şekil Özellikleri

“Sandıklının Tarlaları Hendekli” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Türkünün bentleri üçlü, bağlantıları ise iki dizedir ve serbest bir ölçü ile dile getirilmiştir. Kafiye şeması: aaa / bbb / ccc şeklindedir. Konu olarak aşk ve sevda olduğu söylene de eğlence amaçlı yazılmış bir türküdür. Zaten sözlerinden de anlaşılacağı üzere keyif için olduğu belirtilmiştir.

Bağlantı dizelerinde geçen benim benim sözlerinin tekrarıyla tekrar sanatına yer verilmiştir. Ak gerdan sözcüğüyle teşbihi belîğ sanatına yer verilmiştir. Kar beyaz kolların yeter cümlesiyle teşbihi belîğ sanatına yer verilmiştir. Diyemem diyemem sözlerinin tekrarıyla tekrar görülür.

3.42.2. Muhteva Özellikleri

Sevgilinin boyu daima uzun ve uzundur. Sevgili servi gibi salınmaktadır. Âşık bu halde kendinden geçer. Sevgilinin endamlı yürümesi ona servinin salınışını hatırlatır. Hatta bu durumda sevgilinin boyu serviden daha güzeldir (Pala, 2004, s.75). İncelediğimiz türküde âşık sevgilinin servi gibi salınarak yürümesini isteyip onun boyuna bakmayı arzulamıştır.

Sandıklı, Afyon iline ait bir ilçedir. Bu türkünün yıllardır Konya türküleri içinde yer alıp çalınarak söylenmesiyle dikkat çekmektedir.

Türküler sözlü gelenek ve halk arasında devam ettiği için türkülerde varyant görülen bir sonuçtur. Türkülerin icracılar arasında göç etmesi bilinçli veya bilinçsiz yapılan birtakım değişikliklere neden olur. Bu değişiklikler varyant olarak ele alınır. Türkülerin varyantlarını orijinalinden ayırmamız mümkün değildir. Türküler halk ağzında dolaşarak varyantlaşmaya devam edecektir (Tosun, 2019, s. 16-18).

TRT kayıtlarına ve Muzaffer Sarısözen arşivleri incelendiğinde incelediğimiz Sandıklı türküsünün Konya'ya ait olduğunu görmek mümkündür.

Türkiye'ye ayakkabılar genellikle Konya'dan götürülmüş. Parlak derili ayakkabılara ise mosturalı denilmiştir. İncelediğimiz türküde yer alan genç askerin ağzında böyle bir ayakkabının var olduğunda mosturalı olarak anılmıştır.

Gerdan burada ak rengi ile ele alınmıştır. Bu ak gerdanına altın takan sevgili doyumsuz bir güzelliğe sahip olmaktadır. Bu yüzden ak gerdanına altın istemektedir.

3.43. Keşke Seni Görmeseydim

(Haydi) keşkem seni görmeseydim

(aman) görüp görüp sevmeseydim

(haydi) görüp görüp sevmeseydim

Sebebim ey sürmelim hey aman

(Aman) ince belden de sarmasaydım

(haydi) ince belden de sarmasaydım

(aman) ne diyelim ağlayalım

(haydi) kareleri de bağlayalım

Sebebim ey sürmelim hey aman

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
2755	Konya	Nuri Cennet	Mehmet Özbek	Aşk-Sevda

3.43.1. Şekil Özellikleri

“Keşke Seni Görmeseydim” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık havadır. Yapısına göre kararlı olmayan bir türküdür. Ayrıca serbest hece ölçüsüyle yazılmıştır. Belirli bir kafiye düzenine sahip değildir. Lirik konulu olan bu türkü sevdiği ile hiç tanışmamayı ve bu duruma düşmemeyi istemiştir. Dizelerde yer alan “görüp görüp” sözcüklerinde tekrare başvurulmuştur.

3.43.2. Muhteva Özellikleri

Türküde sevgili sürme gözlü ve ince bellidir. Bu özelliklere sahip bir güzele gönlünü kaptırdığı için bin pişmandır. Çaresiz kalan âşık, ağlayıp karalar bağlamaktan başka elinden bir şey gelmediği görülmektedir.

3.44. Enginli Yüksekli Kayalarımız

Enginli yüksekli kayalarımız

Gam ile yoğruldu mayalarımız

Doğurmaz olaydı analarımız

Ölmeyince vermem seni ellere

Söylesem adımı da düşürürler dillere

Elma idim kopardılar dalımdan
Ayırdılar beni nazlı yârimden
El ayrılrsa ben ayrılmam yârimden

Ölmeyince vermem seni ellere
Söylesem adını da düşürürler dillere

Uzun olur gemilerin direği
Yanık olur âşıkların yüreği
Ne sen gelin oldun ne ben güveyi

Ölmeyince vermem seni ellere
Söylesem adını da düşürürler dillere

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
2757	Konya	Nuri Cennet	Mehmet Özbek	Aşk-Sevda

3.44.1. Şekil Özellikleri

“Enginli Yüksekli Kayalarımız” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Yapısına göre bentleri üçlü, bağlantı dizeleri ikilidir. Türkü 11’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye şeması aaa / bbb / ccc olarak yer alır. Âşık ne olursa olsun sevdiğinden ayrılmak istemediğini ve onları sadece ölümün ayırabileceğini belirtir. Sevdiğinden ayrılan âşık birbirlerine ne gelin ne de damat olabilmıştır.

Türküde benzetme unsuru hakimdir. Gam ile yoğrulan gönül, dalından koparılan elma, yanık olan âşıkların yüreği teşbihi belîğ unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.44.2. Muhteva Özellikleri

Elma rengi ve şekli itibariyle sevgili tasvirlerinde sıkça kullanılmıştır. Elma şekli, tadı, rengi, cinsi ve türüyle âşıklara ilham olmuştur. Sevgilinin yanakları şeklinden, güzelliğinden ve canlılığından dolayı elmaya benzetilmiştir (Ayva, 2009, s.93-98). İncelediğimiz ayrılık türküsünde elma ve sevgili arasında bağlantı kurulmuştur. Türküye göre dalından koparılmış elma ile yârinden ayrılmış sevgili birlikte ele alınmıştır.

Gam, hüznün ve keder anlamlarındadır. İncelediğimiz türküde sevdiğine kavuşamayan âşığın gamı, kederi ele alınmıştır.

El sözcüğü rakibin yerine kullanılmaktadır. Âşık sevdiğini başkalarına vermekten korkmaktadır. İncelediğimiz türküde ise âşık ölmeden asla sevdiğini başkalarıyla paylaşmak istemez. Sevdiğinin de başkasına gittiğini görmemek için Allah'a kendi canını alması için dualar eder.

Gemilerin direği, sevdiğine doyamadan denizci olmak zorunda kalan bir gencin yaktığı türküdür. Bunun üzerine sevgiliye olan hasretin simgesi haline gelmiştir.

3.45. Annem Beni Kaldırmışsın Atmışsın

Annem beni kaldırmışsın atmışsın

Gökyüzünde durnalara çatmışsın (oy oy)

Bilinmedik pazarlarda satmışsın

Anam anam garip anam ağlarım (oy oy)

Ağlar ağlar kareleri bağlarım (oy oy)

Şu karşiki dağda bir kuzu meler

Kuzunun meleşi bağrımı deler (oy oy)

Annesiz yavruyu da kim çözer beler

Anam anam garip anam ağlarım (oy oy)

Ağlar ağlar kareleri bağlarım (oy oy)

Ŗu karŖıki dağlar karsız dumansız

Ben seni sevmiŖim dinsiz imansız (oy oy)

Cennet-i alaya girememe sensiz

Cehennemde beraberce yanalım (oy oy)

Cehennemde beraberce yanalım (oy oy)

No	Yöre	Kaynak KiŖi	Derleyen	Konu
2759	Konya	Nuri Cennet	Mehmet Özbek	AŖk-Sevda

3.45.1. Ŗekil Özellikleri

“Annem Beni KaldırımıŖın AtımıŖın” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Türkü yapısına göre bentleri üçlü, bağlantıları iki dize olarak yazılmıŖtır. 11’li hece ölçüsüyle kaleme alınmıŖtır. Kafiye Ŗeması aaa / bbb / ccc Ŗeklinindedir. Konusuna göre lirik olan bu türküde önce anne hasreti çeken sevgiye muhtaç bir çocuk gibi giriŖ yapılmıŖ daha sonra ise sevdiği olmadan yapamayan bir kimse olarak anlatılmıŖ.

Bağlantı dizelerinde geçen “anam anam” sözcüklerinin tekrarıyla tekrar sanatına yer verilmiŖtir. Kuzunun melemesini çocuğunun ağlamasına benzeterek teŖbihi beliğ sanatına yer verilmiŖtir. Kareleri (karaları) bağlamak deyimine yer verilmiŖtir.

3.45.2. Muhteva Özellikleri

Yakut Türkleri bazı boyların turnadan türediğine inanmaktadır. İlk Türk Müslüman derviŖlerinin zaman zaman kuŖ donuna girdiği söylenir. Hatta Ahmet Yesevî’nin turna donuna girdiği vilâyet-namelerde kayıtlıdır. Türküde adı en çok geçen kuŖlardan biridir. Sıla ve gurbet ile özdeŖleŖmiŖtir. Türk halk türkülerinde turna

sevgiliden haber getirir, ona selam ve haber götürür. Bu yüzden haberci kuşlardan birisidir (Mirzaoğlu, 2015, s.168).

Yukarıda bahsedildiği gibi incelediğimiz türküde yer alan turnada bu özellikler görülür ve bunun yanında yavrusundan haber getiren bir kuş olarak geçmektedir

3.46. Eğdim Kiraz Dalını

Eğdim kiraz dalını (edalım yürü, dalgalım yürü, sürmelim yürü)

Sevdim beyaz gelini (aman, aman, amanın, sevdim beyaz gelini)

Gelin ömrün çoğolsun (edalım yürü, dalgalım yürü, sürmelim yürü)

Bildin bekar halimi (aman, aman, amanın, sevdim beyaz gelini)

Kavakda bel olmaz (edalım yürü, dalgalım yürü, sürmelim yürü)

Her evde güzel olmaz (aman, aman, amanın, sevdim beyaz gelini)

Her evde güzel olsa (edalım yürü, dalgalım yürü, sürmelim yürü)

Derdime ilaç olmaz (aman, aman, amanın, sevdim beyaz gelini)

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
2801	Konya- Çumra/Karkın	Veli Civelek-Ali Konukay	Ankara Devlet Konservatuarı	Aşk-Sevda

3.46.1. Şekil Özellikleri

“Eğdim Kiraz Dalını” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Türkü yapısına göre bentleri mâni dördlükleriyle oluşturulmuştur. 7’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye şeması: aaxa / bbxb şeklindedir. Âşığın derdine ilaç olan sevgiliye yazılmış lirik konulu bir türküdür.

Kavakda bel olmaz cümlesinde teşhis yani kişileştirme sanatı kullanılmıştır.

3.46.2. Muhteva Özellikleri

Âşık sevdiğine kavuşamamasından dolayı hep dertlidir. Ne yaparsa yapsın bu dert hep onunla beraberdir. Âşığın derdine en iyi gelecek ilaç ise yalnız sevdiğidir.

Türküde geçen beyaz rengi sevgiliye övgü cümlesi olarak yer almıştır. “Sevdim beyaz gelini” dizelerinde sevgilinin güzelliği vurgulanmıştır. Bununla beyaz gelinlik giymiş gelin de kastetmiş olabilir.

3.47. Garşıda Herk Otları

Garşıda herk otları

Bu derde kim katlanır

(ah) ikimizin derdinden

Havalar bulutlanır

Ata binmiş estirir

Ata kekil kestirir

(ah) kör olası amucam

Beni bekar gezdire

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
2808	Konya- Ilgın- Taşdıken	Seyit Bekçi	Ankara Devlet Konservatuarı	Aşk-Sevda

3.47.1. Şekil Özellikleri

“Garşıda Herk Otları” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Türkü yapısına göre bentleri mâni dörtlükleriyle kurulmuştur. 7’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye şeması: aaxa / bbxb şeklindedir. Âşık yârine kavuşamadığı için bu derde katlanamaz hale gelir bu yüzden konusuna göre aşk ve sevda üzerine yazılmış lirik bir türküdür.

“İkimizin derdinden havalar bulutlanır” cümlelerinde mübalağaya yer verilmiştir. Ata kekil kestirir dizesinde kişileştirme sanatı yapılmıştır.

3.47.2. Muhteva Özellikleri

Herk, halk dilinde sürüldükten sonra dinlenmeye bırakılan tarla anlamındadır. Dinlendirilmek üzere boş bırakılan tarlanın nasıl bir yılı boş geçiyorsa âşığın yârine kavuşamaması da bu şekilde ele alınmıştır. Âşık bu derde katlanamaz. Bu yüzden âşığa havalar hep kapalı, bulutludur. Evlenmeye engel olan ise amcadır. Babanın hayatta olmadığı anlaşılmaktadır.

3.48. Yüksek Hanaylarda Badılcan Soyar

Yüksek hanaylarda da belalım badılcan soyar (ölem ölem var)

Badılcanın boyası a dilber ellerin boyar

Yavaş sallan gartopu a dilber gomşular duyar (ölem ölem var)

Aman aman gartopu belalım ayrılmam senden

Yüksek ayvanlarda da a dilber utanıyorum senden

Hanaylar yaptırdım da belalım bir uçtan bir uca (ölem ölem var)

İçinde yatmadım da a dilber üç gün üç gece

Gurbanlar kestirem a dilber sevdiğim gece (ölem ölem var)

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
2835	Konya- Çumra- Karkın	Hüseyin Kırtış	Ankara Devlet Konservatuarı	İş-İmece

3.48.1. Şekil Özellikleri

“Yüksek Hanaylarda Badılcan Soyar” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Yapısına göre türkünün bentleri üçlüklerle, bağlantıları ise iki dizeden oluşmuştur. Serbest hece ölçüsü ile yazılmıştır. Kafiye şeması aaa / bbb şeklindedir. Aşk üzerine yazılmış lirik konulu bir türküdür.

3.48.2. Muhteva Özellikleri

Hanay, iki veya daha çok katlı ev anlamına gelmektedir. Şair sevdiği için bir uçtan bir uca yüksek katlı evler yaptırmıştır. Ama içinde üç gün üç gece bile yatamadığına hayıflanmaktadır.

3.49. Şu Bursa'nın Kestanesi

Şu Bursa'nın kestanesi

Okkalarda çekilir beş tanesi

Annesinin bir tanesi aman aman

Tartar beş parayı kurtar

Merdivenin başındayım

On üç on dört yaşındayım

On üç on dört yaştan beri

Ben o kızın peşindeyim

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
2966	Konya- Çumra- Alkaran	Mehmet Yozgatlı	Ankara Devlet Konservatuarı	Aşk-Sevda

3.49.1. Şekil Özellikleri

“Şu Bursa'nın Kestanesi” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Yapı bakımından bentleri üçlüklerle kurulu bağlantısı iki dizedir. Serbest hece ölçüsüyle yazılmıştır. Belirli bir kafiye düzenine sahip değildir. Lirik konulu olan bu türküde küçük yaştan beri bir kızın sevdasında olduğu belirtilmiştir.

Türküde geçen “baş” kelimesinin yakın anlamı değil de uzak anlamı kastedilerek tevriye sanatına yer verilmiştir. On üç ve on dört sözcüklerinin iki kez kullanılmasıyla tekrare başvurulmuştur.

3.49.2. Muhteva Özellikleri

Her kentin kendine has değerleri vardır. Kestanede Bursa'ya özgü önemli değerlerden biridir. Türkülerin oluşmasında bulunulan yerin de etkisi vardır. Yöreye özgü bir durumun varlığı hakkında bir giriş yapılmıştır.

3.50. Elinde Sazı Gel Bazı Bazı

(Hey) elinde sazı

Gel bazı bazı

Hayinin kızı

Etme bu nazı

Derim anam derim

Evde bal var derim

Alır alır yerim

Susuz yandım derim

(Hey) elinde divan

Geliyor civan

Ağlama güzel

Olursun ziyan

Derim anam derim

Evde bal var derim

Alır alır yerim

Susuz yandım derim

(Hey) elinde cura

Gel bura bura

Geliyor güzel

El vura vura

Derim anam derim

Evde bal var derim

Alır alır yerim

Susuz yandım derim

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
3139	Konya-Akşehir	Fakçı Mehmet Sarıgül	Ali Canlı	Aşk-Sevda

3.50.1. Şekil Özellikleri

“Elinde Sazı Gel Bazı Bazı” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Türkü yapısına göre bentleri dörtlü, bağlantıları dört dizelidir. Kafiye şeması aaba / ccbe şeklindedir. Konusuna göre lirik olan bu türkü de nazlı olan sevgiliye ulaşma arzusu vardır.

Bentlerin başında “hey” sözcüğüne yer verilmesiyle nida sanatı kullanılmıştır. Bazı, derim, alır, bura ve vura sözcüklerinin tekrar edilmesiyle tekrar sanatı görülür. “Geliyor civan” cümlesinde aslında yakışıklı bir erkekten bahsedilmiştir ama benzeyen belirtilmediği için açık istiare yapılmıştır. Saz ve cura sözcükleri arasında tenasüp sanatı vardır.

3.50.2. Muhteva Özellikleri

Saz, eş sesli bir sözcüktür. Yani birden fazla anlamı vardır. İncelediğimiz türküde ise müzik aleti anlamında kullanılmıştır. Söylenilen bu türkünün ilk dizisinde ritim yani müzik aletine gönderme yapılmıştır. Çalınan bir diğer müzik aleti “cura”dır. Cura, Türk halk müziğinde mızrapla veya parmakla vurularak çalınan müzik aletidir. İncelediğimiz türkünün son dörtlüğünde yer verilmiştir.

3.51. Entarisi Aktandır

Entarisi aktandır

Ne gelirse hak'tandır

Benzin sararmış solmuş

O da ağlamaktadır

Yazım kaderim böyle

Zalim babana söyle

Çarşıda gezen oğlan

Kâkülü güzel oğlan

Babam sana vermiyor

Bin lira kazan oğlan

Yazım kaderim böyle

Zalim babana söyle

Asmadan üzüm aldım

Annenden izin aldım

Eğer baban vermezse

Damları göze aldım

Yazım kaderim böyle

Zalim babana söyle

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
3141	Konya-Akşehir	Fakçı Mehmet Sarıgül	Ali Canlı	Aşk-Sevda

3.51.1. Şekil Özellikleri

“Entarisi Aktandır” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Yapı bakımından bentleri mâni dörtlükleriyle, bağlantıları ise iki dizeden kurulmuştur. Kafiye şeması aaxa / bbxb / ccxc olarak 7’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Konusuna göre lirik bir türküdür. Bu türküde birbirlerini isteyen çiftin ailelerin engel olmasıyla kavuşamaması anlatılmıştır.

Yazı ve kader sözcükleri arasında tenasüp sanatı görülür. Zalim baba derken teşbihi belîğ sanatı yapılmıştır. Asmadan üzüm aldım cümlesinde asma sözcüğü ile tevriye sanatı yapılmıştır ama türküde ise üzüm bağı anlamında yer almıştır. “Yazım kaderim böyledir” cümlesinde hem gerçek hem de mecaz anlamını düşündürdüğü için kinaye sanatına yer verilmiştir. Buradaki mecaz anlam alın yazısıdır.

3.51.2. Muhteva Özellikleri

Entari, gelin elbisesi olarak kullanılmaktadır. Oyalarla süslenmiş bir fes başa giyilerek ince tül ile de yüz örtülür (Özús ve diğerleri 2014, s. 634-649).

İncelediğimiz türküde kullanılan entari unsuru bir gelinin giydiği yöresel kıyafetini hatırlatmaktadır.

Türküde dam, hapishane anlamında kullanılmıştır. Âşık sevdiğini alabilmek için önce kızın annesinden izin almıştır. Eğer kızın babası izin vermezse kızı kaçırıp hapishanede yatmayı göze aldığını belirtmiştir.

3.52. Kartal Kuşun Kanadında Al Olur

Kartal kuşun kanadında al olur (aman)

Bekâr kızın yanakları (amanda) al olur

Üç senemiz otuz altı ay olur (aman)

Ördeğim gölüne girmeye geldim

Civanım yüzünün görmeye geldim

Kaynar cezve gibi kaynadım coştum (aman)

Kendi yağım ile kavruldu pıştim

Kıymetim bilmeyen kimseye düştüm (aman)

Ördeğim gölüne girmeye geldim

Civanım yüzünün görmeye geldim

Herkes yârin almış gider bahçeye (aman)

Ben derdimi çıkınladım bohçaya

Şimdi rağbet güzel ile ahçaya (aman)

Ördeğim gölüne girmeye geldim

Civanım yüzünün görmeye geldim

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
3150	Konya-Akşehir	Tacettin Biricik	Ali Canlı	Aşk-Sevda

3.52.1. Şekil Özellikleri

“Kartal Kuşun Kanadında Al Olur” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Türkü yapısına göre bentleri üçlü, bağlantıları iki dize olarak 11’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye şeması: aa / bbb / ccc şeklindedir. Konusuna göre lirik olan bu türküde. Âşık sevdiğinin hasretiyle yanıp tutuşur ve bu yüzden her zaman dertlidir. Buna rağmen sevdiği tarafından kıymeti bilinmez.

“Üç senemiz otuz altı ay olur.” cümlesiyle mübalağa sanatına yer verilmiştir. “Kaynar cezve gibi kaynadım coştum” cümlesinde teşbihi belîğ ve mübalağalı bir anlatım vardır.

3.52.2. Muhteva Özellikleri

Divan edebiyatındaki sevgili kadir kıymet bilmemektedir. Sevgilinin olumlu özelliklerinin yanında olumsuz bir özelliği olan kıymet bilmemelerinden bahsedilir. İncelediğimiz türküde de âşık kıymet bilmeyen bir sevgiliye düştüğünü belirtmiştir.

Al, sevgilinin utanması ve bu yüzden yanaklarında bir kızılığın oluşması ona daima güzellik vermektedir. Sevgili daima bu al yanaklardan bir buse alma peşindedir.

Türküde geçen “bahçe” âşıkların buluşma yeri olarak geçmektedir. Herkes sevdiğini alıp bahçeye giderken âşık derdini çıkına koyup bağlamayı tercih etmiştir. Çünkü şimdilerde güzele ve akçeye (paraya) daha çok rağbet vardır.

Kartal, hâkimiyetin sembolü olarak bilinmektedir. Türk kavimlerinde sık kullanılması ve Türklerden diğer kavimlere yayılması da kuşun sembol olarak Türk kültüründe yerinin belirlenmesi için önemli bir unsur olarak görülür (Güneş ve diğerleri, 2019, s. 239-260).

Kartal, Türk mitolojisinde gücü ve kudreti simgeleyen bir kuş olarak geçer. Özellikle Göktürk ve Uygur zamanında hükümdarın koruyucusu ve adaletin bir simgesi haline gelmiştir. Kartal türkülerde karakuş ismiyle de geçmektedir. Bu kuşlar etkili ve keskin bakma davranışlarıyla da türkülerde yer alır (Mirzaoğlu, 2015, s. 167).

Ördek, su kenarlarında yaşayan bir hayvandır. Sevgiliye benzetilmesinden dolayı türkülerde yer almıştır. Sevgiliye benzetilen ördek yalnızlığı ile bilinir. Bu yüzden incelediğimiz türkünün “Ördeğim Gölüne Girmeye Geldim” dizelerinde âşığın sevdiğini yalnız bırakmak istemediğini gölde onunla beraber bulunacağını anlarız.

3.53. Karşıdan Gel Göreyim

Karşıdan gel göreyim

Eline gül vereyim

Yalancısın sevdiğim

Nasıl gönül vereyim

Güzelim vay sürmelim

Sana diyorum sana
Kaş altından bakıyon
Küstün mü yârim bana

Yolda buldum çorabı
Oldum aşkın turabı
Akranların evlenmiş
Yaz annene cevabı

Güzelim vay sürmelim
Sana diyorum sana
Kaş altından bakıyon
Küstün mü yârim bana

Armudun dayağına
Oturdum koyağına
Oğlan güzel olursa
Kız gelir ayağına

Güzelim vay sürmelim
Sana diyorum sana
Kaş altından bakıyon
Küstün mü yârim bana

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
3151	Konya-Akşehir	Fakçı Mehmet Sarıgül	Ali Canlı	Aşk-Sevda

3.53.1. Şekil Özellikleri

“Karşıdan Gel Göreyim” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık havadır. Yapısına göre bentleri dörtlüklerle oluşan ve bağlantıları dört dize olan bir türküdür. 7’li hece ölçüsü ile kaleme alınmıştır. Türkünün kafiye şeması aaxa / bxb / ccxc şeklindedir.

Sana sözcüklerinin tekrarıyla tekrar sanatına yer verilmiştir. “Küstün mü yârim bana” ifadesinde istifham sanatına başvurulmuştur. “Oldum aşkın türabı” dizesinde ise mübalağa sanatı vardır.

3.53.1. Muhteva Özellikleri

Divan şiirinde şairin, âşığın, sevgilinin ve rakibin yalan söylemelerine rastlamak mümkündür. İncelediğimiz türküde ise sevgilinin yalancı olduğu belirtilmiştir.

Divan şiirinde âşık için sevgilinin ayak bastığı toprak, onun mahallesinin ve sokağının toprağı oldukça önemlidir. Âşık, sevgilisinin olduğu topraktan uzak düşmeyi istemez. Toprak, sevgiliye ulaşma yollarından birisi olarak bilinir (Batislam, 2019, s. 259) .Toprak, bu türküde sevgilinin ayağının toprağı olmak anlamında kullanılmıştır. Sevgilinin ayağının toprağı olmak âşığı yüceltmıştır.

3.54. Yağsiyan’a Varamadım Yalnız

Yağsiyan’a varamadım yalnız

Mendilimi ala koydu çalınız

Söz verdi de gelmeyiverdi kızınız

Ar ettim de deyemedim ellere

Sen düşürdün beni dilden dillere

Yağsiyan’a varamadım gazelden

Başım alıp çıkamadım güzelden

Ben seninim sen benimsin ezelden

Ar ettim de deyedim ellere

Sen düşürdün beni dilden dillere

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
3165	Konya- Akşehir- Yağsiyan	Fakçı Mehmet Sarıgül	Ali Canlı	Aşk-Sevda

3.54.1. Şekil Özellikleri

“Yağsiyan’a Varamadım Yalınız” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Türkünün yapısı bentleri üçlü, bağlantıları iki dizedir. Serbest hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye şeması aaa / bbb şeklindedir. Söz veren sevdiğinin gelmemesi üzerine dilden dile düşen aşığı konu alan lirik bir türküdür.

“Yağsiyan’a varamadım gazel”den cümlesinde mübalağa sanatı kullanılmıştır. Ben seninim sen benimsin cümlesinde ise akis yani yansıma sanatına yer verilmiştir.

3.54.2. Muhteva Özellikleri

Yağsiyan, Konya’nın Akşehir ilçesine bağlı olan bir köydür. Türkü adını bu köyden almıştır.

Mendil, kız veya erkeğin aksesuar olarak kullandığı süs eşyalarından birisidir. Türkülerde sıkça geçer. Bu mendiller sevgiliye verilmek için büyük bir özenle işlenmektedir. Mendil, âşıklar için önemli bir unsurdur. İncelediğimiz türküde mendil, âşığın elinden alınarak ayrılığı simgelemiştir.

Dillere düşmek, âşık sevgilisine olan aşkıdan dolayı herkesin diline düşmüştür. Bu durum âşık için oldukça üzücü bir durumdur. Türküde âşık ezelden beri yani çok eski zamandan bu yana sevgilisini sevdiğini ve onun kendisine ait olduğunu anlatmıştır.

Gazelin edebiyatta birçok farklı anlamı bulunmaktadır. İncelediğimiz türküde gazel, sonbaharda kuruyarak dökülen ağaç yaprakları anlamında kullanılmıştır. Âşık, sevdiğine giderken Yağsiyan’daki kurumuş yapraklardan bir türlü varamamıştır.

3.55. Gezdim Karaman'ı Gördüm Konya'yı

Gezdim Karaman'ı gördüm Konya'yı

Bir yar için terk eyledim sılayı

Linga da lingalingabak vay ay

Aman açıldı bad-ı sabah hey

Aman sen şeker ol ben kaymak

Haydi yiyelim parmak parmak hey

Nerde isen arayayım bulayım

Gökte isen merdivenler kurayım

Linga da lingalingabak vay ay

Aman açıldı bad-ı sabah hey

Aman sen şeker ol ben kaymak

Haydi yiyelim parmak parmak hey

Elif kızın yaylasını gezmeli

Kalem alıp kaşı gözü yazmalı

Linga da lingalingabak vay ay

Aman açıldı bad-ı sabah hey

Aman sen şeker ol ben kaymak

Haydi yiyelim parmak parmak hey

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
3317	Konya-Bozkır	Yılmaz İşleyici	Kemal Koldaş	Aşk-Sevda

3.55.1. Şekil Özellikleri

“Gezdim Karaman’ı Gördüm Konya’yı” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık hava olarak yer alır. Yapı bakımından bentleri ikiliklerle kurulmuş ve 11’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye şeması aa / bb şeklindedir. Şair sevdiği için memleketinden ayrılarak sevdiğini aramaya koyulmuştur. Bu yüzden konusuna göre lirik bir türkü diyebiliriz.

Parmak ve hey sözcüklerinin tekrarıyla tekrar sanatı kullanılmıştır. Bağlantı dizelerinde “hey” sözcüğüne yer verilerek nida yani seslenme sanatına yer verilmiştir. “Gökte isen merdivenler kurayım” cümlesinde mübalağa sanatına yer verilmiştir. “Sen şeker ol ben kaymak” cümlesinde ise teşbihi belîğ yani benzetme sanatına yer verilmiştir.

3.55.2. Muhteva Özellikleri

Bad-ı Saba, Farsça bir tamlama olup sabah vakti doğudan esen hafif rüzgâr anlamına gelir. Sıla, Türkülerde gurbet ve sıla sıkça işlenen konular arasında yer almıştır. Gurbette olan bir kişi için doğup büyüdüğü ve özlediği yeri ifade etmek için kullanılır. Bu yüzden gurbette kalındığı zaman sılaya dönmek istenir. İncelediğimiz türküde ise bir sevgili için sıla terk edilmiştir. Âşık sevdiği için memleketinden ayrılmış garip bir kişidir. Âşık bu ayrılığa asla katlanamaz. Sevgiliden uzak kalmak gurbet olarak nitelendirilmiştir.

3.56. Gülüm Var Ocak Ocak

Gülüm var ocak ocak

(edalım aman sürmelim aman)

(aman) toplarım kucak kucak

Senin yârin gül ise (edalım aman)

(haydi) benim yârim tomurcak

Naz etme a gülüm yanıyor için
Eller bana düşmandır sevdiğim için

Gül dibi belleniıyor
(aman) bülbüller dilleniıyor
Benim sevdiğim güzel
Kiminlen eyleniyor

Naz etme a gülüm yanıyor için
Eller bana düşmandır sevdiğim için

Gülüm kurutmam seni
(aman) suda çürütmem seni
Dünya güzelle dolsa
Yine unutmam seni

Naz etme a gülüm yanıyor için
Eller bana düşmandır sevdiğim için

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
3509	Konya	Ahmet Özdemir	Kemal Koldaş	Aşk-Sevda

3.56.1. Şekil Özellikleri

“Gülüm Var Ocak Ocak” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık hava olarak yazılan bir türküdür. Yapı olarak bentleri mâni dörtlüklü, bağlantıları ise iki dizedir. 7’li hece ölçüsüyle yazılan bu türkünün kafiye şeması aaxa / bbxb / ccxc şeklindedir. Konusuna göre lirik bir türküdür. Türkülerde gül ve bülbül ikilisi çokça geçmektedir. Yine burada şair kendisini bülbüle sevdiğini ise güle benzeterek aşkını dile getirmiştir.

“Ocak ocak” ve “kucak kucak” sözcüklerinin tekrarlanmasıyla tekrar sanatına yer verilmiştir. Benim yârim tomurcak cümlesinde sevgili tomurcuğa benzetilerek teşbihi belîğ sanatı kullanılmıştır. “Naz etme a gülüm yanıyor için” ve “Eller bana düşmandır sevdiğim için” cümlelerinde “için” sözcüğü iki ayrı anlamda kullanılarak cinas yapılmıştır. Ayrıca sevgili güle benzetilerek teşbihi belîğ sanatına yer verilmiştir. “Benim sevdiğim güzel kiminlen eyleniyor” dizelerinde soru sorularak istifham sanatı kullanılmıştır. “Dünya güzelle dolsa” cümlesinde mübalağa sanatı kullanılmıştır. Gonca, gül ve bülbül sözcükleri arasında tenasüp sanatı görülür.

3.56.2. Muhteva Özellikleri

Türkülere sıkça konu olan çiçeklerden birisi de güldür. Gül yetiştirmek oldukça zahmetli bir iştir. İncelediğimiz türküde de gülün naz etmesine değinilmiştir. O adeta nazla beslenip büyümektedir. Gül, çok çabuk solan bir çiçektir. Bu yüzden gülün suya ihtiyacı diğer çiçeklerinkinden fazladır. Sık sık sulanması gerekir. Âşık, sevdiğinin solmasına ve çürümesine izin vermek istemez. Onu sevgisiyle besler büyütür.

Türküde gül ve bülbül unsurları birlikte kullanılmıştır. Bülbül güzel sesiyle ağlayıp sızlayan sevgilisinin güzelliklerini anlatan âşığa benzer. Bu güzel sesi onun şiirleridir. Bülbül gülden ayrı olarak düşünülemez. İncelediğimiz türküde yer alan bülbül yani âşık, sevgilisi güle olan aşkını dillere getirmektedir.

Tomurcuk, yeni açılmak üzere olan bir güldür. Yani âşığın aşkı tıpkı bu yeni açılan gül gibi tazedir. Ayrıca gonca el değmemiş taze bir tomurcuk gülüdür. İncelediğimiz türküde tomurcuk ve bülbül birlikte anılmıştır. Âşık burada sevgilisini el değmemiş tomurcuğa benzetmiştir. Tomurcuğun açıldığını gören bülbül dillenir sabaha kadar öter.

Sevgili âşığa olan nazı ile bilinmektedir. Sevgilinin bu nazı âşığı peşine düşürür. İncelediğimiz türküde de sevgili nazı ile ele alınmıştır. Aslında sevgilinin de âşığa içi yanmaktadır ama nazından dolayı bunu belli etmez.

3.57. Elif Gızının Da Mendiline Mestine

(Amman amman)

Elif gızının da mendiline mestine (yar ey ah)

Günler mi doğar goç elifin üstüne (yar ey elifim ey)

Goç elifin de bizimingastı ne (yar ey ah)

Çekil suna boylum da ben yoluma gideyim (oy gideyim ey)

Haydi hamamları köşeli

İçi de mermer de döşeli

Küçük de hanım geliyor Amman amman

Elleri billur şişeli

Söğüt altından geçtin mi Amman amman

Sütlü de gahveleri içtin mi

Kabakların için de Amman amman

Bal kabağını da seçtin mi

(Amman amman)

Elif gızının da yaylasını gezmeli (yar ey ah)

Kalem alıp da gaşın gözün yazmalı (yar ey ey)

Gerdanına da beşibirlik dizmeli (yar ey ah)

Çekil suna boylum da ben yoluma gideyim (oy gideyim ey)

Kabağı da boynuma takarım (Amman amman)

Sağıma da soluma bakarım

Senin de gibi hovardaları

Alır gider pazarlarda satarım

Kabak da kabak dıngabak

Esmeye ey bad-ı sabah

Aman sen şeker ol ben kaymak

Haydi yiyelim parmak parmak

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
3540	Konya	Memduh Derin	Kemal Koldaş	Aşk-Sevda

3.57.1. Şekil Özellikleri

“Elif Gızının Da Mendiline Mestine” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık havadır. Türkünün bentleri dört dize bağlantıları ise sekiz dizeden oluşmuştur. Türkünün dizeleri serbest hece ölçüsüne sahip olmakla beraber belirli bir kafiye düzeni yoktur.

Ey sözcüklerinin tekrarlanmasıyla tekrar sanatına yer verilmiştir. “Goç elif” ve “suna boylum” cümlelerinde teşbihi belîğ yani benzetme sanatı kullanılmıştır. “Söğüt altından geçtin mi”, “sütlü de gahveleri içtin mi” ve “bal kabağını da seçtin mi” cümlelerinde sorular sorularak istifham sanatına yer verilmiştir. “Amman Amman” sözcüklerinin tekrarlanmasıyla tekrar sanatı kullanılmıştır. “Sen şeker ol ben kaymak” cümlesinde teşbihi belîğ yani benzetme sanatına yer verilmiştir. Kabak da kabak ve parmak parmak sözleriyle tekrar sanatı kullanılmıştır.

3.57.2. Muhteva Özellikleri

Sevgilinin boyu bazen uzun bazen de orta boylu olarak bilinir. Suna boylu olan sevgili her daim endamlı ve güzeldir (Korkmaz, 2014, s. 186). İncelediğimiz türküde de sevgilinin suna boylu olduğuna değinilmiştir.

Türkülerde sıkça geçen eşyalardan birisi de mendildir. Ayrılık ve kavuşmayı belirten bir eşyadır. Âşıklar için oldukça önemlidir ve yanlarından hiç ayırmazlar. İncelediğimiz türküde de mendil unsuruna yer verilmiştir.

Hamamlar, mahremiyet ve sosyalleşmenin olduğu bir yapıdır. Mermerden sütunları ve sıcak suları büyümlü bir âlem yaratmıştır. Maddi ve manevi arınmaların yaşandığı bir mekân olarak bilinir. Hamam edebiyatta, güzel sanatlarda ve ekonomi gibi daha birçok şeye konu olmuştur. Yine hamam türkülere, ninni ve masallara da kaynak olmuştur (Ilıcak, 2020, s. 18-23). İncelediğimiz türkü aracılığıyla hamama yer verilmiştir. Hamama özgü olan döşeli mermerlerin olduğundan bahsedilmiştir.

Gerdanına altın takan sevgili doyumsuz bir güzelliğe sahip olmaktadır. Bu yüzden sevgilinin gerdanına beşibirlik dizmek istenmiştir.

3.58. Yasiyan'a Giremedim Gazelden

Yasiyan'a giremedim gazelden

Başım alıp gidemedim güzelden

(Hadanam güzelden a canım güzelden)

Çok ağlattın a güzelim sen beni

Gittim gurbet ele senin yüzünden

(Hadanam yüzünden a canım yüzünden)

Yasiyan'dan gittim elden ellere

Sen düşürdün beni dilden dillere

(Hadanam dillere a canım dillere)

Gonca güldüm kopardılar dalımdan

Saldın beni yad ellere ellere

(Hadanam ellere a canım ellere)

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
3668	Konya-Akşehir	Yöre ekibi	Ferhat Erdem	Aşk-Sevda

3.58.1. Şekil Özellikleri

“Yasiyan’a Giremedim Gazelden” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık hava olarak yer alır. Türkünün bentleri ikili olarak meydana gelmiştir ve 11’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Belirli kafiye şeması yoktur. Sevdiği yüzünden çok ağlayan âşığın gurbet ellere gitmesini konu alan lirik bir türküdür.

“Güzelden, yüzünden, ellere ve dillere” sözcükleri tekrarlanarak tekrar sanatına yer verilmiştir. Gonca ve gül arasında tenasüp sanatı vardır. Gonca güldüm kopardılar dalımdan dizesinde teşbihi belîğ sanatı görülür.

3.58.2. Muhteva Özellikleri

Divan edebiyatında sevgiliden ayrı kalmak gurbet olarak nitelendirilmiştir. Âşık sevgilisi için evinden ayrılmış, hatta canından bile vazgeçen garip bir kişidir. Sevdiğinden ayrılan âşık hasret içindedir. Hasret ise âşığın en büyük derdi ve ızdırap kaynaklarından. Âşık her şeye katlanabilir ama ayrılığa asla dayanamaz, sürekli sevgiliyi arzulayıp ona kavuşmak için yanıp tutuşur (Yalçınkaya, 2018, s. 322-343). İncelediğimiz türküde de âşık sevgilisi yüzünden gurbetlere düşmüştür. Yad el, genellikle divan edebiyatında rakibi karşılayan bir terim olarak kullanılmaktadır. İncelemiş olduğumuz türküde ise gurbete giden âşık gurbeti yad el olarak tanımlamıştır.

Gül motifi türkülerde sıkça kullanılan unsurlardan biridir. Genellikle türkülerde sevgiliyi anlatmak için kullanılmaktadır. Gülün yaprağı ve dalı tazeliğin ve inceliğin sembolüdür. Âşık kendisini gonca güle yani daha açmamış taze bir güle benzetip dalından koparılarak gelecekteki umutlarının yıkıldığını anlatmak istemiştir. Yani sevgilisinden koparıldığını vurgulamıştır.

3.59. Çek Deveci Develeri

Çek deveci develeri engine(aman yâr aman)

Şimdi rağbet (aman) güzel ile zengine(aman aman)

Develi daylak

Severler aylak

Sen kimin yârisin

Her yanın oynak

Meram yolunda

Şişe belinde

Yollara düşmüş

Kendi halinde

Ek deveci develeri yokuşa (aman yâr aman)

Siyah perçem ak gerdana yakışa (aman aman)

Çek deveci develeri sulansın (aman yâr aman)

Sulansın da akan çaylar bulansın (aman aman)

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
3744	Konya	Yöre ekibi	TRT Müzik Dai. Bşk. Thm. Md.	Aşk-Sevda

3.59.1. Şekil Özellikleri

“Çek Deveci Develeri” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Türkü yapısına göre bentleri iki dizeden, bağlantıları ise sekiz dizeden meydana gelmiştir. 11’li hece ölçüsüyle yazılan bu türkünün kafiye şeması aa / bb / cc şeklindedir. Konusuna göre lirik bir türküdür. Rağbetin güzel ve zengine olduğunu ve oynak bir sevgilinin sevildiğini anlatan bir türküdür.

3.59.2. Muhteva Özellikleri

Deve, göçebe toplum kültüründe önemli bir kavram olarak kullanılmaktadır. Devenin yapısı gereği sıcaklık, susuzluk gibi zorlu koşullara uyum sağladığı bilinir. İncelemiş olduğumuz bu türküde deveden bahsedilmiştir. Ayrıca devenin varlığı zenginliğin göstergelerinden biri olarak sayılır ve bu türküde de zenginliğin bir alameti olarak ele alınmıştır.

Perçem, genellikle sevgilinin yüzüne gelir. Ama uzunluğu nedeniyle gerdanına kadar değebilir. Sevgilinin siyah olan saçları ak gerdanına sarktığında âşık için daha da çekici hale gelir. İncelediğimiz türküde sevgilinin siyah perçemlerinin ak gerdanına çok yakıştığını dile getirmiştir.

3.60. Yaylı Geldi Kapılara Dayandı

Yaylı geldi kapılara dayandı

Necib oğlan kan uykudan uyandı

Necib'i vuranlar nasıl dayandı

Konma bülbül konma dalım yok benim

Alnı top kâküllü yârim yok benim

Gide gide iki sokak arası

Sende kurşun bende kama yarası

Bulunmaz mı yangınlığın çaresi

Konma bülbül konma dalım yok benim

Alnı top kâküllü yârim yok benim

Mezarımı derin eşin bol olsun

Edirafi lâle sümbül gül olsun

Ben ölürsem ahbablarım sağ olsun

Konma bülbül konma dalım yok benim

Alnı top kâküllü yârim yok benim

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
3882	Konya- Bozkır	Ali Sandal-Orhan Güler	Nida Tüfekçi	Aşk-Sevda

3.60.1. Şekil Özellikleri

“Yaylı Geldi Kapılara Dayandı” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık hava olarak yer alır. Türkünün bentleri üçlüklerle kurulu, bağlantıları ise iki dizeden oluşmuştur. 11’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye şeması aaa / bbb / ccc şeklindedir. Konusuna göre lirik olan bur türküde, sevdiği oğlanın vurulması üzerine kızın perişan olması, bu acıya dayanamaz hale gelmesi ve kendisine de bir mezar kazılmasını istemesi anlatılmıştır.

“Necib oğlan kan uykudan uyandı” cümlesinde mübalağa sanatına yer verilmiştir. “Konma bülbül konma” dizesinde “konma” sözcüğü tekrarlanarak tekrar sanatına yer verilmiş. Bağlantı dizelerinde kâkül şeklinden dolayı bir topa benzetilerek teşbihi belige yer verilmiştir. Dizelerde geçen lâle, sümbül ve gül kelimeleri arasında tenasüp sanatı vardır.

3.60.2. Muhteva Özellikleri

Kama yarasındaki “kama”nın kelime anlamı “silah olarak kullanılan, ucu sivri, iki ağzıda keskin uzun bir bıçak olarak bilinmektedir.

Yara ise divan edebiyatında âşık için kullanılan bir kavramdır. Sevgili daima âşığı yaralamaktadır ve âşıkta bundan oldukça zevk almaktadır. Çünkü bunların karşılığında sevgilisinden ilgi ve şefkat bekler.

Gülden sonra en çok kullanılan çiçeklerden birisi de lâledir. Klasik Türk şiirinde ilk zamanlarda taşralı bir çiçek olarak sayılmıştır. Lâle’nin kullanımı klasik Türk edebiyatında giderek yaygınlaşmıştır ve Türk şiirine geçmesine Mevlana neden olmuştur. Sık kullanılmasının sebebi ise Allah lafzının da aynı harflerle yazılmasıdır.

Lâle bağlantı kurduğu kişiler arasında “sevgili ve güzel”, uzuvlar arasında “yanak ve dudak”, eşyalar için “kadeh”, doğa olayları için de “güneş ve ay” gibi soyut kavramları karşılamaktadır. İran mitolojisinde ise lâlenin üzerindeki çiğ tanesine yıldırım düşmesi sonucu yaprağı alev alarak göbeğindeki siyah leke meydana gelir (Açıl, 2015, s. 13-14).

İncelediğimiz türküde geçen lale ise renginden dolayı konu olmuştur. Çünkü Âşığın gönlü aşkından yandığı için lâle gibi kırmızıdır. Ama asıl anlatılmak istenen lâlenin ortasındaki yanık ile âşığın gönlünün yanık olmasıdır.

3.61. Şu Sille'nin Sokakları

Hey hey ey

Şu sille'nin sokakları sekili amman aman aman sekili aman

Pencerede aman gül garanfil ekili amman

Kimler olsun anam nazlı yârin vekili amman

Dolan sallan anam boylarına kurban olayım

Aman Amman Amman amman neler olacak

Meram'daki bağlar bizim olacak

Hey hey ey

Şu sille'nin yaylaları yokuşlu amman aman aman yokuşlu amman

Halıları aman ilvanilvan nakışlı amman

Güzeller geliyor ceylan bakışlı amman

Dolan sallan anam boylarına kurban olayım

Aman Amman Amman amman neler olacak

Meram'daki bağlar bizim olacak

Hey hey ey

Dumanlanmış loros da dağı'nın tepesi amman aman aman tepesi amman

Yârimi aldım da(gördüm de) ateş küfesi amman

Ayık gezmez anam şu bozkır'ın efesi amman

Dolan sallan anam boylarına kurban olayım

Aman Amman Amman amman neler olacak

Meram'daki bağlar bizim olacak

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
3990	Konya	Ahmet Özdemir	Kemal Koldaş	Aşk-Sevda

3.61.1. Şekil Özellikleri

“Şu Sille'nin Sokakları” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Türkünün bentleri dörtlüklerle kurulu ve bağlantıları iki dize olarak oluşturulmuştur. 11'li hece ölçüsüyle yazılmıştır ve belirli kafiye düzeni yoktur. Sevgiliye yazılan lirik konulu bir türküdür.

“Hey hey ey” sözcükleri ile hem tekrar sanatı hem de nida sanatı kullanılmıştır. “Amman” sözcükleriyle de tekrar sanatına yer verilmiştir. Gül ve karanfil sözcükleri arasında tenasüp sanatı görülür. “İlvan ilvan” sözcükleri ile tekrar sanatı kullanılmıştır. “Güzeller geliyor ceylan bakışlı” cümlesinde sevgilinin bakışları ceylana benzetilerek teşbihi belîğ sanatı kullanılmıştır.

3.61.2. Muhteva Özellikleri

Loras Dağı, Konya şehir merkezinin en yüksek dağı bu türküde yer alarak ilin coğrafi konumu hakkında bilgi vermiştir.

Sille, Konya'nın Selçuklu ilçesine bağlı olan bir mahalledir. Türkünün söylenmesinde icracının yaşadığı yerin de etkisi görülür. Konya'ya ait yerleşim birimi belirtilerek sokaklarından ve yaylalarından bahsedilmiştir.

Meram Bağları, Konya’da bağ ve bahçeleri ile ünlü bir yerleşim yeridir. Türküde yer verilmesiyle yörenin yerleşimi hakkında bilgi aktarımı sağlanır.

Ceylan, türküde sevgili anlamında kullanılmıştır. Sevgilinin gözleri ve bakışları ceylanın gözlerine benzetilmiştir. Sevgilinin bakışları ceylanın bakışları kadar etkilidir.

3.62. Suya Düştü Gülümüz

Suya düştü gülümüz (aman)

Ötmüyor bülbülümüz (aman aman)

Ne kadar güzel olsan (aman)

Geçti cahil ömrümüz (aman aman)

Makarada ipliğim (aman)

Kafeslerde kekliğim (aman aman)

Hangi yoldan geleceğin (aman)

Yolların bekleyim (aman aman)

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
4002	Konya	Yöre ekibi	Yücel Paşmakçı	Aşk-Sevda

3.62.1. Şekil Özellikleri

“Suya Düştü Gülümüz” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Türkü yapı bakımından bentleri mâni dörtlüklerinden oluşur. 7’li hece ölçüsüyle kaleme alınmıştır. Kafiye düzeni aaxa / bxbx şeklindedir. Sevdiğini bekleyerek ömrünün geçtiğini söyleyen aşığı konu alan lirik bir türküdür.

Bülbül sözcüğü ile kinaye sanatı yapılmıştır. Yani hem şair hem hayvan anlamında düşünülebilir. Gül ve bülbül sözcükleri ile makara ve iplik sözcükleri arasında tenasüp sanatı kullanılmıştır. “Hangi yoldan geleceğin” cümlesinde soru sorularak istifham sanatına yer verilmiştir.

3.62.2. Muhteva Özellikleri

Türkülerde genellikle gül ve bülbül unsurları beraber kullanılmaktadır. Bülbül sevgilisine olan aşkı dile getirmek için öter. O şakıyışlarıyla sevgisinin güzelliklerini anlatır. Bu özelliklerden dolayı da âşığa benzetilmektedir. Sevgilinin olmadığı yerlerde bülbülün güzel sesi duyulmaz artık ötmez olur. Sevdiğine bir türlü kavuşamamasının derdiyle genellikle gül ile beraber kullanılmıştır. İncelediğimiz türküde ise bülbülün artık gül olmadığı için ötmediği ve bu yüzden sesinin duyulmaz hale geldiği belirtilmiştir.

Makaradaki ipliğin uzunluğu sevgili ile âşık arasındaki yolun uzunluğuna benzetilmiştir. Bu uzun yolda âşık sevgilisinin gelmesini dört gözle beklemektedir.

3.63. Şu Silleden Gece Geçtim

Şu sille'den aman gece geçtim görmedim

Annem annem annem annem annem

Görmedim annem annem annem annem annem

Acı tatlı aman sular içtim ölmedim

Annem annem annem annem annem

Ölmedim annem annem annem annem annem

Aman yârim edalı yârim geligeli yârim hayda

Aman yârim edalı yârim sürmeli yârim hayda

Şu sille'nin ufacık ta tefecik taşları

Annem annem annem annem annem

Taşları annem annem annem annem annem

Kalem olmuş aman yazıyor kaşları

Annem annem annem annem annem

Kaşları annem annem annem annem annem

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
4174	Konya	Rıza Konyalı	TRT Müzik Dai.Bşk.Thm. Md.	Aşk-Sevda

3.63.1. Şekil Özellikleri

“Şu Silleden Gece Geçtim” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Serbest hece ölçüsü ile yazılan bu türkünün kafiye şeması aa / bb şeklindedir. Silleli bir askerin sefer dönüşünde annesini görememesi üzerine yazılan asker konulu lirik bir türküdür.

Dizelerde yer alan “Annem annem” sözlerinin tekrarı ile tekrar sanatına yer verilmiştir. Acı ve tatlı sözcükleri bir arada verilerek tezat yapılmıştır. Bağlantı dizesinin sonunda “yârim hayda” sözlerinin tekrarı ile tekrar sanatına yer verilmiştir. “Ufacık tefecik” sözcüklerinde ikilemeye yer verilmiştir. “Kalem olmuş aman yazıyor kaşları” cümlesinde ise kaşlar kaleme benzetilerek teşbihi belîğ yapılmıştır. “Acı tatlı aman sular içtim ölmedim” cümlesinde de abartı yapılarak mübalağaya yer verilmiştir.

3.63.2. Muhteva Özellikleri

Sille, Konya’da bulunan yerleşim alanıdır. İncelediğimiz türküde bir askerin sefer dönüşünde geçtiği yer olarak belirtilmiştir.

Kaş (ebrû), güzellik unsurları içinde yer alır. Şeklinden dolayı teşbihi belîğ ve mecaz sanatlarında sıkça kullanıldığını görürüz. Türküde ise çizilmiş gibi düzgün şeklinden dolayı kaleme benzetilmiştir.

Âşık cilvesinden etkilendiği sevgilisine edalı yâr diye seslenir. Cilve sevgilide bulunan özelliklerden birisidir. O cilvesiyle âşığı kendine çeker ve etkiler. Âşık zaten bu cilvelere her zaman açıktır.

3.64. Emmiler Emmiler

Emmiler emimler Türkmen emmiler

Uzun uzun entari salma yenliler

Hep bir araya gelmiş çifte benliler

Ağalar beyler ne diyelim ağlayalım

Kareler mi bağlayalım

Alnımın da yazısı kaderim de böyleymiş

Bir oğlum olsaydı da verseydim hocaya

Okuya okuya gelseydi heceye

Şahidimiz karanlık geceler de

Ne diyelim ağlayalım

Kareler mi bağlayalım

Alnımın da yazısı kaderim de böyleymiş

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
4251	Konya	Ahmet Gazi Ayhan	TRT Müzik Dai.Bşk.Thm. Md.	Ağıt

3.64.1. Şekil Özellikleri

“Emmiler Emmiler” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık havadır. Türkünün bentleri üçlüklerle oluşturulmuştur. Serbest bir hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye şeması aaa / bbb / ccc / ddd şeklindedir. Şairin oğlu olmadığını ve kaderinin böyle olduğunu belirten ağıt konulu bir türküdür.

Konya yöresine ait repertuar numarası 329 olan “Emmiler Emmiler Türkmen Emmiler” türküsü ile benzerlik göstermektedir. Birisi Konya, birisi ise Konya / Akşehir yöresine aittir. Konya’ya ait olan bu türkünün sözleri Selçuklular döneminden itibaren kökleşmiş bir yerli Türkmen halkının varlığı ve birçok yörelerdeki farklı okunuşları Konya’nın müzik zenginliğini ispatlamaktadır (Tarım, 2021, s. 117).

Emmiler emmiler”, “uzun uzun” ve “okuya okuya” sözlerinin tekrarlanmasıyla tekrar sanatına yer verilmiştir. Entari, salma ve yenli sözcükleri arasında tenasüp sanatı görülür.

3.64.2. Muhteva Özellikleri

Türküde hocaya gönderilip okutulacak bir oğlana sahip olamamanın üzüntüsüyle yakılan bir ağıt söz konusudur. Türkü dizelerinde yöresel kıyafetlere yer verilmiştir. Entari, türkülerde sıkça kullanılan tek parça ve boydan kadın elbiselerinden birisidir. Kadınlara ait giyim kuşamla ilgili en çok sözü edilen parçalardandır. Salma, elbiselerin kolunun yeninden sarkan uzun kumaş parçasıdır. Yen giysi koludur.

3.65. Tosun At Yorulurda Gönül Yorulmaz

Tosun at yorulur da gönül yorulmaz (yavrum)

O yanık sevdalara da çare bulunmaz (yavrum)

El kızı bulunurda gardaş bulunmaz (yavrum)

Eyvah bana yazık oldu sana da sebebim ey ey sürmelim

Darıldın mı da bakmaz oldunda bu yanada vay vay ey sürmelim ey

Ne bakarsın kömür de gözlüm kapıdan yavrum

Sensin beni doğru da yolumdan sapıdan yavrum ey sürmelim ey

Ben gelemem zebaniler gelsin hakkından yavrum

Eyvah bana yazık oldu sana da sebebim ey ey sürmelim ey

Darıldın mı da bakmaz oldunda bu yanada vay vay ey sürmelim ey

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
4392	Konya	Mehmet Tataroğlu	Banttın yazıldı	Aşk-Sevda

3.65.1. Şekil Özellikleri

“Tosun At Yorulurda Gönül Yorulmaz” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Türkü yapı olarak bentleri üçlü, bağlantıları ise iki dize olarak yazılmıştır.

Serbest ölçü ile yazılmıştır. Kafiye şeması aaa / bbb şeklindedir. Konusuna göre lirik olan bu türküde âşık kömür gözlü olan sevgilisine duyduğu aşka çare bulamaz, onun peşinden giderek âşığı doğru yoldan ayırır.

O yanık sevdalara da çare bulunmaz cümlesinde teşbihi belîğ yani benzetme sanatı görülür. “Elkızı bulunur da gardaş bulunmaz yavrum” cümlesinde “el” sözcüğü ile tevriye sanatı yapılmıştır. Uzak anlamı kastedilerek yabancı anlamında kullanılmıştır. Bulunur ve bulunmaz sözcüklerinde tezatlık görülür. “Eyvah” sözcüğü ile nida yani seslenme sanatına yer verilmiştir. “Kömür gözlüm” cümlesinde teşbihi belîğ sanatına yer verilmiştir. Son dizelerde “ey ey” sözcüklerinin tekrarlanmasıyla tekrar sanatına yer verilmiştir.

3.65.2. Muhteva Özellikleri

Sevda, sevgiliye eleştiri türküleri arasında en çok işlenen konulardan birisidir. Sevgilinin güzelliği, özellikleri ve ona duyulan aşk gibi konular işlenmekle beraber bunun yanında sevgilinin eleştirildiğini de görmek mümkündür (Gönen, 2017, s. 419-432). İncelediğimiz bu türküde ise sevgilinin davranışları, âşığın hal ve hareketlerini olumsuz etkilemesi sebebiyle eleştirel olarak ele alınmıştır.

Gönül, âşığın dert ortağı, sevgilinin ise kölesidir. Âşığın gönlü keder ve acıyla beslenir. Daima gözyaşları döker, üzüntü ve acı çekmekten hoşlanır. Ama bütün bunlara rağmen âşığın gönlü asla yorulmaz. İncelediğimiz türküde de gönlün asla yorulmaması ele alınmıştır.

3.66. Âşığın Yaylası O Dağlar

Âşığın yaylası derler o dağlar

Al yeşil pervaneler giymiş o dağlar (beyim aman)

Sabır ister her murada ermiye

Çok sabrettim sabrı takat kalmadı

Söylemem yavruya bugün yangındır

Yar koynundan çıkmış bugün yorgundur

Hay sevdiğim neden güzel seversin

Taşlar atıp dertlileri ezersin

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
4446	Konya	Silleli İbrahim Berberoğlu	Ankara Devlet Konsevatuarı	Aşk-Sevda

3.66.1. Şekil Özellikleri

“Âşığın Yaylası O Dağlar” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Türkü yapısına göre bentleri ikiliklerle kurulmuştur. 11’li hece ölçüsü ile kaleme alınmıştır. Kafiye şeması aa / bb / cc / dd şeklindedir. Konusuna göre lirik bir türküdür. Birçok özelliği olan sevgili, âşığa karşı fazlasıyla acımasızdır. Ona acı vermektense mutlu olur. İncelediğimiz türküde de sevgilinin âşığa çektiği eziyetlere değinilmiştir.

Türküde “Al yeşil pervane giymiş o dağlar” cümlesi aynı şekilde 505 repertuar numaralı “Âşığın yaylası derler otağı” adlı türküde de yer almıştır. “Söylemem yavruya bugün yangındır” cümlesindeki “yangın” sözcüğü mecaz anlamda kullanılmıştır. “Hay sevdiğim neden güzel seversin” cümlesinde nida ve istifham sanatı kullanılmıştır. “Taşlar atıp dertlileri ezersin” cümlesinde ise dertlilerden kasıt âşıklardır. Ama bu açıkça belirtilmemiştir. Bunun için açık istiareye yer verilmiştir. Ayrıca âşıklar dertlilere benzetilerek teşbihi belîğ yapılmıştır. Dağlar al yeşil pervanelere benzetilerek teşbihi belîğ sanatı kullanılmıştır.

3.66.2. Muhteva Özellikleri

Türküde dağ ve yayla, sevgilinin mekânı olarak geçmiştir. Güzellerin yayladığı yer olarak bilinir. Dağ aracılığıyla uzak kalan sevgiliye mesaj iletmek istenmiştir ve duygularını ifade etmek için kullanılmıştır. Bu ayrılığın sebebi ise dağlar ve yaylalar olarak görülür. Âşık, sevgilisine kavuşmak için dağlardan ümit bekler. Sevgili dağ ilişkisi içinde yer almıştır.

Sevda yangını âşığı yaktıkça yakar. Âşık bulunduğu durumun ne olacağını bilmediği bir yangının içindedir. Sabretmek âşıklar için dünyanın en zor şeyidir. Büyük bir ümitle sevdiğinin gelmesini sabırla bekler. Ama artık bu sabrı tükenir dayanacak gücü kalmaz.

Sevgilinin koynu âşık için oldukça kıymetlidir. Âşık daima sevgilinin koynuna girmeyi arzulamaktadır.

Âşık daima dertlidir. Çünkü sevdiği bir türlü ona yüz vermez ve kavuşamazlar. İşte bu âşığın en büyük derdi haline gelmiştir. Bu derdinin dermanı da yalnızca sevgilisidir. İncelediğimiz türküde ise âşık dertli olarak nitelendirilip sevgilinin sürekli onu ezdiğine değinilmiştir.

3.67. Çek Deveci Develerin Sulansın

Çek deveci develerin sulansın

Sulansın da acı göller bulansın

Çek deveci develeri yokuşa

Gül sineler birbirine tokuşa

Saçım uzun ben saçımı tararım

Var mı benim kimselere zararım

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
4447	Konya-Karapınar	İbrahim Çetin-Rıfat Börekçi	Ankara Devlet Konservatuarı	Aşk-Sevda

3.67.1. Şekil Özellikleri

“Çek Deveci Develerin Sulansın” türküsi ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Yapısına göre bentleri ikiliklerle kurulmuş ve bağlantısı olmayan türküdür. Ayrıca 11’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Kafiye şeması aa / bb / cc şeklindedir. Aşk ve sevda üzerine yazıldığı söylenen lirik konulu türkü olarak değerlendirilebilir.

İncelemiş olduğumuz türkü “3744” repertuvar numaralı “Çek deveci develeri” adlı türküye benzemektedir.

Gül sineler cümlesinde teşbihi belîğ sanatına yer verilmiştir.

3.67.2. Muhteva Özellikleri

Sîne, kelime olarak göğüs ve kalp anlamlarına gelmektedir. Divan şiirinde ise duyguların algılanacağı yer olarak anılır. Sevgilinin açtığı yaralar burada hissedilir. İncelemiş olduğumuz türküde ise sîne gülle birlikte ele alınmıştır.

3.68. Garaman’ı Galdırsalar

Garaman’ı galdırsalar

İçine gül doldursalar

İstedğim bana verseler

Sürü sürü sürü sürü sürmeli kızlar

Göğsü çapraz düğmeli kızlar

Çıkayım dağlar başına

Sen gül topla ben nergizi

Garaman’a gider iken

Ayağıma battı diken

Yola çıktım erken erken

Sürü sürü sürü sürü sürmeli kızlar

Göğsü çapraz düğmeli kızlar

Çıkayım dağlar başına

Sen gül topla ben nergizi

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
4448	Konya-Sille	Silleli İbrahim Berberoğlu	Ankara Devlet Konservatuvarı	Aşk-Sevda

3.68.1. Şekil Özellikleri

“Garaman’ı Galdırsalar” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Türkünün bentleri üçlüklerle kurulmuş, bağlantıları ise dört dizeden oluşmuştur. 8’li hece ölçüsüyle yazılmıştır ve kafiye şeması aaa / bbb şeklindedir. Lirik konulu bu türküde şairin tek isteği sevdiğini almak istemesidir.

“Garaman’ı galdırsalar içine gül doldursalar” dizelerinde abartıya yer verilerek mübalağa sanatına başvurulmuştur. Bağlantı dizelerinde “sürü” sözcüğünün yinelenmesiyle tekrar sanatı kullanılmıştır. Aynı zamanda ikinci bendin son dizesinde “erken” sözcüğü de tekrarlanmıştır. Bağlantı bölümünün son dizesinde gül ve nergis sözcükleri arasında tenasüp vardır. Ayrıca gül ve nergis arasındaki bağlantıdan dolayı telmihte bulunulmuştur.

3.68.2. Muhteva Özellikleri

Nergis, mitolojiye göre çok güzel, aşktan anlamayan ve narsis bir gençtir. Bu genci seven aşkının derdiyle perişan olan kızlar onu tanrıya şikâyet edermiş. Tanrının verdiği ceza sonucunda bir gün narsis derede kendi yansımını görerek kendisine âşık olur. Suda kendisini seyrederken birden suya atlar ve boğulur. Vücudu ise çürür ve yerinde göze benzeyen bir çiçek çıkar. Başka bir rivayete göre peri ve ırmağın oğludur. Hem insanlar hem de periler bu oğlana âşıktır. Hatta öyle ki Ses isimli bir peri onun aşkından ölecek bir taşla dönüşür. Şarktaki bir efsaneye göre de gül ve nergis arasında bir aşk yaşanmıştır (Pala, 2004, s.356). Bu ikisi arasındaki ilişki incelediğimiz türkünün bağlantı dizelerinde ele alınmıştır.

Nergisin klasik Türk şiirinde önemi bazı beyitlerde mitolojik kökenini belirtmek için telmihe yer verilir. Bu efsanelerden yola çıkılarak nergis ve göz arasında ilişki olduğu belirtilmiştir. Gözle ilişkisinden dolayı da şiire estetik bir anlam katar (Açıl, 2015, s. 13-14). Sevgilinin gözü nergistir. Bu sebepten dolayı da divanlarda âşığın bakışı nergis ile temsil edilir.

3.69. Hürünün Evleri Daldan Meşeden

Hürünün evleri (anim) daldan meşeden
Hiç korkmaz mı zalim Arap beyden paşadan
Sen doldur ben içeyim billur şişeden
Koyma beni zalim Arap ıssız çöllere

Hürünün evleri (anim) yayla yolunda
Etekcek ince belinde ziller elinde
Seni de oynadayım beyler önünde
Koyma beni zalim Arap yemen elinde

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
4449	Konya-Sille	Silleli İbrahim Berberoğlu	Ankara Devlet Konsevatuarı	Aşk-Sevda

3.69.1. Şekil Özellikleri

“Hürünün Evleri Daldan Meşeden” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Yapı olarak bentleri dörtlüklerle yazılan türkü serbest bir ölçü ile dile getirilmiştir. Belirli bir kafiye düzeni yoktur. Konusuna göre lirik olan bu türküde sevgili zalime benzetilmiştir ve âşık ondan ayrı gurbette kalmaktan korkmaktadır.

“Hiç korkmaz mı zalim bey Arap beyden paşadan” cümlesinde soru sorularak istifham sanatına yer verilmiştir. Ayrıca sevgili zalime benzetilerek teşbihi belîğ sanatı kullanılmıştır.

3.69.2. Muhteva Özellikleri

Meşe, Türkiye’de hemen her bölgede yetişen bir ağaç olup sert yapısı ile oldukça dayanıklıdır. Bu sağlam yapısından dolayı bazı yapıların inşasında kullanılmıştır. Meşe ağacının kullanımı incelediğimiz bu türküde göze çarpmaktadır. Türküden anlaşılacağı üzere meşe sözcüğü evin meşeden yapıldığını gösterir.

Sevgili, âşığı sürekli eziyet ettiği için zalim olarak nitelendirilir. O âşığı acı çektirmekten zevk almaktadır. İncelediğimiz türküde ise âşık kendisinin zalim sevdiği yüzünden ıssız çöllerde ve Yemen’de kalacağını düşünerek korkmuştur.

3.70. Elmaların Yongası

Elmarın Yongası

Sağ Cebinde Aynası

İki Kaşın Arası

Hovardalar Yaylası

Elmayı Bıçakladım

Çevreyi Saçakladım

Yarin Goynunda Sandım

Yastığı Kucakladım

Fincan Fincan İçinde

Fincan Zarfın İçinde

Gızlar Bir şey Saklıyon

Pembe Şalvar İçinde

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
4450	Konya	Çopur Ahmet	Ankara Devlet Konsevatuarı	Aşk-Sevda

3.70.1. Şekil Özellikleri

“Elmaların Yongası” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık hava olarak değerlendirilir. Türkü yapısı bakımından bentleri dörtlüklerle kurulmuş, bağlantıları yoktur. Türküde 7’li hece ölçüsü kullanılmıştır. Aşk ve sevda konulu lirik bir türküdür. Kafiye şeması aaaa / bbbb / ccde şeklindedir.

Elmaların yongası başlığı adı altında birbirine benzer iki türkü bulunur. Bunlardan birisi daha önce incelemiş olduğumuz repertuvar numarası 1491 olan türküdür. İncelemiş olduğumuz bu türkülerin ilk kıtaları benzerlik gösterir.

“Fincan” ve “içinde” sözcüklerinin tekrarıyla tekrar sanatına yer verilmiştir.

3.70.2. Muhteva Özellikleri

Şalvar, geleneksel bir kıyafettir. Türküde bu şalvarın rengi pembe olarak verilmiştir. Türküde bu pembe şalvarın içinde saklı bir şey olduğu iddia edilmiştir.

Ayna, daha önce bahsedildiği gibi ayna cepte taşınması yönünden bu türküde de yer almıştır. Kullanılmaya kullanılmaya pas tutması hem âşık için hem de sevgili için katlanılması zor bir durumdur.

Daha öncede “âşığın yaylası o dağlar” türküsünde belirtildiği gibi sevgilinin koynu âşık için oldukça kıymetlidir. Âşık daima sevgilinin koynuna girmeyi arzulamaktadır. Âşık, kendisini sevgilinin koynunda sanarak yastığı sevgilisi gibi kucaklamıştır.

Elma, mâni ve şiirlerde erotik (şehvâni) ifadeleri ve aşk sembollerini aktarmak amacıyla kullanılan meyvelerden birisi olarak bilinir (Aksoy, 2007, s. 41-56). İncelediğimiz türküde elmanın bu amaçla kullanıldığını söylemek mümkündür.

3.71. Çukur Mahallede Bizim Evimiz

Çukur mahallede bizim evimiz

Harcıyeler oldu da meskenimiz

Nafile de nafile bunlar nafile

Çalgı çaldım kız oynattım yine nafile

Yeni çıkan hanımlar sıktı canımız

Burnumuzdan geldi de al kanımız

Nafile de nafile bunlar nafile
Çalgı çaldım kız oynattım yine nafile

Bizim damlarımız akar oluklu
Yusufun giydiği sedef ilikli
Yeni havasınan olduk yavuklu

Nafile de nafile bunlar nafile
Çalgı çaldım kız oynattım yine nafile

Kapımın önünden gelir geçersin
Lavanta kokulu konyak içersin
Ne beni alır ne vazgeçersin

Nafile de nafile bunlar nafile
Çalgı çaldım kız oynattım yine nafile

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
4451	Konya	Çopur Ahmet	Ankara Devlet Konsevatuarı	Aşk-Sevda

3.71.1. Şekil Özellikleri

“Çukur Mahallede Bizim Evimiz” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Türkünün yapısında belirli bir düzen yoktur. Serbest bir ölçü ile dile getirilen dizeler 11’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Belirli bir kafiye düzeni yoktur.

Aşk ve sevda üzerine yazılan bu türkü konusuna göre lirik bir türküdür. Sevdği yüzünden hariciyeleri mesken tutmuştur. Âşık sevdiği kızın etrafında dolanıp duran bir kişidir. Sevgili ise âşığın aşkını burnundan getirmiştir. Âşık sevdiği kızı ne alabilmiş

ne de ondan vazgeçebilmiştir. “Nafile” sözcüklerinin tekrarıyla tekrar sanatına yer verilmiştir.

3.71.2. Muhteva Özellikleri

Konyak, ispirto derecesi yüksek, özel kokulu, kiremit renginde bir içki türüdür. Bu yüzden içen kişiyi sarhoş eder ve kendinden geçirir. Âşık dertlerini unutmak için içer.

3.72. Şakir Geldi Kilime

Şakir geldi kilime

Döndü dolaştı dilime

Oğlan gözlerin kör olsun

Çifte vurdun yüreğime

Nesine yar nesine

Yandım da fino fesine

Fesine değil yanarım

Gaşlarının süsüne

Şu derenin ayazı

Vuruldum akşam namazı

Şiddetinden kılınmıyor

Şakir beyin namazı

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
4473	Konya-Sille	Silleli İbrahim Berberoğlu	Ankara Devlet Konsevatuarı	Aşk-Sevda

3.72.1. Şekil Özellikleri

“Şakir Geldi Kilime” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Yapısına göre bentleri mâni dörtlüklerinden oluşur. Serbest ölçü ile yazılan türkünün kafiye

şeması aaxa / bbbx / ccxc şeklindedir. Konusuna göre lirik bir türküdür. Aşkından vurulan âşık dile getirilmiştir.

“Çifte vurdun yüreğime” dizesinde mübalağa görülmektedir.“Nesine” sözcükleri yinelenerek tekrare yer verilmiştir.

3.72.2. Muhteva Özellikleri

“Şakir Geldi Kilime” türküsi mâni tarzında yakılmıştır. Türküde, “Çifte vurdun yüreğime” sözleri, kadınların dokuduğu kilimleri almaya gelen Şakir’e kızlardan birinin yıldırım aşkıyla vurulduğunu anlatır. “Fesine değil yanarım gaşlarının süsüne” ifadesi ise, delikanlının bakımlı birisi olduğunu gösterir. Ancak bütün bunlardan sonra “Şu derenin ayazı, Vuruldum akşam namazı, Şiddetinden kılınmıyor, Şakir Bey’in namazı” şeklindeki dörtlük, Şakir adındaki delikanlının sonbahar ya da kış gününde hayatını kaybettiğini, soğuktan dolayı cenaze namazının kılınmamasından anlıyoruz. Mâni tarzında yazılmış olsa da, birçok türküde olduğu gibi, burada da kızın kalbinin oğlana meylettiğini anlatan bir türküdür denebilir.

3.73. Aman Da Kırat Gülüm De Kırat

Aman da kırat gülüm de kırat

Üstüne binenler alır murat

Hak emrinden yeşil kanat

Oyna atım gün bizimdir

Gadife çullar uzun da yollar dağlar bizimdir

İleri durur geri durulmaz

Altı patlarınan düşman vurulmaz

Kelle gitmeyince kırat verilmez

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
----	------	-------------	----------	------

4474	Konya	Çopur Ahmet	Ankara Devlet Konsevatuarı	Yiğitlik- Kahramanlık
------	-------	-------------	-------------------------------	--------------------------

3.73.1. Şekil Özellikleri

“Aman Da Kırat Gülüm De Kırat” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Yapısına göre bentleri üçlüklerle kurulu olup bağlantıları ise iki dizeden oluşmuştur. Hece ölçüsünde kararlılık olmayıp serbest bir ölçü ile yazılmıştır. Kafiye şeması aaa / bbb şeklindedir. Tarihi bir olaydan bahsedildiği için konusu yiğitlik ve kahramanlık üzerinedir.

3.73.2. Muhteva Özellikleri

At, Türk kültüründe kutsal bir hayvandır. Gerek insana sağladığı kolaylıklar olsun gerekse asaleti olsun her daim toplumda önemli bir yeri olmuştur. Tarih boyunca şairlere, destanlara, türkülere ve efsanelere birçok yönden konu olmuştur. Atın rüzgârdan yaratıldığına inanılmaktadır. Bu yüzden de rüzgârın hızı ve gücünün ata geçtiğine inanılır. İyi bir at, yorulmak bilmez düşmanını hissederek önceden sahibini uyarır ve ölen kahramanı bırakmayıp onu vatanına götürür. Köroğlu destanında Köroğlu'nun kurtarıcısı ve en büyük yardımcısı kırat'tır. Kırat kanatlarıyla olağanüstü bir yapıya sahiptir. Hatta kırat'ın ölmezliğine de inanılmaktadır (Çufadar, 2019, s. 215-226).

At, Türkler için değerli ve kutsal hayvanların başında gelmektedir. Murada götüründe odur sefere götüründe. Bu yüzden incelemiş olduğumuz türküde kırat seçilerek kahramanlık konusuna yer almıştır.

3.74. Kuyu Dibi Dikmeli

Kuyu dibi dikmeli

(Zöhrem) dibine güller ekmeli

Güzel kahrı güç olur

(aman) biraz zahmet etmeli

Merdanesin hanım zöhrem merdane

Bal mı sürdün dudağına gerdane

(Zöhrem) kuyu dibi saz olur

Gül açılır yaz olur

Ben yârime gül demem

Gülün ömrü az olur

Merdanesin hanım Zöhrem merdane

Bal mı sürdün dudağına gerdane

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
4475	Konya- Çumra- Alkaran	Mehmet Yozgatlı	Ankara Devlet Konsevatuarı	Aşk-Sevda

3.74.1. Şekil Özellikleri

“Kuyu Dibi Dikmeli” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Yapısına göre bentleri mâni dörtlüklerle kurulu bağlantıları iki dizeden oluşan bir türküdür. 7’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye şeması aaxa / bbxb şeklindedir. Konusuna göre lirik bir türküdür. Güzellerin nazlı ve zahmetli olduğu söylenmiştir. Bunun yanında âşık sevdiğine gül diyemez çünkü güllerin ömrü azdır ve âşıkta bundan korkmaktadır.

Bal mı sürdün dudağına gerdane cümlesinde soru sorularak istifham sanatı yapılmıştır. “Gül” sözcükleri arasında cinas uyak vardır.

3.74.2. Muhteva Özellikleri

Gül, klasik Türk şiirinde sıkça kullanılan çiçeklerden biridir. Gül, genellikle sevgiliyle özdeşleştirilmiştir. Gülün açılması güzel bir olaydır. Çünkü gül açıldığında bahar gelir ve bu da bir sevinç belirtisidir. Ama bütün bunlara rağmen gül çok çabuk solar, geçicidir. Tıpkı âşığın ömrü gibidir. İncelemiş olduğumuz türküde de gülün ömrü az olduğu için âşığın sevdiğine gül diyememesinden bahsedilmiştir. Çünkü âşık sevgilisinin bir gül gibi geçici olmasını hiç istemez.

Bal ile sevgilinin dudağı ve gerdanının tatlılığı anlatılmak istenmiştir. Âşık, sevdiğinin bal gibi dudaklarının tatmak istemektedir.

Gerdan, sevgilinin gerdanı âşık için daima çekicidir ve buradan öpmeye doyamaz. İncelemiş olduğumuz dizelerde sevgilinin gerdanına ve dudağına bal mı sürdüğünü sormaktadır. Yani bal gibi tatlı gerdanını öpmelere doymadığını belirtmek istemiştir.

3.75. Odam Sıva Tutmuyor

Odam sıva tutmuyor

Biraz kum katmayınca

Sevda baştan gitmiyor

Sarılıp yatmayınca

Oğlan döne döne kız döne döne

Gelin mi oldun yine

Gelin olduğun gece

Oynarım döne döne

Odam kireçtir benim

Yüzüm güleçtir benim

Sarılalım yatalım

Tenim ilaçtır benim

Oğlan döne döne kız döne döne

Gelin mi oldun yine

Gelin olduğun gece

Oynarım döne döne

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
4476	Konya- Çumra- Alkaran	Mehmet Yozgatlı	Ankara Devlet Konsevatuarı	Aşk-Sevda

3.75.1. Şekil Özellikleri

“Odam Sıva Tutmuyor” ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Yapısına göre bentleri dörtlüklerle kurulu bağlantıları dört dizeden oluşmuş bir türküdür. 7’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye şeması aaxa / bxbx şeklindedir. Konusuna göre lirik bir türküdür. Âşık teninin ilaç olduğunu belirterek onunla sarılıp uyumayı istemektedir.

“Döne” sözcükleriyle ikileme oluşturulmuştur. Ayrıca burada tekrar vardır. Bağlantı bölümünün “Gelin mi oldun yine gelin olduğun gece” dizelerinde tecahül-i arif görülür. Tenini ilaca benzetmesinden dolayı teşbihi belige yer verilmiştir.

3.75.2. Muhteva Özellikleri

Sevda, insan mizacına etki eden 4 sıvıdan biri olmakla beraber kalpte bulunan bir sıvıdır. Sevdalanmak ise aşka tutularak bedendeki sevda sıvısının çoğalmasındır. Şairler sevda kelimesini renk ve aşka düşmek anlamında kullanırlar (Pala, 2004, s.401).

Sevda olmak aşk hastalığına yakalanmak yani âşık olmaktır. Bu öyle bir aşktır ki ne yaparsa yapsın başından gitmez bir türlü onu unutamaz. Böylece incelediğimiz türküde âşığın unutamayacağı bir sevdanın içine düştüğü belirtilir.

Âşık sevgiliye sarılarak yani ten temasında bulunarak uyumak istediğini belirtir. Böylece sevgiliye bir ilaç gibi şifa olacağını bildirir.

3.76. Acep Kime Arz Eylesem Halimi

Acep kime arz eylesem halimi

Mevlam kurtar ya al benim canımı

Nice gıydın bana tanrı zalimi

Mevlam kurtar ya al benim canımı

Bir kazadır haktan geldi başıma
Gıydı gözlerime gan ile doldu
Yar ile hasretlik mahşere kaldı
Mevlam kurtar ya al benim canımı

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
4477	Konya- Çumra	Mustafa Hüseyin	Ankara Devlet Konsevatuarı	Aşk-Sevda

3.76.1. Şekil Özellikleri

“Acep Kime Arz Eylesem Halimi” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. 11’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Belirli kafiye düzenine sahip değildir. Lirik konulu olan bu türkü sevgilisine kavuşamayan âşığın sitemleri için yazılmıştır.

Acep kime arz eylesem halimi cümlesinde istifham sanatına yer verilmiştir. Gıydı gözlerime gan ile doldu cümlesinde de mübalağa yani abartma sanatı görülür.

3.76.2. Muhteva Özellikleri

Âşık sevgilisine kavuşamamıştır. Onun tek teselli kaynağı bitmez tükenmez hazine kaynağı gözyaşlarıdır. Çünkü âşık ne kadar çok ağlarsa o kadar değerli olur. Sevgili de bunu istemektedir. Zaten âşık bunu gizlemeye çalışsa da gözlerinden dökülen kanlı gözyaşları her şeyi anlatır. İncelediğimiz türküde de aynı durum söz konusudur. Sevdiğine kavuşamayan âşığın gözleri artık kan ile dolmuştur.

Âşık, sevgilisine kavuşamadığı için Allah’tan kendisinin canını almasını ister. Sevgilisine kavuşmak uğruna canını bile vermeye hazırdır.

Mahşer kelime olarak herkesin bir araya geldiği, toplandığı yer olarak bilinir. Âşık bu toplanma yerinde sevgilisini göreceğini düşünerek umutlanır. Dünya’da âşığın gerçekleşmeyen aşkı mahşer gününe kalmıştır. Bu dünyada kavuşma umudunu kaybetmiştir.

3.77. Ben Sana Demedim mi

(Ah) ben sana demedim mi

Çıkma da duvara (yâr yâr aman)

Giyinmiş kuşanmış (a yârim)

Dönmüş adama

Tavukları takkalı

Gelinleri okkalı

O da güzel nizamlar

(Ah) evlerinin önünde

Taş ben olaydım (yâr yâr aman)

Ela göz üstüne (a yârim)

Gaş ben olaydım

Tavukları takkalı

Gelinleri okkalı

O da güzel nizamlar

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
4478	Konya- Çumra- Alkaran	Veli Civelek-Ali Konukay	Ankara Devlet Konsevatuarı	Aşk-Sevda

3.77.1. Şekil Özellikleri

“Ben Sana Demedim mi” ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Yapısına göre bentleri dörtlüklerle kurulu bağlantıları üç dizeden oluşmuş bir türküdür. Belirli bir ölçüsü olmamakla beraber serbest hece ölçüsüyle yazılmıştır.

Konusuna göre lirik bir türküdür. Âşık sevgilisinin süslenip püslenip dışarı çıkmasını istemez. Ama sevgili de bunun tersini yapıp üstelik bir de kendini elaleme

göstermek için duvara çıkmıştır. Âşık sevgilinin ela gözünün üstündeki kaş ve onun evinin duvarı olmaya bile razıdır. Çünkü âşık daima sevgiliye yakın olmak ister.

3.77.2. Muhteva Özellikleri

Sevgilini gözü genellikle eladır. Âşık için oldukça etkileyici olan bu renk türküde kullanılan sevgilinin güzellik unsuru olarak yer almıştır. Sevgilinin bir bakışı âşığı etkilemesi için yeterlidir. İncelediğimiz türkünün dizelerinde ise âşık ela gözün üstünde bulunan kaş kadar sevgiliye yakın olmak ister.

3.78. Galenin Bedenleri (Limo)

Galenin bedenleri

Çevirin gidenleri

Türlü yazma bağlamış

Konya'nın fidanları

Örtüsü de yiktesi de var efendim var

Ayağında iskarpini var efendim var

Galeden indim düze

Gül bağlıyor nergize

Yedi yıl hizmet ettim

Ela gözlü bir kıza

Örtüsü de yiktesi de var efendim var

Ayağında iskarpini var efendim var

Limo zülfün beliktir

Gerdanın gölgeliktir

Şahin yuvası gibi

Bağrın delik deliktir

Örtüsü de yiktesi de var efendim var

Ayağında iskarpini var efendim var

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
4479	Konya	Çopur Ahmet	Ankara Devlet Konsevatuarı	Aşk-Sevda

3.78.1. Şekil Özellikleri

“Galenin Bedenleri” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Yapısına göre bentleri mâni dörtlükleriyle kurulu, bağlantıları iki dizedir. 7’li hece ölçüsüyle yazılan bu türkünün kafiye şeması aaxa / bbxb / ccxc şeklindedir. Konusuna göre lirik bir türküdür. Şahine benzetilen sevgili âşığın gönlünü delik deşik edip peşinden yedi yıl koşturup hizmet ettirmiştir.

“Türlü yazma bağlamış Konya’nın fidanları” dizelerinde kişileştirmeye yer verilerek teşhis sanatı yapılmıştır. Bağlantı dizelerinde “var” sözcüklerinin yinelenmesiyle tekrare yer verilmiştir. Dizelerde sevgilinin gerdanı şahin yuvasına benzetilerek teşbihi belîğ yapılmıştır.

3.78.2. Muhteva Özellikleri

Siyah saçın yanında onunla beraber yer verilen unsur beyazdır. Siyah renk kapatıcı özelliğiyle bilinir. Sevgilinin yüzünü kapatan saç, bazen ak gerdanını gölgelemektedir (Akgöynük, 2012, s.70). Türkünün dizelerinde bu saçların sevgilinin gerdanını gölgelediği görülür. Sevgili belik (örgülü)zülflerini ak gerdanına salarak güzelliğini tamamlar.

Genellikle sevgilinin saçları avcılık yönünden şahine benzetilmektedir. Bu benzetme halk şiirinde de görülmektedir. Şahin bir av kuşudur. Sevgilinin zülfü yani

sevgilinin saçları âşığı avlar (Pala, 2004, s.418). Bu türküde de sevgili, avını kollamış bir şahine benzetilir ve bakışıyla âşığın gönlünü delik delik edip onu yaralar.

3.79. Şarap İçtim Destiden

Şarap içtim destiden
Kim imiş bana kasteden
Ahreti mahmur olsun
O yâri de bizi dost iden

Dolama da giyer kıсарak
Mestin burnuna basarak
İrakımız çok amma
Şarabımız kıсарak

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
4480	Konya-Gargın	İbrahim Kara	Ankara Devlet Konsevatuarı	Aşk-Sevda

3.79.1. Şekil Özellikleri

“Şarap İçtim Destiden” türküsi ezgisi bakımından usullü yani kırık havadır. Yapısına göre bentleri dörtlüklerle kurulu bağlantı dizesi olmayan bir türküdür. Serbest hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye şeması aaxa / bbxb şeklindedir.

Şarap ve testi arasında uygunluk vardır. “Kim imiş bana kasteden” cümlesinde tecahül-i arif görülür.

3.79.2. Muhteva Özellikleri

Şarap, gerek lezzeti gerekse sarhoş etmesinden dolayı birçok şiirde ve türküde yer almıştır. İçkinin içerken verdiği zevk hali şairlerin vazgeçemediği anlatım şekillerindedir. Türkünün dizelerinde bu şarabın testiden içildiği belirtilmiştir.

3.80. Karşıdan Karşıya Olur mu Böyle

Karşıdan karşıya olur mu böyle

Ne derdin varısa gel bana söyle

Ağlarsan sen beni tenhada ağla

Sakın el yanında ağlama beni

Karşıdan karşıya bürgüsün salları

Yanak şekerlenmiş dudakta bal var

Var git anam var git sende bir hal var

Dün gece gördüğüm sen değil misin

Karşıdan karşıya olur mu böyle

Ne derdin varısa gel bana söyle

Yanakta açılan al bahar gülden

Birini de bana ver kerem eyle

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
5004	Konya-Taşkent	Yöre ekibi	Nafiz Camgöz	Aşk-Sevda

3.80.1. Şekil Özellikleri

“Karşıdan Karşıya Olur Mu Böyle” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık hava olarak oluşturulmuştur. 11’li hece ölçüsüyle yazılan türkü belirli kafiye düzenine sahip değildir. Lirik konulu bu türküde sevdiğinde bir dertler, bir haller olduğunu düşünen âşık onunla konuşmayı ve bunu kendisine söylemesini ister.

“Karşıdan karşıya olur mu böyle” cümlesinde istifham sanatına yer verilmiştir. “Var git anam var git” sözcüklerinin tekrarı ile tekrar sanatı kullanılmıştır. Yanak ve dudak sözcüklerinde tenasüp vardır. “Yanak şekerlenmiş dudakta bal var” cümlesinde teşbihi belîğ sanatı görülmektedir. “Dün gece gördüğüm sen değil misin” cümlesiyle

istifham sanatı yapılmıştır. “Yanakta açılan al bahar gülden” cümlesinde ise teşbihi belîğ yapılmıştır.

3.80.2. Muhteva Özellikleri

Divan edebiyatında âşık dertlilerin en dertlisidir. Bu derdin dermanı da yalnız onun içinde saklıdır. Sevgilisi âşığa hiç yüz vermez bu yüzden bir türlü bir araya gelemezler. Bu âşığın en büyük dertleri arasındadır. Ama âşık yine de bu derdinden oldukça memnundur. Çünkü bu dertleri olmadan âşıklık sıfatına erişemez. İncelediğimiz türküde ise bu sefer dertli olan sevgilidir. Âşık sevdiğinde bir haller olduğunu düşünür ve onun derdini anlamaya çalışır. Ne derdi varsa bunu kendisine söylemesini ve başkasının yanında ağlamamasını ister.

Sevgilinin yanağı âşığa adeta bir bal ve kaymak tadı vermektedir. Âşığın en büyük arzusu sevgilinin bal ve şeker gibi tatlı olan dudağını tatmaktır. Sevgili konuşunca dilinden dökülen sözler bal ve şekeri andırır ve konuştuğunda dudakları da ballanmaktadır (Kaya, 2000, s. 243-246). İncelediğimiz türküde bal benzetmesi ile sevgilinin dudağı anlatılmak istenmiştir. Âşık bal gibi tatlı olan bu dudakların tadına bakmak ister ve bunun için her türlü şeye hazırdır. Yine tadı dolayısıyla sevgilinin yanağı şekerle benzetilmiştir. Bu özellikleri türkünün “Yanak Şekerlenmiş Dudakta Bal Var” dizelerinde görmek mümkündür.

3.81. Hayatın Önünden

Hayatın önünden geçmedim yoldan

Doğrulup bakmadım ar ettim elden

Bir buse aleyin al yanağından

Sallanışın bir hoş dünkü değilsin

Üç yıldız doğdu da bursa dağından

Bülbül figan etmiş yârin bağından

Eğil bir yol öpem al yanağından

Sallanışın bir hoş dünkü değilsin

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
5005	Konya-Taşkent	Asım Uçar-Mehmet Camgöz	Nafiz Camgöz	Aşk-Sevda

3.81.1. Şekil Özellikleri

“Hayatın Önünden” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Yapısına göre bentleri dörtlüklerle oluşturulan ve bağlantıları olmayan türküdür. 6+5 duraklı olup 11’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye şeması: aaab / cccd şeklindedir. Lirik konulu bir türküdür.

“Bülbül figan etmiş yârin bağından” dizesinde “Bülbül” sözcüğü ile tevriye sanatı yapılmıştır. Hem şair hem de hayvan anlamında düşünülebilir. Eğil ve doğru sözükleri arasında tezatlık vardır.

3.81.2. Muhteva Özellikleri

Bülbül, sevgilisine olan hasretinden dolayı özlemine anlatmak için feryat edip durur. O şakıyılarıyla inleyen, sevgilisinin güzelliklerini anlatan bir âşığı temsil eder. Yani bülbülün bu özellikleri âşıktaki da bulunmaktadır. İncelediğimiz türküde kendisini bülbülle özdeşleştiren âşık sevdiğine olan hasretinden dolayı feryat eder. Sevdiğine karşı her ne kadar özlem duysa da başkalarından utandığı için ona bakamaz.

Sevgilinin bağı, bahçesi kuşların öttüğü ve çeşit çeşit çiçeklerin bulunduğu güzel bir yer olarak bilinir. Hatta burası cennetten bir köşe gibidir. Bu bahçede bülbüller öter ve güller açar (Akgöynük, 2012, s. 252). İncelediğimiz türküde yukarıda bahsedildiği gibi bülbül olan âşık sevgilinin bahçesine gelerek burada feryat figan ötmektedir.

Âşık daima sevgilinin al yanağından öpücük alma peşindedir. İncelediğimiz türkünün dizelerinde bunu görmek mümkündür. Yanak, yüz güzelliğini meydana getiren unsurlardan birisidir. Sevgili kırmızı al yanaklıdır. Bazen bu yanaklardaki kızarıklığın sebebi utangaçlıktır. Âşık bu kırmızı yanakları öpmek istediğini belirtmiştir.

3.82. Develi (Köçek)

Çek deveci (yâr) develerin sulansın

Akan ırmakların gözü bulansın

(ah aman aman develi

Sordum aslın nereli)

Devem yüksek atamadım urganı

Üşüdükçe çek başına yorganı

Ah aman aman al efendim

Al beni içeriye koy efendim

Ne var bunda darılacak be efendim

Develi giderse (de) ben de giderim

Develi yoluna (de) kanlar ederim

(ah aman aman develi

Sordum aslın nereli)

Çek deveci develeri yokuşa

Yük vürmüşlar alt'aylıcak toyuna

Ah aman aman al efendim

Al beni içeriye koy efendim

Ne var bunda darılacak be efendim

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
5006	Konya-Taşkent	Ayşen Başçı	Nafiz Camgöz	Aşk-Sevda

3.82.1.Şekil Özellikleri

“Develi” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Yapısına göre bentleri dörtlüklerle kurulmuş ve bağlantıları üç dizeden oluşmuş bir türküdür. 11’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye şeması aabb / cddd şeklindedir.

“Akan ırmakların gözü bulansın” dizesinde kişileştirme yapılarak teşhise yer verilmiştir. “Develi yoluna kanlar ederim” dizelerinde ise abartıda bulunarak mübalağa sanatı kullanılmıştır.

3.82.1. Muhteva Özellikleri

“Develi” türküsünün sözlerine bakıldığında konar-göçer kültürün izleri açıkça görülür. Türküde, yerleşim yerine inen göçebe delikanlı ile yerleşik kızın birbirine olan aşkları dile getirilir. Karşılıklı olarak söylenen sözlerde, delikanlının kavuşma umudu olmadığını kıza söylediği “Üşüdükçe çek başına yorganı” dizelerinden anlıyoruz. Başına yorganı çekmesini söylemesi birlikte olamayacaklarını açık bir dille ifade etmesiyle tam olarak anlaşılabilir olur.

Delikanlının yola revan olmak üzere olduğunu “Çek deveci develeri yokuşa, Yük vurmuşlar alt’aylıcak toyuna” sözleri anlatır. Kız ise, delikanlıya olan aşkıdan dolayı onunla her yere gidebileceğini “Develi giderse ben de giderim” sözleriyle dile getirir. Delikanlıya olan bu büyük aşkına rağmen kızın delikanlıyı tam olarak tanımadığını ise “Ah aman aman develi, Sordum aslın nereli” ifadelerinden anlayabiliriz. Türkü genel hatlarıyla göçebe kültürün etkisiyle iki âşğın durumunu dile getirmek amacıyla yakılmıştır diyebiliriz.

3.83. Ak Kollar Benden

Ak kollar benden bilezik senden
Severim candan can emmim oğlu
Atımız yitmişte bul emmim oğlu

Gelirim sana aç kollarını

Severim seni can emmim oğlu

Atımız yitmişte bul emmim oğlu

Kuşağı senden tokası benden

Severim candan can emmim oğlu

Atımız yitmişte bul emmim oğlu

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
5007	Konya-Taşkent	Ayşen Başçı-Mukaddes Erkin	Nafiz Camgöz	Aşk-Sevda

3.83.1.şekil Özellikleri

“Ak Kollar Benden” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık havadır. Yapı bakımından türkünün bentleri bir dizedir. Kendine ait abb / cbb / abb şeklinde kafiye düzeni vardır. Lirik konulu bu türküde kız sevdiğinden bilezikleri hazır etmesini yani artık onunla evlenmek istediğini belirtir.

Yitmek ve bulmak sözcükleri arasında tezatlık vardır. Dize sonlarındaki “emmim oğlu” sözcüklerinin tekrarlanmasıyla tekrar sanatı kullanılmıştır.

3.83.2. Muhteva Özellikleri

Türküde sevgilinin ten rengi beyaz olarak belirtilmiştir. Sevgilinin kolları bu renk ile öne çıkmıştır. Sevgilinin kollarının ak yani beyaz renkte olması âşık için hoşa giden bir özelliktir. Kız, sevdiğinden ak kolları için bilezik istemektedir.

Sevgili, âşığın gönlüdür. Onun gönlünde sadece sevgilisi vardır ve bu sevgili için canını bile vermeye razıdır. İncelediğimiz türküde ise âşık sevgilisini candan yani gönülden sevdiğini belirtmiştir.

Türkler için at, önemli hayvanlardan birisidir. Atın sıkça kullanıldığını görmek mümkündür. İncelediğimiz türküde ise gelinin bindiği bir binek olarak görülür. Eski zamanlarda gelinler düğün günü erkek tarafına gideceği zaman ata binerek gidermiş. Bu Türklerde yaygın olan bir adettir. Ata binen kişi muradına ermiş olur. Türküden de

anlaşılacağı üzere kız sevdiğine kavuşup muradına erebilmek için kaybolan atını sevdiğinin bulmasını ister.

Kuşak bağlamanın anlamını ve Türklerin adetlerinden birisi olduğu daha önce de söylenmişti. Bahsettiğimiz bu gelenek “Ak kollar benden” türküsünde de yer almaktadır. Türküde yer alan kuşak sevgiliden istenen bir hediye olarak görülmektedir.

3.84. Harzadın’dan Aştığımı Gördüler (Salıncak Türküsü)

Harzadın’dan aştığımı gördüler

Elimdeki mendilimden bildiler

Bizi ayırmaya karar verdiler

Ayıran Allah’ım kavuştur bizi

Harzadın’dan aştım göründü dağlar

Sultan pınarları buz gibi çağlar

Eylerse gönlümü bir güzel eyler

Eylenmezse karlı dağlar yol olur

Gıcılırsın deli kavak gıcılar

Çıkmaz yüreğimden gamlar acılar

Guzyaka yolundan gelen bacılar

İçinizde nazlı yârim var mıdır

İki durnam gelmiş öter hayatta

Ötme durnam yavrularım ırakta

Beni koyman burda gamda merakta

Ya sen gel ay guzum ya ben vereyim

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
5008	Konya-Taşkent	Ayşen Başçı-Mukaddes Erkin	Nafiz Camgöz	Gurbet

3.84.1. Şekil Özellikleri

“Harzadın’dan Aştığımı Gördüler” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık hava olarak ele alınmıştır. Yapısı bakımından bentleri dörtlüklerle kurulu, bağlantıları olmayan bir türküdür. Türkü 11’li hece ölçüsüyle yazılmış, kafiye şeması ise aaab / cccd / eeef / gggh şeklindedir. Çekilen gurbeti konu alan bir türküdür.

Gam ve acı kelimeleri arasında uygunluk bulunmaktadır. Yani tenasüp sanatına yer verilmiştir. “İçinizde nazlı yârim var mıdır?” cümlesinde soru sorularak istifham sanatından yararlanılmıştır. Birinci bendin üç ve dördüncü dizelerinde ayırmak ve kavuşmak kelimeleri arasında tezatlık vardır.

3.84.2. Muhteva Özellikleri

Dağ, türkülerde bir canlı varlık gibidir. Bazen sevgili ile arada engel olur. Yâre kavuşabilmek için ona seslenilmektedir. Bazen ise ayrılık acısını paylaşan bir dert ortağı olarak görülür (Mirzaoğlu-Sıvacı, 2005, s.34-53). Bu türküde ise âşık Orta Toroslardan Geyik Dağı’nın doğu eteklerindeki Harzadın’ı aşarak geldiğini belirtmiştir.

Taşkent’in kuzeyinde bulunan Guzyaka bahçesinden gelen bir grup kadının geldiğini gören âşık bunların içinde sevdiğinin olup olmadığını onlara sorar.

Sultan pınarı çeşmesi ise Taşkent’te bulunan bir çeşmedir. Bu çeşmenin hikâyesi şöyledir: Alâeddin Keykubat, Taşkent’te bulunan pirlere konduya gelir. Çeşmenin yanına gittiğinde dağ çiçekleri kadar tertemiz kokan bir köylü kızına denk gelir ve bu kızdan biraz su ister. Kız bir tasa su doldurur ve içine de birkaç çam yaprağı atarak sultana verir. Ama sultan suyun içinde çam yaprakları olduğu için suyu dökerek kıza geri verir. Bunun üzerine kız tekrar su doldurup üzerine çam yapraklarından koyar ve yine sultana verir. Bu olaydan sonra sultan bunun sebebini kıza sorar. Kız, “Beyim çam yapraklı su güzel kokar. Siz de terlisiniz, bu suyu süzerek içerseniz sizi hasta etmez” der. Bunun üzerine sultan kızın adını öğrenmek iste ve kıza “Adınızı bana bağışlar mısınız?” der. Kız “Adım yiğidin birine bağışlanmıştır.” deyince

Sultan, kendisinin Selçuklu sultanı olduğunu bir dileğinin olup olmadığını sorar. Kız da dokudukları bezlerden vergi alınmamasını ister. Bunun üzerine Sultan, “Güzelleriniz farımasın, çamlarınız kurumasin,sularınız ılımasın, bezlerinizden vergi alınmasın” diyerek fermanını verir (Erişim adresi <http://www.taskent.gov.tr/>, 12. 01. 2024).

Turna, gerek divan ve halk edebiyatında gerekse Alevi-Bektaşî inanç edebiyatında sıkça adı geçen bir kuştur. Bu kuş halk edebiyatında sevgiliyi ve habercisini temsil eder. Göçebe olan bu kuş gurbet ile özdeşleşerek haber getiren bir simge haline gelmiştir (Daimi, 2021, s. 189-195). Turna incelediğimiz bu türküde yine haber getiren bir kuş olarak kullanılmıştır.

Mendil sözcüğü kaynaklara ilk “Mondilion” şeklinde geçmiştir. Tarihi eskilere dayanmakla birlikte günlük hayatta sıkça kullandığımız bir eşyadır. Birçok sözlü edebiyat ürünlerinde yer almakla beraber türkülerde de geçmektedir. Ayrılığın ve kavuşmanın sembolü olarak bilinir. Mendil, birbirinden ayrılan insanlar için bir ayrılık simgesi haline gelmiştir. Bu ayrılık esnasında gözyaşlarını silmek için kullanılır (Pürlü, 2013, s. 219-221). Bu türküde âşık, sevgilisinin mendilini alıp saklamıştır. Çünkü sevgiliden kendisine kalan tek şey odur. Bu yüzden âşıklar için önemli bir eşyadır. Âşığın sevgilisinin mendilini saklamasından sevenlerin kavuşamadıkları anlaşılmaktadır.

3.85. Yayla Yollarından (İyi oyun)

Yayla yollarından yürüyüp gelir
Beyaz entarisin sürüyüp gelir
Kim ağlatmış benim gonca gülümü
Verdiğim mendile silinip gelir

Sana derim sana dinle sözümü
Bilirsin yoluna verdim özümü
Gelin edip verdim körpe guzumu
Büktü bellerimi ölüm ayrılık

Şu yüce dağların ardında kaldım
Yıkılmış bellerin yurdunda kaldım
Bütün alem yatmış uykusun uyur
Benim sunaların derdinde kaldım

Yüksek minarede kahve pişirir
Kınalı parmaklar fincan deşirir
Gelini (kızımı) görenler aklın şaşırır
Dilerim Allah'tan sür başa kadar

Yüksek minarede okunan ezan
Okuma bilmem ki nağmeler yazam
Gönlüm şen değil ki salınıp gezem
Şen olası deli gönül şen değil

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
5009	Konya-Taşkent	Ayşen Başçı	Nafiz Camgöz	Aşk-Sevda

3.85.1. Şekil Özellikleri

“Yayla Yollarından” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Yapısına göre bentleri dörtlüklerle kurulmuş, bağlantıları olmayan 11’li hece ölçüsüyle yazılmış bir türküdür. Belirli bir kafiye şeması yoktur. Türkü yörede “iyi oyun” olarak da bilinmektedir. Lirik konulu bu türküde sevdiği kızdan ayrılan âşığın içi hüznü doludur ve sevdiği kızda başkasıyla evlenmek üzere ona rağmen yine de onun mutlu olmasını ister.

Minare ve ezan sözcükleri arasında uygunluk vardır. “Gelini (Kızımı) Görenler Aklın Şaşırır” dizesinde mübalağa sanatına yer verilmiştir.

3.85.2. Muhteva Özellikleri

Entarinin rengi bu türküde beyaz olarak verilmiştir. Beyaz renk çeşitli anlamlara gelmesiyle beraber ayrılığı da ele alır. Sevgili beyaz entarisini sürüyüp ağlayarak yoldan gelmiştir. Âşığın vermiş olduğu mendili ise gözyaşları için kullandığı görülür. Ayrıca türküde daha küçük yaşta olan bir kızın gelin edildiği görülür. Bu kız görenlerin aklını yitireceği kadar güzeldir. Diğer bir tarafta sevdiği kızın başkasıyla evleneceğini öğrenen âşık vardır. Âşık bu durumdan dolayı oldukça üzgündür ve gönlü şen değildir.

3.86. Biner Atın İyisine

Biner atın iyisine

Gider yolun kıyısına

Selam söylen dayısına

Kız çeyizin hazırlansın

Biner atın incesine

Gider yolun kocasına

Selam söylen amcasına

Kız çeyizin hazırlansın

Ben bir gümüş oklavayım

Ulu yolun toprağım

Bağımıza üç gül bitmiş

Ben o gülün yaprağım

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
5011	Konya-Taşkent	Ayşen Başçı	Nafiz Camgöz	Kına-Düğün

3.86.1. Şekil Özellikleri

“Biner Atın İyisine” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Yapısı bakımından herhangi bir sınıflamaya dâhil değildir. 8’li hece vezniyle yazılmıştır. Kafiye şeması aaab / aaab / cccd şeklindedir.

Konusuna göre tören türküleri olarak bilinir. Düğünün ilk günü yani yörede bilinen ismiyle sofranın gününde kadınlar arasında yapılmış olan eğlencenin sonunda yöresel türküler söylenerek oyunlar oynanır. Daha sonra gelin çıkar ve bu türkü eşliğinde yöresel bir oyun olan “iyi oyun” oynanır (Camgöz, 2011, s. 92). Kına ve düğün türkülerinde söylenen bir türküdür. Kendisini gümüş bir oklavaya ve gülün yaprağına benzetererek teşbihi belîğ de bulunmuştur.

3.86.2. Muhteva Özellikleri

Türklerde çokça zikredilen at, bu türküde binek hayvan olarak yer almıştır. Eski zamanlarda gelinler erkek evine gitmek için atı kullanırlarmış. Bu sadece Konya yöresine ait olmamakla beraber yurdun pek çok yerinde adet haline gelmiştir. Bu türküde de bir düğün hazırlığı olduğunu görmek mümkündür.

Çeyiz hazırlığı evlenme gelenekleri arasında yer alır. Düğün aşamasının en önemli kısmını oluşturur. Bu hazırlığa çok küçük yaşlardan itibaren başlanır. Hatta çeyizi olmayan kız halk tarafından ayıplanır. İncelediğimiz türküde kızı istemeye gideceklerini ve bu yüzden çeyizinin de hazır olması gerektiği belirtilir.

3.87. Haydan Olur Huydan Olur

Haydan olur huydan olur

Arap atlar taydan olur

Bu güzellik soydan olur

Eymelendi sürmelendi

Göğsü çapraz düğmelendi

Üç o yandan beş bu yandan
Öldüm hakka yalvarmaktan

Penceresi yeşil boya
Saramadım doya doya
Altı çember üstü oya

Eymelendi sürmelendi
Göğsü çapraz düğmelendi
Üç o yandan beş bu yandan
Öldüm hakka yalvarmaktan

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
5070	Konya	Kemal Koldaş	TRT Müzik Dai. Bşk. Thm. Md.	Aşk-Sevda

3.87.1. Şekil Özellikleri

“Haydan Olur Huydan Olur” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Türkünün bentleri üçlüklerle kurulmuş olup bağlantıları ise dört dizeden oluşmuştur. 8’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye şeması aaa / bbb şeklindedir. Sevdiğine doya doya sarılmak ve ona kavuşmak isteyen âşığın Allah’a yalvarmasını konu alan lirik bir türküdür.

“Öldüm Hakka yalvarmaktan” dizesinde abartıya yer verilerek mübalağa sanatına yer verilmiştir. “Doya doya” sözcükleriyle ikileme kullanılmıştır.

3.87.2. Muhteva Özellikleri

Türkü mâni tarzında yakılmıştır. İlk mısradaki ‘Hay’ Allah’ın isimlerindedir, ‘Hu’ ise, özellikle dervişlerin Allah’a yalvarmak için kullandıkları bir nida şeklidir. Buradaki ‘Huydan olur’ ifadesi aslında ‘Hu’dan olur şeklinde iken dönüşüm geçirmiştir. Böylece her şeyin Allah’tan ve ondan istemekle olacağı belirtilir.

Güzelliğin ön plana çıkarılması için “Arap atlar taydan olur” dizesi dolgu olarak kullanılmıştır.

‘Eymelenmek’; utanmak, sıkılmak anlamında kullanılan eski bir sözcüktür. “Eymelendi sürmelendi, Göğsü çapraz düğmelendi” ifadeleri de tıpkı yeni gelinler için söylenen ‘hem ağlarım hem giderim’ ifadesinde olduğu gibi, kızın aldığı terbiye gereği utanarak, sıkılarak da olsa hazırlandığı, delikanlının ise kavuşmak için sürekli Allah’a yalvardığı anlamına gelir. Son dizelerdeki dolgu mısralarının arasına yerleştirilen “Saramadım doya doya” ifadesi ise kavuştuktan kısa bir süre sonra aralarına muhtemelen ayrılık olarak gurbetin girdiği ve böylece yeni bir hasretin başladığı anlaşılır.

3.88. Atladık Geçtik Koyağı (Gelin Okşaması)

Atladık geçtik koyağı

Biz gelin aldık bayağı

Hem gelin hem güveyi

Hoş geldin gelin hoş geldin

Efendi oğluma eş geldin

Atladık geçtik eşiği

Sofrada kaldı kaşığı

Büyük evin yakışığı

Hoş geldin gelin hoş geldin

Efendi oğluma eş geldin

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
5188	Konya-Taşkent	Ayşen Başçı	Nafiz Camgöz	Kına-Düğün

3.88.1. Şekil Özellikleri

“Atlalık Geçtik Koyağı” türküsü ezgisine göre usullü yani kırık havadır. Yapı bakımından bentleri üçlüklerle kurulmuş, bağlantıları ise iki dizeden oluşmuştur. Türkü 8’li hece ölçüsü ile yazılmıştır. Kafiye şeması: aaa / aaa şeklindedir.

“Hoş geldin gelin hoş geldin” cümlesinde tekrar sanatına yer verilmiştir. Gelin-güvey/sofra-kaşık kelimeleri arasında tenasüp vardır. “Büyük evin yakışığı” cümlesinde aslında gelinden bahsedilmiştir yani benzeyen belirtilmediği için açık istiare yapılmıştır.

3.88.2. Muhteva Özellikleri

İncelediğimiz türkü icra edilirken ilk dizede icra ortamıyla ilgili bilgiler verildiğini görmekteyiz. O ortama ait var olan bir çukurluk belirtilmiş olup burayı atlayarak geçtikleri anlatılmıştır.

“Türkçede güvey ve güveyi “damat” kelimesinin eski Türk metinlerindeki şekli küdegü-dür. Bu kelimeye ilk defa Uyük Turan kitabesinde rastlanır. Eski Türkçedeki bu kelime, manasını aynen muhafaza etmekle beraber, bugünkü Türk lehçelerinde küzâ (Şor, Sağay, Koybal, Kaç), küyâ (Tobol, Tara, Küyerik), küyö (Kırgız), küyöü (Kazak), kiyëü (Kazan, Başkurt, Tümen), küyâw (Karaim), güyü (Kırım), güwâ(Gagavuz), küyâ, küyü (Altay), kütüö (Yakut), küre (Çuvaş) diye telâffuz edilmektedir” (İnan, 1951, s. 139).

İnsan hayatındaki geçiş dönemlerinden birisi de evliliğdir. İncelediğimiz türküde hem gelin hem de damat alındığını “Biz Gelin Aldık Bayağı, Hem Gelin Hem Güveyi” dizelerinde görmek mümkündür.

3.89. Berber Dükkânı

Berber dükkânı al olur

Güzellik başa bel’olur (amman)

Sevdalık başa bel’olur (amman)

Ağrır yanlarım vay vay vay

Gırık gollarım vay vay vay

Varamam ben dayanamam

Berber dükkânı bucakta

Cezveler kaynar ocakta (amman)

Güğümler kaynar ocakta (amman)

Ağrır yanlarım vay vay vay

Gırık gollarım vay vay vay

Varamam ben dayanamam

Berber dükkânı engine

Ver baba beni dengime (amman)

Ver anne beni dengime (amman)

Ağrır yanlarım vay vay vay

Gırık gollarım vay vay vay

Varamam ben dayanamam

No	Yöre	Kaynak Kişi	Derleyen	Konu
5189	Konya-Taşkent	Asım Uçar- Mehmet Camgöz	Nafiz Camgöz	İş-İmece

3.89.1. Şekil Özellikleri

“Berber Dükkânı” türküsü ezgilerine göre usullü yani kırık havadır. Yapısına göre bentleri üçlüklerle, bağlantıları ise üç dize olarak yer alır. 8’li hece ölçüsüyle yazılmıştır. Kafiye düzeni aaa / bbb / ccc şeklindedir.

Konusuna göre iş türküleri olarak belirtilir. Ama bu türkü yörede akşam erkekler arasında düzenlenen düğün eğlencesinde dam da kına yakıldıktan sonra defler eşliğinde erkekler tarafından söylenmektedir.

“Güzellik başa bel’ olur” cümlesinde mübalağa sanatı kullanılmıştır.

3.89.2. Muhteva Özellikleri

Al, Türk kültüründe ağırlığı olan renklerden birisidir ve en eski inanç sistemleri ile törenlerinde kullanılmıştır. Çoğunlukla, nesnelere olumlu anlam için sıfat olarak kullanılmış ve her zaman değişim, dönüşüm anlamına sahip olmuştur. Türküdeki berber dükkânının al olmasının temel nedeni, bu düşüncenin arka planında yatan kültürel hafızadır. Güzelliğin başa bela olması, herkesin o güzelliği elde etmek istemesiyle ortaya çıkacak olan rekabet ortamıdır. Kızın yanlarının ağrması, kollarının kırılmış olması, sevdiğine kavuşamama korkusudur. Cezvelerin kaynaması sevinçli bir ortamın olduğunu gösterir. Çünkü kahve, genellikle, güzel bir olay ya da kutlamayı taçlandırmak için içilir. Kızın “Ver baba beni dengime, ver ana beni dengime” feryadı da bu rekabet ortamında ailesinin, kızlarının rahatını düşünerek talipleri karşısında mal-mülk ya da makamlı birisine meyledebilecekleri korkusudur. Her ne kadar erkekler tarafından icra edilse de türkü, kızın kendi hayal dünyasında yaşattığı gibi denk birisiyle evlendirilmeyi istediğini anlatmaktadır.

SONUÇ

Konya ilinin tarihi çok eskilere dayanmaktadır ve birçok medeniyete de ev sahipliği yapmıştır. Yaşadığı tarih içinde her olayı kendince özümseyen halk, gelenek ve görenekleriyle beraber varlığını sürdürmeyi başarmıştır. Gerek örf ve adetleri olsun gerekse sosyal hayatı Konya ve halkına ayrı bir önem katmıştır. Türküler yaşanmışlıklardan yola çıkılarak söylendiği için bu yaşanmışlıklarla halkın inanç ve değerleri verilmeye çalışılmıştır.

Türküler fazlaca duygu yoğunluğu ile ele alınmıştır. Bu türküler aynı zamanda bölgenin ağız özellikleri hakkında da bilgi vermektedir. Yörede kullanılmış ve kullanılmakta olan kelimeler günümüze kadar gelmiştir. Bu konuda türkülerin payı yadsınamaz.

Konya, türkülerıyla beraber kendini sürekli yenilemiştir. Bu türkülerini günümüze kadar getiren halk ise bizlere yol göstermiştir. Konya türkülerini; üzüntüleri, ölümleri, korkuları, sevinçleri ve eğlenceleriyle halkın hayatında önemli bir konuma sahiptir. Konya türkülerini öteden beri halkın sesi olmuştur. Biz de Konya türkülerini incelerken Konya'nın coğrafi yapısı, tarihi, sosyal hayatı ve kültürü ile iç içe olan Konya halkını tanıma fırsatı elde etmiş olduk.

Hazırlanan bu tezde halkın inançlarını değerlerini, yörenin kültürel ve coğrafi yapısını bulmak mümkündür. Konya'nın coğrafi bağlantısıyla ilgili olarak dağ, bahçe, yayla gibi sözcüklere yer verilmiştir. Yaptığımız çalışmadan elde ettiğimiz verilere göre bohça ve çeyiz hazırlığı yöreye ait en önemli kültürel özelliklerdendir.

Derleyicilerin çeşitli ekleme ve çıkarma yapması türkülerin varyantlaşmasına neden olmuştur. Varyantlaşmanın birçok sebebi olabileceği gibi bazen derleyicinin ruh haline bağlı bazen de söz kalıplarına uydurmak için yapılmış olabilir.

İncelenen Konya türkülerini yapı olarak çeşitlilik göstermektedir. Bunlar genellikle bentleri dörtlüklerle kurulu türkülerden oluşmuştur. Bunların yanında belirli bir düzene sahip olmayan türkülerde vardır. Çalışmamız içerisinde yer alan Konya türkülerini ölçüleri bakımından incelendiğinde türkülerin tamamı millî veznimiz olan hece ölçüsü ile yazılmış olup aruz kalıplarına rastlanılmamıştır. Genellikle hecenin 7, 8, ve 11'li kalıpları kullanılmıştır. Bunların yanında serbest ölçüyle yazılan türkülerde vardır.

Genellikle herkesin anlayabileceği şekilde sade bir dil ile yazılan bu türkülerde teşhis, teşbihi belîğ ve mübalağa sanatlarına fazlaca yer verildiğini görmekteyiz.

Çalışmada incelenen Konya türkülerinin bazılarında belirli bir kafiye düzenine sahip olmadığı görülmüştür. Bunun yanında daha çok tam ve yarım uyak çeşitleri kullanılmıştır. Bu türkülerin kafiye düzeni genellikle aaa / bbb / ccc şeklinde oluşturulmuştur.

Konya türküleri konuları açısından ele alındığında türkülerin genellikle aşk üzerine yazıldığını görürüz. Anlatı türküleri, oyun ve dans türkülerinin örneklerine bu çalışmada rastlanılmamıştır.

Bazı türkülerin başında ünlem ve nidalara (ah, hey, aman vb.) yer verilmiştir. Bu söz kalıpları anlatımı güçlendirerek türküye ahenk sağlamıştır.

Türkülerin isimlerini genelde birinci bentlerin ilk dizesinden aldığını görmekteyiz. Türküleri ezgilerine göre sınıflandırdığımızda incelenen türkülerin tamamının kırık hava yani usullü olarak yer aldığını görürüz.

TRT repertuarında yer alan Konya türkülerinde kaynak kişi veya derleyici tarafından kaynaklandığı düşünülen bazı ses olayları ve yazım yanlışlıklarına rastlanılmıştır. Bu çalışma içerisinde “Emmiler Emmiler Türkmen Emmiler” ile “Emmiler Emmiler” türküleri arasında isim benzerliği görülmüştür. Bu türküler bent veya bağlantılarıyla benzerlik içerisindedir.

Bugüne kadar Konya türküleri üzerine çeşitli çalışmalar yapılmıştır fakat şekil ve muhteva olarak bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu sebeple çalışmamızın amacı köklü tarihi ile birçok uygarlığa ev sahipliği yapmış olan Konya türkülerini şekil ve muhteva açısından incelemektir. Üzerinde çalışılan bu tez alanında yapılan diğer tezleri tamamlayıcı niteliktedir. Ayrıca bu tez gelecekteki Konya türküleri hakkında bilgi edinmek isteyenlere yol açma amacıyla çalışılmıştır.

KAYNAKÇA

- Aça, M. (2004). Halk Şiirinde Tür ve Şekil. *Türk halk edebiyatı el kitabı*, (s. 248-249). Ankara: Grafiker.
- Açıl, B. (2015). Klasik Türk Şiirinde Estetik Bir Unsur Olarak Çiçekler. *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi* (5), 1-28.
- Akar, A.S. (2007). *Konya Şehrinin Kuruluş ve Gelişimini Etkileyen Coğrafi Faktörler*. (Doktora Tezi) Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Akgöynük, M. (2012). *17.Yüzyıl Âşık Şiirinde Sevgili Motifi*. (Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Aksoy, M. (2007). Türk Halk Edebiyatında Anlatım Aracı Olarak Elmanın Kullanımına Ontolojik Bir Yaklaşım. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 7(2), 41-56.
- Andım, G., Göher Vural, F., (2020). Kerkük'ten Anadolu'ya Türkülerde Kuşlar ve Çiçekler. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 126(248),179-198.
- Anadolu'da Bugün (2024, 18 Ocak).Erişim adresi (<https://anadoludabugun.com.tr/yazarlar/mehmet-gundogdu/loras-dagi-tarihi-kalintilari-2078>)
- Ayva, A. (2009). Âşıkların Dilinde "Elma-Sevgili" İlişkisi. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, 2(1), 93-98.
- Batıslam, H. D. (2017). Divan Şiirinde Kadeh ve Kadeh Redifli Gazeller. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 18(18), 1-28.
- Batıslam, H. D. (2019). Divan Şiirinde Toprak ve Toprakla İlgili Unsurların Kullanımı. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 25(99), 457-470.
- Bor Kaymakamlığı (2024 20 Ocak). Erişim adresi (<http://www.bor.gov.tr/tarihce>)
- Camgöz, N. (2011). *Taşkent'ten Derlenen Türküler ve T.R.T. Repertuarında Bulunan Konya Türküleri ile Mukayesesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi,Türk Müziği Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Çakır, V. (2005). Konya'nın Geleneksel Eğlence Kültürü. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(17), 355-382.
- Çufadar, N. (2019). Köroğlu Destanı'nda atın mitolojik göstergeleri. *RumeliDe Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 215-226.
- Daimi, C. (2021). Turna Kuşu ve Turna Semahı. *AkademikSosyal Araştırmalar Dergisi*, (51), 189-195.

- Dere, H. Çapraz, E. (2021). Sait Uğur'un Türkü Derlemeleri Üzerine Bir İnceleme. *Yazıt Kültür Bilimleri Dergisi*, 1(2), 157-180.
- Dilçin, C. (2016). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Doğan, M. M. (2011). *Giyim Kuşam ve Kültür İncelemeleri Üzerine Türk Romanı (1870-1940)*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dönmez, B.N. ve Haşhaş, S. (2014). Konularına Göre Yapılmış Türkü Sınıflandırmalarının Geleneksel Türk Halk Müziği Nazariyatı Açısından Değerlendirilmesi. *Journal of Turkish Studies Dergisi*, 9(5), 1619-1624.
- Duman, M. (2013). *Kırşehir Türkülerinde Meyve. IV.Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Öğrenci Kongresi TUDOK 2012 Bildiriler* (s. 795-810). İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları.
- Erdem, M.E. (2018). *Erzincan Türküleri Üzerine Bir İnceleme*. (Yüksek Lisans Tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
- Erol, T. (2009). Klasik Türk Şiirinde Derviş Tipi. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(17), 349-374.
- Ersin, A. (2020). *Ankara Türküleri Üzerine Bir İnceleme*. (Yüksek Lisans Tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Gönen, S. (2017). Eleştiri Kültürünün Konya Türkülerine İz Düşümü. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*(38), 419-432.
- Güneş, H. (2020). *Safranbolu Türkülerinin Söz Varlığı ve Muhtevası Üzerine Bir inceleme TRT Türk Halk Müziği Repertuarı ve Adnan Ataman'ın 'Safranbolu Türküleri ve Halk Oyunları' Eserinde Yer Alan Türküler*. (Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük.
- Güneş, Ö., Yeşil, A., Öğreten, N. (2019). Hüsn ü Aşk'ta anlam çeşitliliği yönünden kuşlar. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 239-260.
- Gürbüz, M, Şahin, M. (2012). Türk halk müziği söz varlığında coğrafi motifler ve benzerlik analizi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 9 (2),1635-1636.
- Güven, M. (2005). *Türkiye Sahasındaki Hikayeli Türküler Üzerine Bir Araştırma*. (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Ilıcak, N. G. (2020). Kültürel Bir Değer Olarak Hamam ve Efsanelerde Kullanılışı. *Tarih Okulu Dergisi*, 3581-3603.
- İçel, H. (2017). "Bir Yâr Sevdim El Aldı' Türkülerde Rakip Algısı". *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, (41), 91-108.
- İnan, A. (2010). Güvey. *Journal of Turkology*, 9, 139-144.
- İstanbulu, S. (2023). Türk Kültüründe İnançsal, Tarihsel ve Nesnel Bağlamda Türkülerde Renkler ve Anlamları. *Yegah Müzikoloji Dergisi*, 6(1), 83-106.

- Kardaş, M. Ş. (2012). *Türk Halk Şiirinde Pınar Motifi*. (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Kaya, D. (1999). *Anonim Halk Şiiri*. Ankara: Akçağ.
- Kaya, D. (2000). Divan Şiiri ve XIX. Yüzyıl Halk Şiirinde Güzel Tasviri. *Âsık Edebiyatı Araştırmaları*, 243-266.
- Kaya, D. (2004). *Anonim Halk Şiiri*. Ankara: Akçağ.
- Kaygusuz, İ. (2011). *Küreselleşme Sürecinin Yerel Kültürler Üzerindeki Etkisi: Konya Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi) Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Koçkar, M. (2008). *Halk Kültürü'nde Giyim-Kuşam ve Süslenme Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*. Eskişehir: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Basımevi.
- Korkmaz, A. (2014). *19.Yüzyıl Âsık Şiirinde Sevgili* (Seyranî,Ruhsatî, ve Dadaloğlu). (Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Kurt, B., Geleneksel Türk Kültüründe Göç Olgusunun Türkülere Yansımaları ve Malatya Yöresi Yayla Türküleri. *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 30-42.
- Kültürportali. (2024 12 Ocak). Erişim adresi <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/aksaray/kulturatlasi/genc-osman>
- Mirzaoğlu, F. (2015). *Halk Türküleri*. Ankara: Akçağ.
- Mirzaoğlu, Sıvacı, F. G. (2005). Türkülerde Mitolojik Unsurlar. *Türkbilig / Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 6(10), 34-53.
- Nisanyanadlar (2024 16 Ocak) Erişim adresi (<https://www.nisanyanadlar.com>)
- Önk, Ü. Y. (2020). Yerli Dizilerde Geçiş Ritüelleri: Kına Gecesi Örneği. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 26 (103), 671-690.
- Özçam, Ç. (2017). Elazığ Türkülerinde Yöresel Unsurlar. *Fırat Üniversitesi Harput Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 55-76.
- Özus, E.E., Erden, F., Tufan, M. (2014). Konya Geleneksel Kadın Kıyafetlerinden Günümüze Yansımalar. *International Journal of Science Culture and Sport*, 2 (1), 634-649.
- Pala, İ. (2004). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı.
- Pürlü, K. (2013). *Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri* (22-25 Ekim 2011). Sivas: Sivas Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Sakaoğlu, S. ve Alptekin, A.B. (2012). *Türk Halk Edebiyatı (Ders Notları)*. Konya.
- Tarım, Y. G. (2021). *Konya Oturak Âlemi ve Oturak Türküleri'nin Müzik Bileşenleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.

- Taşkent Kaymakamlığı (2024 12 Ocak) Erişim adresi <http://www.taskent.gov.tr/>
- Taşkın, A. (2022). *Konya Türküleri Üzerine Bir İnceleme TRT Türk Halk Müziği Repertuarında Yer Alan Türküler*. (Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük.
- Tosun, T. S. (2019). *Konya Yerel Müzik Geleneğinde Varyant Olgusu*. (Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, İstanbul.
- Tuna, S. T. (2006). Türk Dünyasındaki Düğünlerde Koltuklama ve Kırmızı Kuşak Bağlama Geleneği. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*(38), 149-160.
- Tuncer, B. Şafak, L.(2022). Tarihi Coğrafya Açısından XVI. Yüzyıl'da Konya Şehri ve Şehirsel Fonksiyonları. *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(3), 319-333.
- Turan, Ö. (2014). *Türk Halk Türkülerinde Su Motifi*. (Lisans Tezi). İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, İstanbul.
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (2024, 3 Mart). Erişim adresi <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kenzi-ibrahim-kasim>
- Uçar,G. A., Vural, F. G. (2020). Kerkük'ten Anadolu'ya Türkülerde Kuşlar ve Çiçekler. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 126 (248), 179 – 198.
- Uzunöz, E. (2019). *Tokat Türküleri (İnceleme-Metinler)*. (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Yalçınkaya, Ş. (2018). Klâsik Türk Edebiyatında Gurbet ve Nevres-İ Kadîm'in Gurbeti. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 4(1), 322-343.
- Yasan, M.A. (2021). *TRT Repertuarındaki Muş ve Bayburt Türkülerinin Şekil ve Muhteva Açısından Değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük
- Yeşilbağ, S. (2019). MuhibbîDîvânı'nda Değerli Taşlar. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 22 (22), 689-712.
- Yılmaz, A. M. (2011). Sembolik ve Gerçek Anlamlarıyla Türkü Metinlerine Yansıyan Hayvanlar. *Folklor/Edebiyat Dergisi*, 17 (66), 229-250.
- Yiğit, N. H. (2022). Türkülere Yansıyan Yönleriyle Askerlik Sistemi. *Çeşm-i Cihan: Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi E-Dergisi*, 9 (2), 2-32.
- Yolcu, M. A. (2012). Manilerde Doldurma Dize Problemi ve Dizeler Arasındaki Anlamsal Bağı Sağlayan Unsurları Sınıflandırma Denemesi. *Journal of TurkishStudies*, 7(3), 2779-2793

ÖZGEÇMİŞ

Sümeyye SOLMAZ KALELİ, ilkokul ve ortaokul eğitimini Konya’da tamamlamıştır. Ardından liseyi Öztekinler Mesleki ve Teknik Lisesinde bitirdikten sonra 2016 yılında Selçuk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne kaydolmuştur. 2020’de mezun oldu ve aynı yıl Karaman’da Pedagojik Formasyon eğitimini tamamladı. 2021 yılında ise Karabük Üniversitesinde TDE alanında yüksek lisansa başladı.

